

BONYHÁD JÁRÁSI FOGLALKOZTATÁSI PAKTUM

A foglalkoztatási stratégiát megalapozó munkaadói és célcsoport helyzetelemzés és igényfelmérés

TOP-5.1.2-15-TL1-2016-00001

Készítette: ICG Ex Ante Tanácsadó Iroda

Bonyhád, 2017.04.30.

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

TARTALOMJEGYZÉK

1	A Bonyhádi járás munkaerő-piaci helyzete	4
1.1	A gazdaság általános helyzete	4
1.1.1	Területi és gazdasági jellemzők	4
1.1.2	A vállalkozások összetétele	5
1.2	Népesség, demográfia	17
1.2.1	A népességszám alakulása	17
1.2.2	A népesség korcsoportos megoszlása	19
1.3	Oktatás, képzés	21
1.3.1	Alap és középfokú oktatás	21
1.3.2	Szakképzés	25
1.3.3	Felnőttképzés, felnőttoktatás	29
1.3.4	Felsőoktatás	30
1.4	Munkanélküliség	31
1.4.1	Általános helyzetkép	31
1.4.2	Álláskeresőket összetétele	32
1.4.3	Foglalkoztatást helyettesítő támogatások, segélyek és járadékok	33
1.4.4	Női és férfi álláskeresőket közti különbségek	35
1.4.5	Álláskeresőket időtartama	36
1.4.6	Álláskeresőket képzettségi szintje	38
1.4.7	Fiatal és pályakezdő álláskeresőket	40
1.4.8	55 év feletti álláskeresőket	43
1.4.9	Közfoglalkoztatottak	44
1.4.10	Fogyatékkal élők és megváltozott munkaképességűek	48
1.4.11	Álláskeresőket kategorizálása (profiling rendszer)	50
1.4.12	Inaktívak	52
1.5	Munkaerő-piaci kereslet a Bonyhádi járásban	53
1.5.1	Álláshirdetések	53
1.5.2	Helyi vállalkozói igények	55
1.5.3	Bejelentett üres álláshelyek	58
1.5.4	Hiányszakmák	61
2	A Bonyhádi járás munkaerőpiacát érintő folyamatok	63
2.1	Munkaerő-piaci kihívások	63
2.2	Munkaerő-piaci folyamatok	64
2.3	A Bonyhádi járás munkaerő-piaci vonzáskörzete	70
2.4	Szociális gazdaság	74

2.5	Térségi és gazdasági fejlesztések hatása a munkaerőpiacra.....	75
2.6	A Paktum terület közösségi közlekedési helyzete	77
2.7	Gyermekellátási szolgáltatások elérhetősége a térségben.....	79
3	SWOT analízis	81

1 A Bonyhádi járás munkaerő-piaci helyzete

1.1 A gazdaság általános helyzete

1.1.1 Területi és gazdasági jellemzők

„Délnek völgye, szívem titkának régi hazája”

Vörösmarty Mihály

A Bonyhádi járás Tolna megye déli részén fekszik, nyugatról Baranya megye, északról a Tamási járás, keletről a Szekszárdi járás határolja. A járás területe 476,77 km², amely Tolna megye területének (3.702,7 km²) 12,88%-a. A járásban 25 település található, amelyek közül mindössze kettő – a járásközpont Bonyhád, valamint Nagymányok – városi jogállású. A járás lakónépessége 30.485 fő, a lakók 43,7%-a (13.322 fő) Bonyhádon él. További négy település lakónépessége haladja meg az ezer főt, háromé ugyanakkor a kétszáz főt sem éri el. A paktum területén található települések a következők: Aparhant, Bátaapáti, Bonyhád, Bonyhádvarasd, Cikó, Felsőnána, Grábóc, Györe, Izmény, Kakasd, Kéty, Kisdorog, Kismányok, Kisvejke, Lengyel, Mórágyp, Mőcsény, Mucsfa, Murga, Nagymányok, Nagyvejke, Tevel, Váralja, Závod és Zomba.

1. ábra – A Bonyhádi járás területe

Forrás: saját szerkesztés

A járás területe földrajzilag egy tolnai-baranyai kistájhoz, a Völgységhez tartozik, de a járás területe érinti a Tolnai-Hegyhátat, a Szekszárdi-dombságot, az Észak-baranyai-dombságot, az Északi-Mecseket és a Baranyai-Hegyhátat is. A térség központi része a Bonyhádi-medence, mezőgazdaságilag is értékes löszablákban gazdag terület. Legjelentősebb vízfolyása a Völgységi-patak, de mesterséges tavak, halastavak is találhatóak a területen. A térség éghajlata sajátos átmenetet képez a kontinentális alföldi és szubatlanti dunántúli klíma között.

A Bonyhádi járást a 6-os számú főút kapcsolja az országos közúthálózatba. Délkeleti települései az M6-os autópályához közel terülnek el, Tamási felé pedig a 65-ös másodrendű úton lehet közlekedni. A járás területén halad a 50. számú Dombóvár-Bátaszék egyvágányú vasútvonal, mely a Bonyhádi járás öt települését (Váralja, Nagymányok, Bonyhád, Cikó, Mőcsény) érinti. Ezen településekről vasúton a környező megyeszékhelyek (Szekszárd, Kaposvár, Pécs) és a főváros is legalább egy átszállással közelíthető meg. Távolsági buszközlekedésre a Volánbusz és a Dél-Dunántúli Közlekedési Központ járatai biztosítanak lehetőséget a járáson belül, illetve a járásközpontból a főváros és a környező nagyvárosok irányába.

A járás gazdaságában a mezőgazdaság meghatározó szerepet tölt be. A XIX. század közepétől kezdve jelenleg is jelentős a szőlő- és bortermelés – a járás területe érinti a Tolnai és Szekszárdi borvidéket –, de elterjedt az állat-, elsősorban szarvasmarha-tenyésztés is. Az 1800-as évek végén az ipar szintén erősödésnek indult, olajgyár, hengermalom, nyomda és pénzintézet alakult a térségben. Az 1900-as évek elején jött létre az első cipőgyár (amelyet azóta számos új követett, hagyományos iparaggá vált a térségben), illetve az egyedüli hazai iparági szereplőként ma is működő zománcgyár. A modern kori gazdasági szereplők között autóalkatrész- és gépgyártó cégek is megjelentek. Ezzel együtt hiányoznak azok a helyi vállalkozások, amelyek tudásintenzívek, tehát képesek a kvalifikált munkaerő, a diplomás munkavállalók helyben tartására. A kutatás-fejlesztési potenciállal bíró vállalkozások száma sem mérvadó a térségben, a kutatás-fejlesztésre fordított ráfordítások egyébként is Tolna megyében a legalacsonyabbak országos összehasonlításban. Nem mérvadó a külföldi tőkebefektetések mértéke sem, a vállalkozások általában alacsony hozzáadott értékű termelést folytatnak.

A járás legnagyobb foglalkoztatója munkavállalói létszám alapján a hidasi székhelyű (Bonyháddal szomszédos, de már Baranya megyei település), bonyhádi telephelyű EMA-LION Bonyhádi Zománcáru Kft., amely 266 fő munkavállalóval a régi zománcgyárat működteti. Meghatározó foglalkoztató továbbá a 254 főnek munkát biztosító német tulajdonú, bonyhádi autógyári cég, a Schäfer-Oesterle Hungary Gépjárműjavító Kft, továbbá a legnagyobb – közel 5,5 milliárd forint – utolsó éves árbevételt realizáló, festéktechnológiai berendezéseket gyártó, budapesti székhelyű, bonyhádi telephelyű KNIPL Kft., amely 215 főt foglalkoztat.

1.1.2 A vállalkozások összetétele

A Központi Statisztikai Hivatal 2015-ös adatai alapján nemzetgazdasági ágak szerint a legtöbb vállalkozást a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat (1.778), a kereskedelem, gépjárműjavítás (527) és az ingatlanügyletek (516) területen regisztrálták, a működő vállalkozások közül a legtöbb ugyanakkor a kereskedelem, gépjárműjavítás nemzetgazdasági ág (395) mellett az építőipar (208) és a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység (199) területeken tevékenykedik. Eközben a regisztrált mezőgazdasági vállalkozások alig 6,5%-a, az ingatlanügyletek terén regisztráltaknak pedig valamivel több mint 9%-a működik csak.

1. táblázat: Vállalkozások száma és aránya nemzetgazdasági áganként (2014)

GAZDASÁGI ÁGAZAT	REGISZTRÁLT VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA			MŰKÖDŐ VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA			MŰKÖDŐ / REGISZTRÁLT A JÁRÁSBAN
	BONYHÁDI JÁRÁS	TOLNA MEGYE	JÁRÁS / MEGYE %	BONYHÁDI JÁRÁS	TOLNA MEGYE	JÁRÁS / MEGYE %	%
A- mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	1 778	12 722	13,98	117	815	14,36	6,58
B- Bányászat, kőfejtés	2	4	50,00	2	2	100,00	100,00
C- Feldolgozóipar	248	1 767	14,04	169	1 141	14,81	68,15
D- Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	5	24	20,83	1	7	14,29	20,00
E- Vízellátás, szennyvíz, hulladékgyűjtés	7	75	9,33	6	45	13,33	85,71
F- Építőipar	291	1 980	14,70	208	1 327	15,67	71,48
G- Kereskedelem, gépjárműjavítás	527	3 536	14,90	395	2 610	15,13	74,95
H- Szállítás, raktározás	112	636	17,61	92	470	19,57	82,14
I- Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	184	1 399	13,15	78	601	12,98	42,39
J- Információ, kommunikáció	57	607	9,39	40	399	10,03	70,18
K- Pénzügyi, biztosítási tevékenység	99	783	12,64	55	420	13,10	55,56
L Ingatlanügyletek	516	4 107	12,56	47	326	14,42	9,11
M- Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	275	2 817	9,76	199	1 875	10,61	72,36
N- Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	101	910	11,10	43	467	9,21	42,57
O- közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás	0	0	-	0	0	-	-
P- Oktatás	131	1 045	12,54	72	523	13,77	54,96
Q- Humán-egészségügyi, szociális ellátás	58	606	9,57	51	512	9,96	87,93

GAZDASÁGI ÁGAZAT	REGISZTRÁLT VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA			MŰKÖDŐ VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA			MŰKÖDŐ / REGISZTRÁLT A JÁRÁSBAN %
	BONYHÁDI JÁRÁS	TOLNA MEGYE	JÁRÁS / MEGYE %	BONYHÁDI JÁRÁS	TOLNA MEGYE	JÁRÁS / MEGYE %	
R- Művészet, szórakoztatás, szabadidő	62	645	9,61	29	243	11,93	46,77
S- Egyéb szolgáltatás	144	1 108	13,00	113	753	15,01	78,47
T+U- Egyéb tevékenység	0	0	-	0	0	-	-
ÖSSZESEN	4 597	34 771	13,22	1 717	12 536	13,70	37,35

Forrás: KSH, saját szerkesztés

Az összesített megyei adatokat vizsgálva a regisztrált megyei vállalkozások között legnagyobb arányban a bányászat, kőfejtés (50,00%), a villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás (20,83%) és a szállítás, raktározás (17,61%) nemzetgazdasági ágakban jegyezhető fel bonyhádi járásban regisztrált vállalkozás, míg a működők között a bányászat, kőfejtés (100,00%), a szállítás, raktározás (19,57%) és az építőipar (15,67%) nemzetgazdasági ágak emelkednek ki.

A lakosságszám arányában ezer lakosra 150 regisztrált és 56 működő vállalkozás jut a Bonyhádi járásban. Előbbi valamelyest elmarad, utóbbi megegyezik a megyei adattal (155, 56), viszont mindkét esetben alacsonyabb az országos arányszámnál (173, 66). Mindez a járásban tapasztalható alacsonyabb vállalkozói aktivitást tükrözi országos viszonylatban.

A működő vállalkozások többsége (57,78%) egyéni vállalkozó, míg 42,22%-a társas vállalkozás. A gazdasági szereplők több mint fele (933 db, 54,34%) a járásszékhelyen, Bonyhádon működik, ezt követi Zomba (136 db, 7,92%) és Nagymányok (121 db, 7,05%). A társas vállalkozások száma Tevelen viszont megegyezik a nagymányoki értékkel (41 db) és Kakasdon sem marad el sokkal (38 db) attól. Ha a települések lakosságszámára vetítve vizsgáljuk a vállalkozások számát, megállapítható, hogy egyéni vállalkozóiból arányaiban Bonyhádon (40,38 db/ezer fő), Zombán (39,47) és Nagymányokon (35,83), míg társas vállalkozásból kimagasló mértékben Závodon (80,70), Tevelen (30,39) és Bonyhádon (29,65) működik a legtöbb.

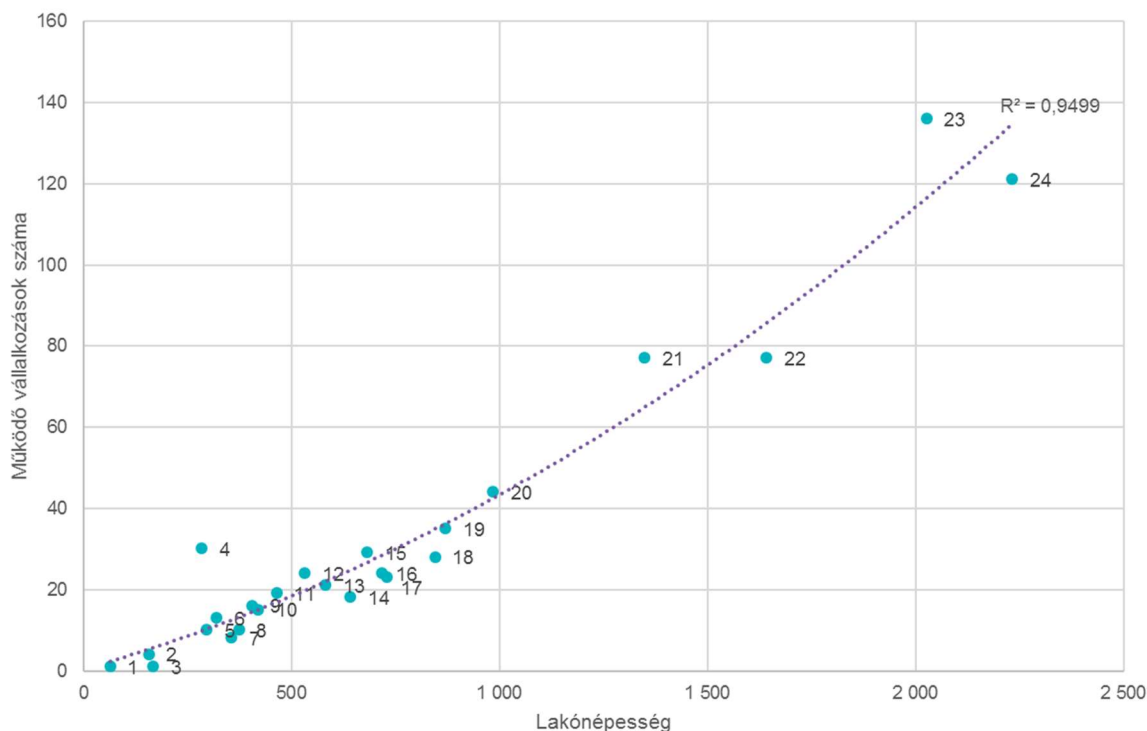
Így valamennyi működő vállalkozást figyelembe véve lakosságszámra vetítve Závod rendelkezik a legnagyobb értékkel (105,26 db/ezer fő). Ezzel szemben Murgán és Grábócon egyetlen egyéni vállalkozást sem jegyeznek, Nagyvejkéhez és Mucsfához hasonlóan pedig társas vállalkozásból is csak egy-egy működik ezeken a településeken.

2. táblázat: Vállalkozások a járás településein (2014)

TELEPÜLÉS	LAKÓNÉPESSÉG	EGYÉNI	/EZER FŐ	TÁRSAS	/EZER FŐ	ÖSSZES	/EZER FŐ
Aparhant	985	31	31,47	13	13,20	44	44,67
Bátaapáti	420	7	17,67	8	19,05	15	35,71
Bonyhád	13 322	538	40,38	395	29,65	933	70,03
Bonyhádvarasd	407	11	27,03	5	12,29	16	39,31
Cikó	870	23	26,44	12	13,79	35	40,23
Felsónána	583	14	24,01	7	12,01	21	36,02
Grábóc	169	0	-	1	5,92	1	5,92
Györe	643	11	17,11	7	10,89	18	27,99
Izmény	465	11	23,66	8	17,20	19	40,86
Kakasd	1 643	39	23,74	38	23,13	77	46,87
Kéty	683	14	20,50	15	21,96	29	42,46
Kisdorog	731	15	20,52	8	10,94	23	31,46
Kismányok	322	9	27,95	4	12,42	13	40,37
Kisvejke	297	5	16,84	5	16,84	10	33,67
Lengyel	532	10	18,80	14	26,32	24	45,11
Mórágyp	718	19	26,46	5	6,96	24	33,43
Mőcsény	375	5	13,33	5	13,33	10	26,67
Mucsfa	357	7	19,61	1	2,80	8	22,41
Murga	65	0	-	1	15,38	1	15,38
Nagymányok	2 233	80	35,83	41	18,36	121	54,19
Nagyvejke	158	3	18,99	1	6,33	4	25,32
Tevel	1 349	36	26,69	41	30,39	77	57,08
Váralja	846	17	20,09	11	13,00	28	33,10
Závod	285	7	24,56	23	80,70	30	105,26
Zomba	2 027	80	39,47	56	27,63	136	67,09
ÖSSZESEN	30 485	992	32,54	725	23,78	1 717	56,32

Forrás: KSH, saját szerkesztés

2. ábra: Működő vállalkozások és lakónépesség a járás településein (2014, Bonyhád nélkül)

1 - Murga	2 - Nagyvejke	3 - Grábóc	4 - Závod	5 - Kisvejke	6 - Kismányok
7 - Mucsfa	8 - Möcsény	9 - Bonyhádvarasd	10 - Bátaapáti	11 - Izmény	12 - Lengyel
13 - Felsőhána	14 - Györe	15 - Kéty	16 - Mórág	17 - Kisdorog	18 - Váralja
19 - Cikó	20 - Aparhant	21 - Tevel	22 - Kakasd	23 - Zomba	24 - Nagymányok

Forrás: KSH, saját szerkesztés

Az egyes településeken a növekvő lakosságszámmal értelemszerűen a működő vállalkozások száma is magasabb, a gazdasági szereplők száma ugyanakkor néhány településen kiugró. Amint a fenti ábrán is látható, Závod, Tevel és Zomba esetében a trendhez képest magasabb értékeket kapunk, a lakónépességre vetítve Závod működő vállalkozásainak száma például a járási adat közel kétszerese (1,87). Míg előbbi két településen a társas vállalkozások száma magasabb, Zombán az egyéni vállalkozók arányszáma (39,47 db/ezer fő) közelíti a bonyhádi értéket (40,38). A závodi érték kapcsán érdemes megemlíteni, a település a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet alapján átmenetileg kedvezményezett településnek minősül, valamint az ott működő cégek iparüzési adó megfizetésére nem kötelezettek.

Létszámadatokat vizsgálva a járás működő vállalkozásainak 94,53%-a legalább egy, de legfeljebb kilenc főt foglalkoztató mikrovállalkozás, 4,78%-a kisvállalkozás és mindössze 0,7%-a (12 db) középvállalkozás, miközben a KSH 2014-es adatai alapján nagyvállalat nem működött a járásban. Az összesen tizenkét középvállalkozás háromnegyede, nyolc cég Bonyhádön, három Nagymányokon, egy pedig Tevelen működik. A járás tizenegy településén ugyanakkor csak tíz főnél kevesebb főt foglalkoztató mikrovállalkozás folytat tevékenységet.

3. ábra: Vállalkozások a Bonyhádi járás településein létszámkategóriák szerint (2014)

Forrás: KSH, saját szerkesztés

Mivel a KSH adatai a helyzetelemzés készítésekor csak 2014-re voltak elérhetőek, egyéb vállalati adatbázisok segítségével további információk gyűjtésére került sor. Ezen adatbázisokból már a 2015-ös lezárt év árbevétel adatai, valamint a legfrissebb foglalkoztatási adatok is vizsgálhatók voltak.

Az OPTEN cégbázisa alapján a működő cégek száma növekedett a KSH 2014-es adataihoz képest, összesen 1.185 egyéni vállalkozást és 805 társas vállalkozást tartanak nyilván. Ezek közül 478 olyan, járási székhelyű, működő társas vállalkozásról áll rendelkezésre foglalkoztatotti létszám adat, amely elérte a legalább egy főt. A minta kiegészítésre került továbbá a járás két meghatározó, de járáson kívüli székhellyel rendelkező foglalkoztatójával¹, így a vizsgált minta mérete 480 vállalkozásból állt.

Érdemi különbség a KSH adataihoz képest, hogy az OPTEN legfrissebb adatai alapján két járásba működő vállalkozás is nagyvállalkozásnak minősül, egyrészt a 266 főt foglalkoztató EMA-LION Bonyhádi Zománcáru Korlátolt Felelősségű Társaság, valamint a 254 főt foglalkoztató Schäfer-Oesterle Hungary Gépjárműjavító Korlátolt Felelősségű Társaság. A mintában további 14 középvállalkozás, 67 kisvállalkozás és 397 mikrovállalkozás szerepelt.

¹ A KNIPL Kft. székhelye Budapesten, az EMA-LION Kft. székhelye Hidason található.

A vizsgált vállalkozások utolsó lezárt évükben mintegy 72,61 milliárd forint árbevételt termeltek, miközben 4.332 főnek biztosítottak munkalehetőséget. Az árbevétel egyharmadát a kisvállalkozások, egyharmadát a középvállalkozások, további egyharmadát pedig a mikrovállalkozások és a nagyvállalatok termelték meg. Az átlagos árbevétel valamivel több mint 151 millió, ugyanakkor érdemes kiemelni, hogy a teljes árbevétel 56,12%-át a húsz legnagyobb vállalkozás realizálta. A foglalkoztatás terén a nagyvállalatok szerepe magasabb, de az árbevételhez hasonlóan itt is a kisvállalkozások érik el a legnagyobb arányt. A járásban működő társas vállalkozások átlagos foglalkoztatotti létszáma 9 fő.

3. táblázat: Bonyhád járás területén működő társas vállalkozások árbevétele és foglalkoztatotti létszáma méretkategória szerint (2015)

VÁLLALKOZÁS-MÉRET	DB	UTOLSÓ ÉV ÁRBEVÉTELE (EFT)	%	ÁTLAG	LÉT- SZÁM	%	ÁTLAG
Nagyvállalat	2	4 144 747	5,71	2 072 374	520	12,00	260
Középvállalkozás	14	23 275 041	32,05	1 662 503	1 339	30,91	96
Kisvállalkozás	67	24 161 777	33,28	360 624	1 378	31,81	21
Mikrovállalkozás	397	21 030 414	28,96	54 342	1 095	25,28	3
ÖSSZESEN	480	72 611 979	100,00	151 275	4 332	100,00	9

Forrás: OPTEN

A mintában szereplő társas vállalkozások közül nemzetgazdasági ágak szerint legtöbb a kereskedelem, gépjárműjavítás (117 db), a feldolgozóipar (89) és az építőipar (68) területén működik. A térségben hagyományosan jelen levő mezőgazdaság alulreprezentáltságára – a mintában mindössze 30 társas vállalkozás szerepel – az ágazatra jellemző, társas vállalkozóitól eltérő működési forma (családi gazdálkodó, őstermelő stb.) ad magyarázatot.

Az árbevételi adatokat vizsgálva a legkedvezőbb mutatót a feldolgozóipar érte el több mint 23,5 milliárd forinttal, a kereskedelem, gépjárműjavítás nemzetgazdasági ág a második helyre szorult több mint 18,5 milliárd forinttal, míg a harmadik legtöbbet termelő ág a szállítás, raktározás a maga több mint 10,5 milliárdos bevételeivel. A feldolgozóiparon belül meghatározó járási gazdasági szereplők az italgyártás, bőr, bőrtermék, lábbeli gyártás, fémfeldolgozási termék gyártás, gépgyártás, villamosberendezés gyártás ágazatokban működnek, vagyis a járásban hagyományosan jelen levő iparágakban (borászat, cipőgyártás, zománcgyártás, gépgyártás stb.).

Szintén a feldolgozóipar vállalkozásainak szerepe a legmeghatározóbb a foglalkoztatást tekintve, a mintában szereplő cégek 1.841 főnek adnak munkalehetőséget, míg a kereskedelem, gépjárműjavítás ágban működő vállalkozások 732-nek, az építőipar pedig 402 főnek. Munkahelyek szempontjából meghatározó nemzetgazdasági ág továbbá a 358 főnek munkát adó szállítás, raktározás és a 337 főt foglalkoztató mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat is.

4. táblázat: Bonyhád járás területén működő társas vállalkozások árbevétele és foglalkoztatotti létszáma nemzetgazdasági ágak szerint (2015)

IPARÁG	DB	UTOLSÓ ÉV ÁRBEVÉTELE (EFT)	%	ÁTLAG	LÉT- SZÁM	%	ÁTLAG
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	30	6 234 094	8,59	207 803	337	7,78	11
Bányászat, kőfejtés	1	22 550	0,03	22 550	2	0,05	2
Feldolgozóipar	89	23 692 775	32,63	266 211	1 841	42,50	21
Villamosenergia-, gáz-, hőellátás, légkondicionálás	2	234 367	0,32	117 184	17	0,39	9
Vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés	1	46 849	0,06	46 849	3	0,07	3
Építőipar	68	5 064 490	6,97	74 478	402	9,28	6
Kereskedelem, gépjárműjavítás	117	18 555 209	25,55	158 592	732	16,90	6
Szállítás, raktározás	32	10 598 508	14,60	331 203	358	8,26	11
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	17	360 671	0,50	21 216	66	1,52	4
Információ, kommunikáció	11	69 584	0,10	6 326	7	0,16	1
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	9	1 989 309	2,74	221 034	186	4,29	21
Ingatlanügyletek	21	886 480	1,22	42 213	48	1,11	2
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	47	1 490 326	2,05	31 709	165	3,81	4
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	12	2 725 383	3,75	227 115	109	2,52	9
Oktatás	2	156 349	0,22	78 175	5	0,12	3
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	16	332 399	0,46	20 775	34	0,78	2
Egyéb szolgáltatás	5	152 636	0,21	30 527	20	0,46	4
ÖSSZESEN	480	72 611 979	100,00	151 275	4 332	100,00	9

Forrás: OPTEN

4. ábra: A járásban működő társas vállalkozások száma nemzetgazdasági áganként

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	P	Q	S	Σ																
Aparhant	1	1				2	1	2	1							1		6	3															
Bátaapáti			2	2			1					1	1					5	2															
Bonyhád	4	1	30	18	1	1	1	26	4	73	7	8	2	5	1	5	3	15	25	1	6	1	10	4	216	36								
Bonyhádvarasd																1										0	1							
Cikó	2		1				1	3		1			1													8	1							
Felsőnána		1	2										1													3	1							
Grábóc								1																		1	0							
Györe						1	1	1		1		1				1										6	0							
Izmény	3					1	1		1							1										7	0							
Kakasd			2			8	1	1	1	1	1				1	3	2									18	3							
Kéty				1		2	1	1	1	1		1														5	3							
Kisdorog			1	1		1																				2	1							
Kisvejke	4						1																			5	0							
Lengyel			3			1	1	1		1	1			1		1										8	2							
Mórággy	1		1			1	1																			4	0							
Mócsény	1		1											1												3	0							
Nagymányok	1	1	5	2		1	1	4		1	2		1	1	1		2			1						18	6							
Nagyvejke						1							1													2	0							
Tevel	1		1	1		4	4	6	2	3	1	1		4		1	1									27	3							
Váralja		1	2				2						1													5	1							
Závod	1		2			4	1	1	1		1			6		1										17	2							
Zomba	4	1	2	1		6	9	3	1	2	1	1		2			1									31	3							
Σ	22	6	1	0	55	26	1	1	1	0	59	9	104	12	22	8	16	1	11	0	8	0	21	0	45	1	9	3	2	0	16	0	4	1
	2	0	0	0	7	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
																												XS	S					
																												M	L					

Forrás: OPTEN

A fenti ábra a mintában szereplő vállalkozások települések közötti megoszlását szemlélteti nemzetgazdasági áganként². A „hőterkép” jellegű megjelenítés hivatott vizualizálni, az egyes településeken mely nemzetgazdasági ágakban működő vállalkozások vannak nagyobb számban jelen. A jobb alsó sarokban lévő jelmagyarázatnak megfelelően az egyes települések és nemzetgazdasági ágak esetében a négy mező közül a bal felső sarokban szerepel a mikro-vállalkozások száma, onnan az óramutató járásával megegyezően a kis-, közép- és nagyvállalatoké.

Amint az ábrán látható, a járásszékhelyen kívül Kakasdon, Nagymányokban, Tevelen, Závodon és Zombán van több vagy nagyobb vállalkozás egy-egy nemzetgazdasági ágban. Mezőgazdasági cégek („A”) működnek Zombán és Kisvejkén, feldolgozóipari („C”) vállalkozások Nagymányokban, építőipari („F”) cégek Kakasdon, Zombán és Závodon, de a kereskedelemben („G”) működő tizenkét járási kisvállalkozás közül kettő például Aparhanton van bejegyezve. Bár Bonyhád foglalkoztatási szerepe nem csak a járáson belül meghatározó, fenti ábra is mutatja, hogy a környező településeken is vannak működő és mérvadó gazdasági szereplők.

A cégszótár alapján nyert adatok alapján a járásban működő társas vállalkozások körében a legelterjedtebb tevékenységek közé a közúti áruszállítás (49.41 TEÁOR kód, 28 vállalkozás), a lakó- és nem lakóépület építése (41.20, 22), valamint a számviteli, könyvvizsgálói, adószakértői tevékenység (69.20, 20) tartoznak. A szállítás, raktározás nemzetgazdasági ághoz tartozó szakágban tevékenykedő cégek magas számát a földrajzi elhelyezkedés – déli határvidék közelsége – és a közúti megközelíthetőség (M6-os autópálya és M9-es autópálya) is indokolja.

Árbevétel szempontjából szintén a közúti áruszállítás (49.41, 10,24 mrd Ft) szakág a legjelentősebb, mellette a máshová nem sorolt egyéb speciális gép gyártása (28.99, 5,52 mrd) és a szőlőbor termelése (11.02, 4,59 mrd) tevékenységeket végző cégek realizálták még a legmagasabb eredményeket. A foglalkoztatás szempontjából viszont a lábbeligyártás (15.20, 401 fő) a legmeghatározóbb a közúti áruszállítás (49.41, 344) és a máshová nem sorolt egyéb fémfeldolgozási termék gyártása (25.99, 296) tevékenységek előtt. A cégszótár alapján ezen tevékenységet folytató vállalkozások biztosítják a legtöbb munkalehetőséget a járásban.

5. táblázat: Legtöbb foglalkoztatottal bíró szakágazatok (2015)

TOP10 SZAKÁGAZAT (MIKROVÁLLALKOZÁS)	DB	FŐ	TOP10 SZAKÁGAZAT (KKV ÉS NAGYVÁLLALAT)	DB	FŐ
Lakó- és nem lakó épület építése	20	79	Lábbeligyártás	7	400
Közúti áruszállítás	17	53	M.n.s. egyéb fémfeldolgozási termék gyártása	2	292
Víz-, gáz-, fűtés-, légkondicionáló-szerelés	8	41	Közúti áruszállítás	10	291

² A = mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat; B = bányászat, kőfejtés; C = feldolgozóipar; D = villamosenergia-, gáz-, hőellátás, légkondicionálás; E = vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmosztás; F = építőipar; G = kereskedelem, gépjárműjavítás; H = szállítás, raktározás; I = szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás; J = információ, kommunikáció; K = pénzügyi, biztosítási tevékenység; L = ingatlanügyletek; M = szakmai, tudományos, műszaki tevékenység; N = adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység; P = oktatás; Q = humán-egészségügyi, szociális ellátás; S = egyéb szolgáltatás

TOP10 SZAKÁGAZAT (MIKROVÁLLALKOZÁS)	DB	FŐ	TOP10 SZAKÁGAZAT (KKV ÉS NAGYVÁLLALAT)	DB	FŐ
Számviteli, könyvvizsgálói, adószakértői tevékenység	17	37	Egyéb villamos berendezés gyártása	2	259
Gépjárműjavítás, -karbantartás	10	36	Gépjárműjavítás, -karbantartás	1	254
Saját tulajdonú, bérelt ingatlan bérbeadása, üzemeltetése	12	35	M.n.s. egyéb speciális gép gyártása	1	215
Élelmiszer jellegű bolti vegyes kiskereskedelem	11	29	Egyéb monetáris közvetítés	1	177
Személygépjármű-, könnyűgépjárműkereskedelem	9	28	Fém szerkezet gyártása	3	97
Mérnöki tevékenység, műszaki tanácsadás	9	28	Gabonaféle (kivéve: rizs), hüvelyes növény, olajos mag termesztése	3	89
Vasáru-, festék-, üveg-kiskereskedelem	7	26	Fémmegmunkálás	1	83
ÖSSZESEN	120	392	ÖSSZESEN	31	2 157

Forrás: OPTEN

A járás vállalkozásai körében külön vizsgáltuk a húsz – árbevétel alapján – legnagyobb vállalkozást is. Igazán domináns, nagy gazdasági erővel és foglalkoztatási potenciállal rendelkező vállalkozás nem működik a járásban. A cégek közé két mikrovállalkozás és kilenc kisvállalkozás is befért, négy vállalkozás utolsó lezárt évi árbevétele pedig nem éri el az egymilliárd forintot.

A járás legnagyobb árbevételt elérő vállalkozása a budapesti székhelyű, de tevékenységét Bonyhádon folytató KNIPL Kft., amelynek fő profilja festéktechnológiai berendezések gyártása és forgalmazása, valamint bérfestés. A folyamatosan fejlődő cég utolsó lezárt évében is jelentős árbevétel növekedést realizált, közel 5,5 milliárd forintot ért el, mindezt 135 fős állományi létszámmal, azonban legfrissebb létszámadatként az OPTEN adatbázisában már 215 fő szerepel. A járás második legnagyobb árbevételt realizáló cége a gabonaszállítványozással foglalkozó Bogos-Trans Kft., amely árbevétele meghaladja a négy milliárd forintot, állományi létszáma pedig 75 fő. A harmadik helyen a német tulajdonban lévő és elsősorban külföldi piacra szállító, bortermelő és kereskedő Danubiana Kft. szerepel, szintén négy milliárd forintot meghaladó árbevétellel és összesen 35 fős állománnyal.

A listán szereplő cégek elsősorban a feldolgozóiparban, a kereskedelemben és a szállítványozás iparágban folytatják tevékenységüket. A húsz cég által megtermelt teljes árbevétel meghaladja a 40 milliárd forintot, az általuk foglalkoztatottak száma pedig az 1.700 főt. A vizsgált cégek közül 12 működik Bonyhádon kettő-kettő a járás másik városában, Nagymányokon, valamint Tevelen, egy-egy pedig Cikón, Kakasdon, Lengyelen és Zombán. A legnagyobb cégek működési környezete nem kötődik tehát szükségszerűen a járásszékhelyhez.

6. táblázat: A Bonyhádi járás húsz legnagyobb vállalkozása az utolsó lezárt év árbevétele alapján (2015)

VÁLLALKOZÁS NEVE	FŐTEVÉKENYSÉG TEÁOR	NETTÓ ÁRBEVÉTEL (2015, eFt)	LÉTSZÁM (2015, fő)	TELEPÜLÉS
KNIPL Festéstechnológiai Berendezéseket Gyártó és Forgalmazó Korlátolt Felelősségű Társaság	28.99	5 496 002	215	Bonyhád (székhely: Budapest)
Bogos-Trans Fuvarozási és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság	49.41	4 116 135	75	Bonyhád
DANUBIANA Borkereskedő- és Termelő Korlátolt Felelősségű Társaság	11.02	4 013 745	35	Bonyhád
NIKLÓS TEJTERMÉK DEPO Korlátolt Felelősségű Társaság	46.33	3 324 353	7	Cikó
HILCZ ÉS FIA Korlátolt Felelősségű Társaság	45.11	2 538 831	31	Kakasd
EU-DiákOK Munkaerőkövetkező és Szolgáltató Iskolaszövetkezet	78.10	2 168 892	21	Lengyel
Schäfer-Oesterle Hungary Gépjárműjavító Korlátolt Felelősségű Társaság	45.20	2 147 582	254	Bonyhád
PEMAC Kábeltechnika Korlátolt Felelősségű Társaság	27.90	2 120 506	180	Nagymányok
EMA-LION Bonyhádi Zománcáru Korlátolt Felelősségű Társaság	25.99	1 997 165	266	Bonyhád (székhely: Hidas)
Hungária Takarékszövetkezet	64.19	1 922 829	177	Bonyhád
GENERÁL-INSPEDEK Nemzetközi Fuvarozó és Szállítványozó Korlátolt Felelősségű Társaság	49.41	1 560 167	63	Bonyhád
ANROFÉM Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság	25.11	1 443 394	44	Bonyhád
DOÓR & DOÓR TRANS Fuvarozási és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság	49.41	1 316 710	44	Tevel
STUCO Munkavédelmi Cipőipari Korlátolt Felelősségű Társaság	15.20	1 058 464	109	Nagymányok

VÁLLALKOZÁS NEVE	FŐTEVÉKENYSÉG TEÁOR	NETTÓ ÁRBEVÉTEL (2015, eFt)	LÉTSZÁM (2015, FŐ)	TELEPÜLÉS
Teveli Mezőgazdasági Zártkörűen Működő Részvénytársaság	01.11	1 052 848	60	Tevel
PANNÓNIA-ÁLLATTENYÉSZTŐ Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság	01.41	1 039 976	47	Bonyhád
B-SYSTEM Könnyűszerkezet-építő és Kereskedő Korlátolt Felelősségű Társaság	25.11	983 881	33	Bonyhád
Pannónia Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság	47.30	855 688	20	Bonyhád
ZOM Korlátolt Felelősségű Társaság	01.11	818 342	17	Zomba
CSIBI HAL Haltermelő és Halkereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság	46.38	780 237	9	Bonyhád
TOP 20 vállalkozás a Bonyhádi járásban		40 755 747	1 707	-

Forrás: OPTEN

Összefoglalva a járás vállalkozásaival kapcsolatban megállapítható, jellemzően a hagyományos iparágak köré szerveződve biztosítanak munkalehetőséget a térségben. Méretük és létszámuk ugyanakkor csak egyes ágazatokban képvisel akkora volument, amivel országos özszevetésben meghatározó szereplők lehetnek. A foglalkoztatási potenciállal és jelentőséggel a későbbiekben a vonzáskörzet vizsgálat során részletesen is foglalkozunk.

1.2 Népeség, demográfia

1.2.1 A népességszám alakulása

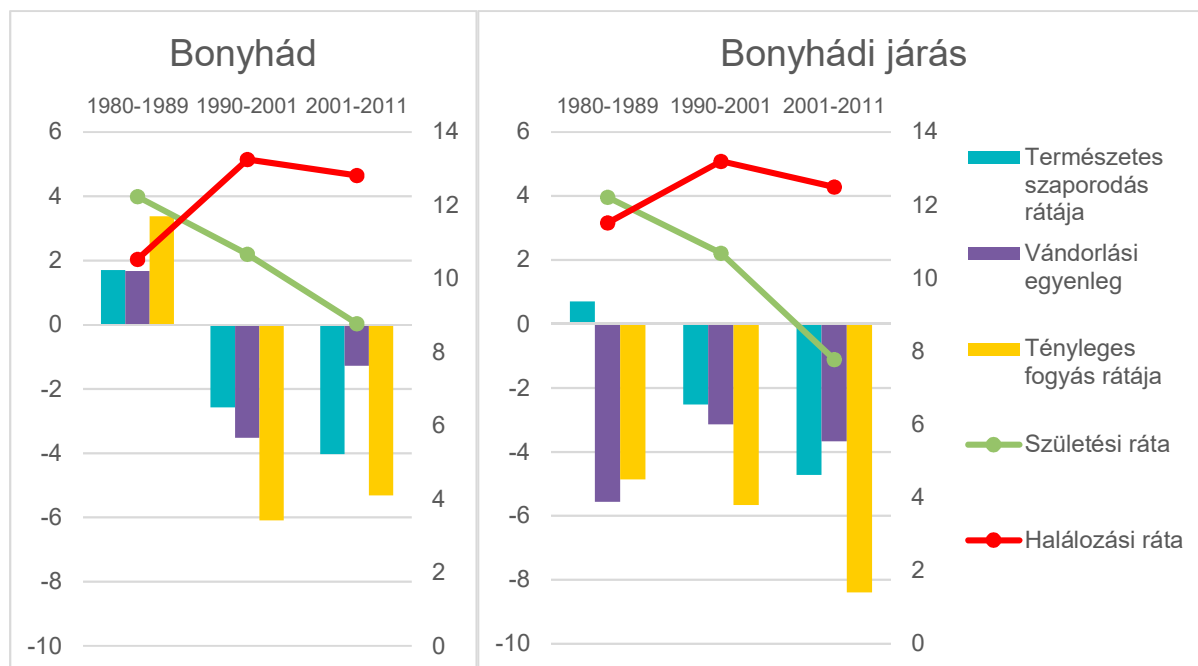
A Bonyhádi járás lakónépessége 2016. január 1-ei adatok alapján 30.485 fő volt. 2011-ben a KSH adatai alapján még 31.796 fő élt a járásban, az elmúlt öt évben tehát a népesség száma 1.311 fővel, 4,12%-kal csökkent (ezzel egyidőben a megye népessége csak 2,67%-kal lett kevesebb). Ez közel négyszerese az országos adatnak (-1,08%), vagyis a Bonyhádi járás demográfiai mutatói alapján kifejezetten hátrányos helyzetűnek tekinthető. A települések egyszerre küzdenek mind a természetes fogyás, mind az elvándorlás problémájával. Egyrészt a járás esetében a születési ráta 8 ezrelék alá süllyedt, mely az országos rátától 1,5 ezrelékponttal marad el. Másrészt a járás hátrányos helyzetű, kedvezményezett települések, valamint

a rossz közlekedési és elérhetőségi jellemzőkkel bíró települések elvándorlási rátája további négy-öt ezrelékkal is növelheti a természetes fogyásból fakadó népesség csökkenést.

A folyamat nem újkeletű, a Bonyhádi járás már az 1980-as évektől kezdve természetes fogyással sújtott térség. Ekkortájt csupán a járásközpont, Bonyhád népessége nőtt, ez azonban a 20. század utolsó és a 21. század első évtizedében a járás értékeinél ugyan mérsékeltebben, de szintén csökkenni kezdett. A kedvezőtlen helyzet részben a rendszerváltozás okozta gazdasági szerkezetváltás és az azt követő „útkeresés”, a globális kapitalista piacokra való nehézkes beilleszkedés és a világos területfejlesztési irányvonalak hiánya következtében alakulhatott ki.

A tendencia ráadásul nem javul, 2015-ben az előző évi népességszámhoz viszonyítva a Bonyhádi járásból vándoroltak el a legtöbben (-3,4 ezrelék) a megyén belül. A természetes fogyás aránya szintén magas, a 60 évnél idősebbek aránya pedig kétszerese a 14 évnél fiatalabb korosztálynak. A mutatók csak mérsékelten kedvezőbbek a járásszékhelyet vizsgálva, fenti demográfiai kihívások legalább annyira érintik Bonyhádöt is, mint a környező településeket.

5. ábra: Bonyhád és a Bonyhádi járás és a központi település demográfiai változásai az elmúlt 40 évben

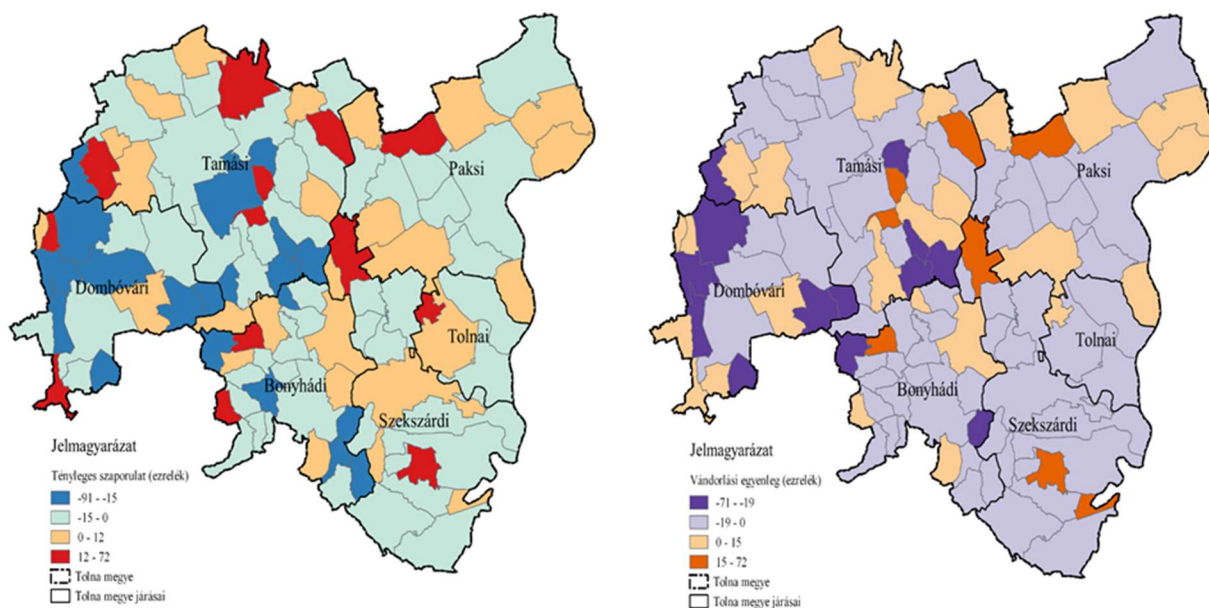
Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

Ezzel együtt a Bonyhádi járás a népességfogyás tekintetében relatíve kevésbé rossz helyzetű a megyén belül, hiszen kevés olyan települése van, mely a népességének több, mint felét elvesztette, szemben például a Tamási vagy a Dombóvári járás településeivel. A helyzetet ugyanakkor súlyosbítja, hogy a járás vándorlási egyenlege negatív, az elvándorlás egyre nagyobb mértékű. A járásban Murga a korábbi 1970-es évekbeli népességének már csak 22%-át, Grábóc 35%-át, Nagyvejte pedig 40%-át tudhatja magáénak. Lengyel és Grábóc települések esetében a vándorlási egyenleg meghaladja a 19 ezreléket, mely a halálozási ráta által okozott népességcsökkenést majdnem megduplázza. Utóbbi településen a viszonylag magas

halálózási ráta mellett ez markáns tényleges fogyást eredményez, mely közelít az éves szinten 4%-os csökkenéshez.

Mindez a foglalkoztatási paktum szempontjából is jelentős probléma, hiszen a Bonyhádi járás lakosságának egynegyede jelenleg is ingázik, mely a jövőben magában hordja a végleges elköltözés veszélyét is és a munkaerő áramlásának további koncentrációjához vezethet. Mindez összességében ronthatja a járás munkaerő-piaci lehetőségeit.

6. ábra: A vándorlási egyenleg (ezrelékben) (jobbra) és a tényleges szaporulat/fogyás (ezrelékben) (balra) a Bonyhádi járásban és Tolna megye településein (2015)

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

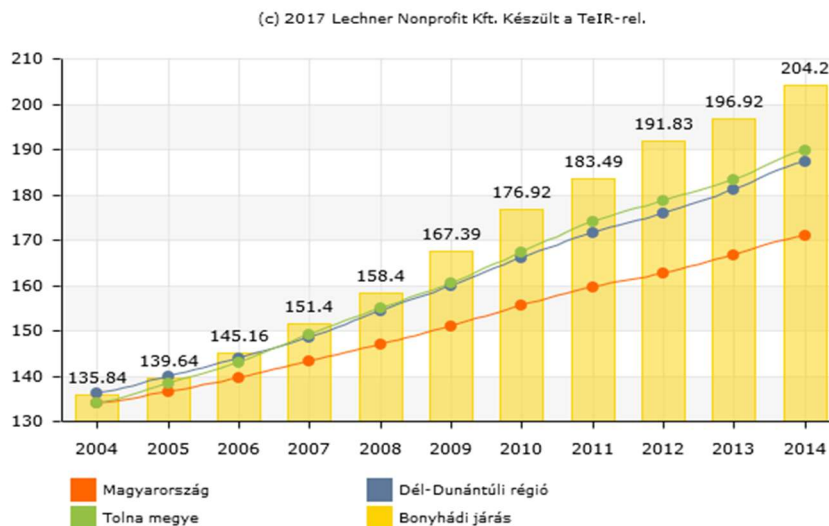
A jelenlegi demográfiai trendek mellett a Bonyhádi járás a század végére népességének jelentős részét elveszítheti. Ennek oka az aprófalvak elnéptelenedése, ennek kapcsán Szekszárd, Paks, Dombóvár, valamint a járásszékhely, Bonyhád népesség-elszívó hatása. Abban az esetben, ha Bonyhádnak sikerül bővítenie városi funkcióit, illetve aktív foglalkoztató központtá válik, részben mérsékelheti a csökkenést. Mindehhez azonban az elérhetőség fokozására van szükség és várhatóan ez sem akadályozza majd meg egyes települések hosszú távú elnéptelenedését, csak csökkenti annak gyorsaságát.

1.2.2 A népesség korcsoportos megoszlása

A népességszám csökkenése mellett annak szerkezete is átalakul, a járás egyre öregebb korszerezetűvé válik. 2021-ig a 85 év felettek száma megduplázódhat, 4,5-5%-ra nőhet arányuk a jelenlegi 1,5-2%-ról. Középhosszú távon a 15-60 éves korosztály, vagyis az aktív munkavállalási korúak aránya 50% alá csökken, miközben a nyugdíjkorhatárt meghaladó lakosság aránya 40% körül alakulhat a jövőben.

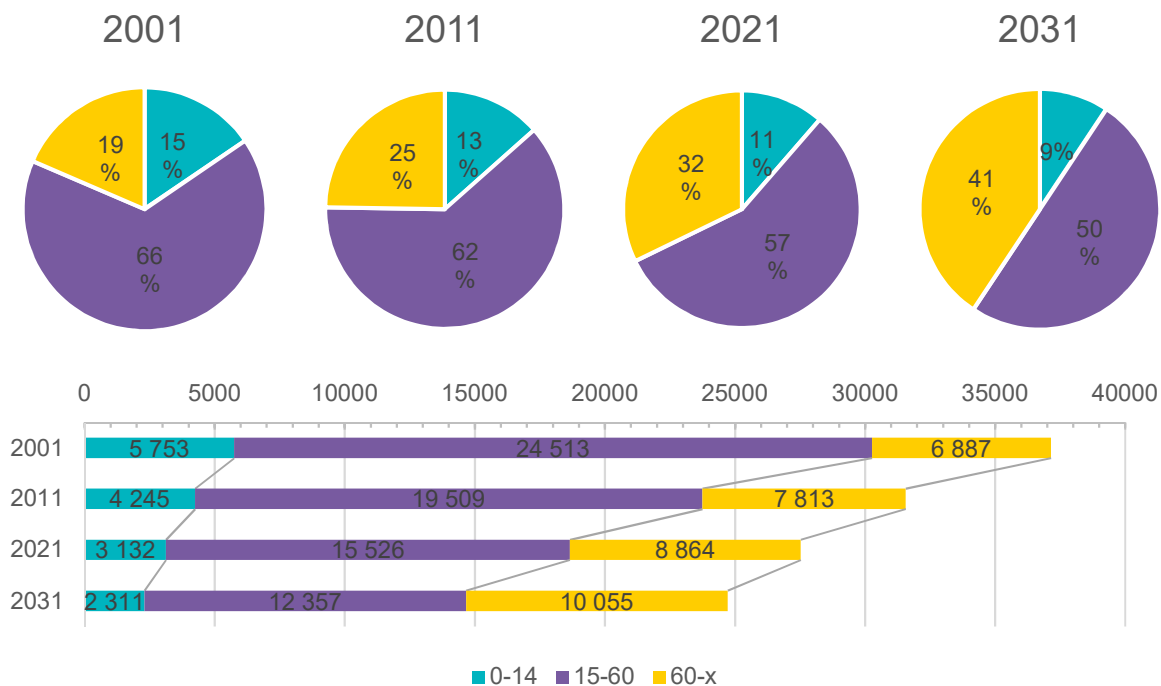
Mindaz számos kihívás elé állíthatja a járás településeit. Egyrészt a jövőre nézve a munkaképes korúak csökkenése munkaerőhiányt idézhet elő, másrészt a szociális ellátás jelen helyzete nem feltétlenül lesz képes ellátni a megnövekedett számú inaktív lakosságot. Az elkövetkezendő években ezért fontos lehet az idősebb korosztály ismételt munkába állását támogatni különböző foglalkoztatáspolitikai módszerekkel.

7. ábra: A Bonyhádi járás öregedési mutatója

Forrás: TeIR, 2014

8. ábra: A Bonyhádi járás népessége korszerkezetének becsült várható változása (2001-2031)

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

A járás népességszerkezete kedvezőtlennek mondható, hiszen egyre több az idős korosztályhoz tartozó, nyugdíjkorhatárt betöltött lakos. Mindez egyúttal magas és folyamatosan növekvő halálozási rátával is jár. A járásban Závod és Nagyvejke, valamint Mórág halálozási rátája kiemelkedően magas.

A járás egyes településein továbbá a születésszám is folyamatosan csökken, mindez Grábóc, Mórág, valamint Murga településeken például a népesség éves szinten 1%-ának természetes fogyás általi elvesztését is eredményezheti. Hasonlóan rossz helyzetű települések Tolna megyében csak a Tamási járásban találhatók. Magas, az országos adatokat jócskán meghaladó a születési rátája ugyanakkor Kisvejke, Nagyvejke és Tevel településeknek.

7. táblázat: A népesség korcsoportos megoszlása (2015, %)

KORCSOPORTOK	BONYHÁDI JÁRÁS (%)	TOLNA MEGYE (%)
0-14 évesek	12,78	13,45
15-64 évesek	67,44	66,9
15-29 évesek	17,21	17,66
30-49 évesek	29,30	29,10
50-64 évesek	21,97	21,44
65- évesek	18,75	18,35

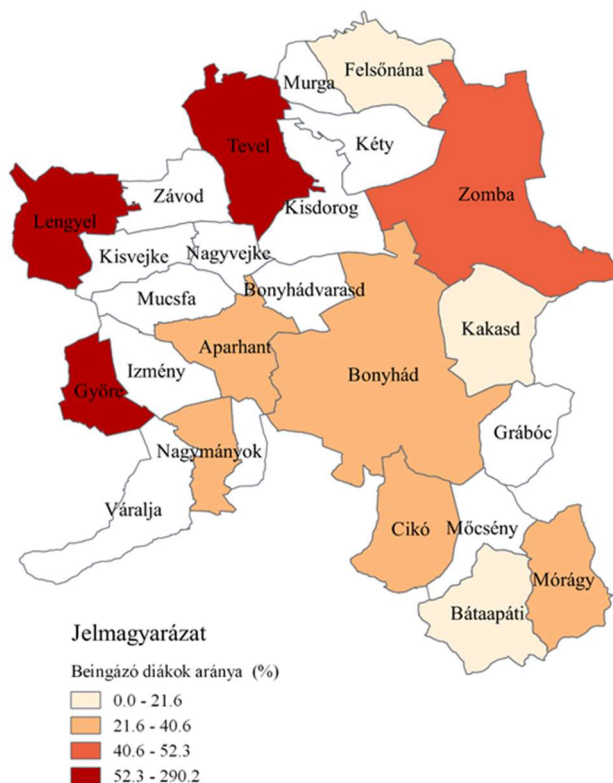
Forrás: KSH 2016, saját szerkesztés

Amint a táblázatban látható, a 0-14 éves korosztály aránya alacsonyabb, mint a 65 év feletti korosztályé. A korcsoportonkénti eloszlás nagyjából követi a megyeit, csak kis mértékben tér el attól. Az aktív korú (15-64 éves) népesség aránya a járásban 67,44 százalék, vagyis a teljes népesség mintegy kétharmada.

1.3 Oktatás, képzés

1.3.1 Alap és középfokú oktatás

Ugyan a Bonyhádi járásban zajló oktatás legfontosabb központja a járasszékhely, Bonyhád, azonban a térség hagyományos kis-középvárosias és aprófalvas szerkezete révén a járás több települése is meghatározó oktatási központként funkcionál. Mindezt mutatja a helyben tanuló diákok, illetve a beígázó diákok száma és aránya is.

9. ábra: A beingázó diákok aránya az összes diákhoz képest a Bonyhádi járásban

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

A Bonyhádi járásban 14 általános iskolai feladatellátási helyen, 127 osztályban összesen 2.182 tanuló vett részt nappali oktatásban 2015-ben, köztük 228 elsős diák, miközben a 8. évfolyamot 303 fő fejezte be eredményesen. Mivel a járás 14 településén nem működik általános iskola (Bonyhádvarasd, Grábóc, Izmény, Kéty, Kisdorog, Kismányok, Kisvejte, Lengyel, Mőcsény, Mucsfa, Murga, Nagyvejte, Váralja, Závod), már az általános iskolai oktatásban is kirajzolódik Bonyhád központi szerepe. A település két általános iskolájában ugyanis 1.083 fő tanul, ami a járás összes általános iskolás diákjának közel 50%-a.

Az összes, 2.182 általános iskolás tanulóból 620-an (kb. 28,41%) más településről jár be az adott járási általános iskolákba. Az általános iskolások koncentrációs indexe kis-közepes mértékű koncentrációt mutat, tehát az alapfokú oktatási intézmények koncentrációja kismértékű, azonban Bonyhád a többi település értékénél jóval nagyobb mértékben koncentrálja a diákokat.

A járásban az általános iskolák fenntartója néhány kivétellel a tankerületi központ, ezen kívül alapítványi fenntartású a Kossuth Lajos Evangélikus Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola Bonyhádi Telephelye. Az egy általános iskolai pedagógusra jutó átlagos gyerekszám a járásban 8,05 fő.

8. táblázat: Általános iskolai feladatellátási helyek, tanulók és bejáró tanulók száma (2015)

TELEPÜLÉS	ÁLTALÁNOS ISKOLAI FELADATELLÁTÁSI HELYEK SZÁMA	ÁLTALÁNOS ISKOLAI TANULÓK SZÁMA A NAPPALI OKTATÁSBAN	MÁS TELEPÜLÉSRŐL BEJÁRÓ ÁLTALÁNOS ISKOLAI TANULÓK SZÁMA A NAPPALI OKTATÁSBAN
Aparhant	2	93	33
Bátaapáti	1	20	4
Bonyhád	2	1 083	234
Cikó	1	92	36
Felsőnána	1	25	2
Györe	1	72	39
Kakasd	1	108	3
Mórággy	1	77	18
Nagymányok	1	176	39
Tevel	1	166	103
Zomba	2	270	109
ÖSSZESEN	14	2 182	620

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

9. táblázat: Középfokú oktatási intézmények iskolatípusként, illetve középiskolás diákok száma (2015)

TELEPÜLÉS	GIMNÁZIUMI FELADATELLÁTÁSI HELYEK SZÁMA	GIMNÁZIUMI TANULÓK SZÁMA A NAPPALI OKTATÁSBAN	SZAKKÖZÉPISKOLAI FELADATELLÁTÁSI HELYEK SZÁMA	SZAKKÖZÉPISKOLAI TANULÓK SZÁMA A NAPPALI OKTATÁSBAN	SZAKISKOLAI ÉS SPECIÁLIS SZAKISKOLAI FELADATELLÁTÁSI HELYEK SZÁMA	SZAKISKOLAI ÉS SPECIÁLIS SZAKISKOLAI TANULÓK SZÁMA A NAPPALI OKTATÁSBAN
Bonyhád	2	754	2	226	2	134
Lengyel	0	0	1	41	1	149
Zomba	0	0	0	0	1	54
ÖSSZESEN	2	754	3	267	4	337

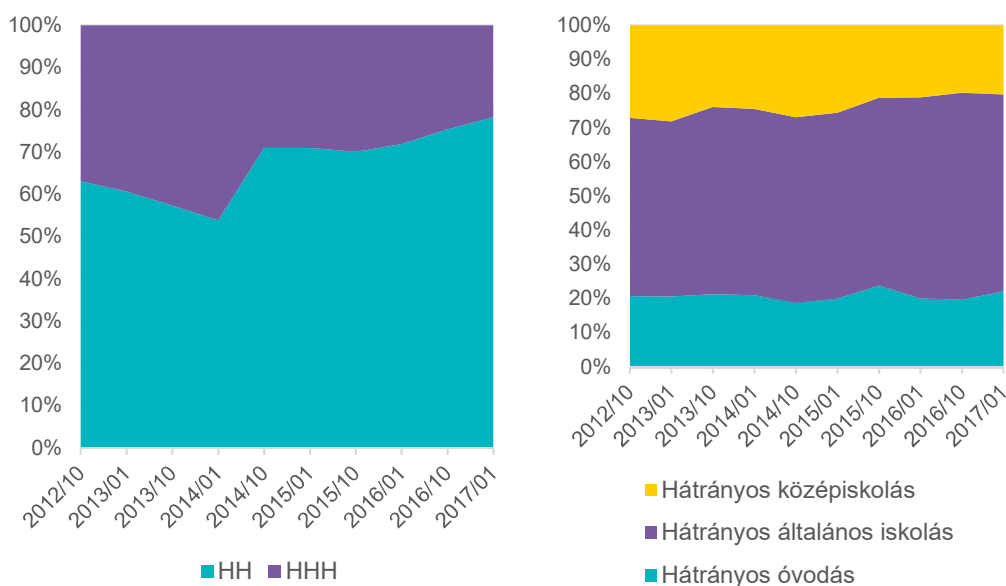
Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

Középfokú oktatásban a járási feladatellátási helyeken a KSH adatai alapján 1.358 fő vett részt, köztük 754 fő gimnáziumi és 267 fő szakközépiskolai tanuló, a szakiskolai diákok száma pedig 337. A járás középfokú oktatási központja egyértelműen Bonyhád. A településen 2-2 gimnázium, szakiskola és szakközépiskola található, amelybe összesen 1.114 diák járt 2015-ben.

A járási székhelyen kívül még Lengyelben van egy-egy szakközépiskola és szakiskola, illetve Zombán egy speciális szakiskolai feladatellátási hely. Így a középiskolai koncentrációs érték az általános iskolaihoz képest jóval nagyobb, 0,86-os értékű.

A járásban összesen 1.358 középiskolás tanuló volt 2015-ben, ebből 396 fő (kb. 30%-a) ingázik más településről az adott középiskolába. Bonyhádon a Magyarországi Evangélikus Egyház fenntartásában egy intézmény, a Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium és Kollégium működik. A Nemzetgazdasági Minisztérium fenntartásában működő Szekszárdi Szakképzési Centrum Perczel Mór Szakképző Iskola és Kollégium faipari, gépészeti, építőipari, közgazdasági, ügyvitel, turisztika, valamint a szociális szolgáltatások területén kínálja az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakképzéseket. A lengyeli Apponyi Sándor Mezőgazdasági Szakképző Iskolája és Kollégium fenntartója a Földművelésügyi Minisztérium Agrárszakképzési Főosztály. A járás többi középfokú intézménye a KLIK tankerületi központ fenntartása alá tartozik. Az egy középiskolai pedagógusra jutó átlagos gyerekszám 13,8 fő.

10. ábra: A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű, valamint a közoktatás különböző szintjein résztvevők összesített számának megoszlása és alakulása 2012-2017 között a Bonyhádi járásban

Forrás: KIR adatai alapján saját szerkesztés

A Bonyhádi járás közoktatásában résztvevő hátrányos- és halmozottan hátrányos helyzetű diákok száma az elmúlt öt évben nagy mértékben csökkent. Ez a jogszabályi változásoknak is köszönhető, valamint hozzájárul, hogy egyre kevesebb diák iratkozik be a járás iskoláiba. Amennyiben a hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű diákok egymáshoz viszonyított

arányát vizsgáljuk meg, szintén pozitív képet kapunk, hiszen a halmozottan hátrányos gyermekek száma és aránya is lecsökkent a hátrányos helyzetű gyermekekhez képest. Ez azonban nem csak relatív növekedést, de abszolút csökkenést is jelent az utóbb említett csoportban. Érdekes, hogy egyre kevesebb HH és HHH gyermek van a középiskolákban, ami annak az aggályos és a járás élete szempontjából kedvezőtlen folyamatnak lehet a jele, hogy a hátrányos- és halmozottan hátrányos háttérű diákok kiszorulnak a középfokú oktatásból, így a munkaerőpiacra kifejezetten hamar és alacsony képzettségi szinten kerülnek ki. Mindez pedig az esetleges szociális és integrációs nehézségekkel párosulva komoly munkaerőpiaci kihívást jelent.

1.3.2 Szakképzés

A három középfokú oktatást nyújtó település – Bonyhád, Lengyel, Zomba – esetében a szakképzések spektruma korlátozott, azonban a járási igényeket kielégíti, hiszen gépész, mezőgazdász, közgazdász képzés mellett az egyre fontosabbá váló szociális szolgáltatások körébe tartozó szakmákat is kínál a szakképző iskolákba jelentkezőknek.

10. táblázat: Az egyes képzési területeken tanulók megoszlása a járásban és a megyében a 2016/2017-es tanévben

	BONYHÁDI JÁRÁS	TOLNA MEGYE	JÁRÁS / MEGYE (%)
Informatika	30	83	36,14
Közgazdaság	153	318	48,11
Mezőgazdaság	18	150	12,00
Ügyvitel	12	35	34,29
Összesen	213	1 324	16,09

Forrás: KIR-STAT, 2017 (2016. októberi lekérdezés)

A szakközépiskolai és szakiskolai, valamint a szakmunkásképzési lehetőségek ellenére a Bonyhádi járásban kifejezetten alacsonynak mondható a szakmai vizsgát tevők aránya az érettségizettekhez képest. Összesen 58 szakmai vizsgát tettek le 2015-ben, míg ez idő alatt 221-en szereztek érettségit. A Bonyhádi járásban elsősorban a közgazdasági és az ehhez kapcsolódó területek dominálnak a szakképzésben, 2016-ban összesen 153 fő tanult közgazdaság képzési területen.

A Bonyhádi járásban és a Szekszárdi SZC területén több középfokú oktatást érintő probléma is fennáll. Egyrészt nagymértékű a pedagógus állomány fluktuációja, több munkakört nem tudnak megfelelő végzettségű kollégával betölteni, ezért óraadókkal, túlmunka elrendelésével biztosítják az órák ellátását. A munkaerőhiány számos problémát okoz, többek közt a tanári kar jogszabályon felül megengedett túlterheltségét is. Komoly kihívás, hogy elsősorban a szakmai tantárgyak (közgazdász területen) esetében nem tudják biztosítani a gyermekek képzettségét.

Emellett évek óta folyamatosan nő a paktum-területen azon betöltetlen álláshelyek száma, melyek szakképesítést igényelnek. Ezzel párhuzamosan az álláskereső közt nő azok aránya, akik nem rendelkeznek szakmával, pedig főként gépészeti és építőipari területen van szükség szakemberekre. A hiányszakmákból jelenleg a régióban csupán a munkáltatói igények tizedében képeznek tanulókat Tolna megye 2014-es szakképzés-fejlesztési koncepciója alapján.

A munkaerőigény kielégítését veszélyezteti, hogy az általános demográfiai visszaesés mellett, a szakképzésben részt vevők száma is nagy mértékben csökkent és további, legalább évi 5%-kal kevesebb szakiskolai tanulóval kell számolni a következő években. Az elmúlt években ráadásul a megyében nem kellően igazodott a szakképzés munkaerő-piaci folyamatokhoz és igényekhez, mindezek pedig veszélyeztethetik a térség gazdasági működését is. A gimnáziumok tanulószáma egyébként csak mérsékelten csökkent az adott időszakban.

Az iskolaszervezetben tapasztalható anomáliák mellett az oktatott szakmastruktúra sem kielégítő. A szakiskolai keretek között oktatott tanulóknak legalább a fele nem a megye vállalkozásai által igényelt szakmákat tanulja. A kereskedelmi, vendéglátó ipari, építőipari, gépészeti, elektronikai szakmacsoportokhoz tartozó szakmák képzése indokolt lenne munkaerőpiaci szempontból, azonban több probléma is felmerül. Többek között a tanári kar szakmát oktató tagjainak magas fluktuációja, illetve a diákok részéről az említett szakmák iránti érdeklenség.

11. táblázat. A Szekszárdi SZC Perczel Mór Szakképző Iskolája és Kollégiuma engedélyezett keretszámai a 9. évfolyamon a 2016/2017-es tanévben és a ténylegesen beiratkozott tanulólétszám.

SAKMA NEVE	2016/2017-ES TAN-ÉVRE ENGEDÉLYEZETT KERETLÉTSZÁM ³	2016/2017-OS TANÉVBEN TÉNYLEGESEN BETÖLTÖTT LÉTSZÁM ⁴	AZ ENGEDÉLYEZETT ÉS A TÉNYLEGESEN BETÖLTÖTT LÉTSZÁM KÜLÖNBSÉGE (FŐ)
Szekszárdi SZC Perczel Mór Szakképző Iskolája és Kollégiuma			
Közgazdaság ágazat	68	46	-22
Ügyvitel ágazat	34	13	-21
Informatika ágazat	34	21	-13
Turisztika ágazat	34	10	-24
Asztalos	26	14	-12
Épület- és szerkezetlakatos	26	10	-16
Központifűtés- és gázhálózat rendszerszerelő	26	14	-12
Szociális gondozó és ápoló	26	14	-12
Összesen	274	142	-132

Forrás: Szekszárdi Szakképzési Centrum, 2017, saját szerkesztés

³ Beiskolázási engedély alapján

⁴ 2016. október 1-jei adat

A Bonyhádi járásban szakképzést nyújtó Perczel Mór tagintézmény legfőbb profilja a közgazdaságtani képzés, azonban ezen kívül további, sokszínű szakképzést kínál a diákok számára. A 2016-17-es évben engedélyezett férőhelyek száma is tükrözi a közgazdaságtani oktatás fontosságát. Azonban mivel az intézmény olyan szakmákat is képez, mely jelenleg mind a megyében, mind Bonyhádon hiányszakma, így a Szekszárdi SZC bonyhádi tagintézménye kiemelt szerepet tölthet be egy sikeres foglalkoztatási együttműködésben.

A táblázat adataiból látható, hogy a középfokú oktatási intézmény a meghirdetett helyek felét-kétharmadát tudta feltölteni hallgatókkal a 2016-17-es tanévben. Így problémát jelenthet, hogy az olyan hiányszakmák, melyek a turisztikához kapcsolódnak, illetve a szezonális problémáját küszöbölnek ki, utánpótlás szűkében lesznek az elkövetkezendő években. Bár az asztalos és az épület- és szerkezetlakatos, illetve a szociális gondozó és ápoló szakmák is hiányszakmák, jelenleg úgy tűnik, hogy a jelentkező diákok számára ezen szakmák kevésbé vonzóak, ezért nem sikerül feltölteni ezen keretszámokat. Így a Paktum stratégiájának keretein belül a TMKIK valamint a Szekszárdi SZC pályaeorientációs együttműködésére külön figyelmet lesz szükséges szentelni.

12. táblázat. A 2015/2016-os tanév létszámadatai a Szekszárdi SZC Perczel Mór Szakképző Iskolája és Kollégiumában a végzettség nélküli iskolaelhagyók számával és arányával

TAGINTÉZMÉNY NEVE	2015/2016-os TANÉV TANULÓLÉTSZÁM SPECIÁLIS SZAKISKOLA ESETÉN NAPPALI 9-12. ÉVFOLYAM (FŐ)	2015/2016-os TANÉV TANULÓLÉTSZÁM SZAKISKOLA ESETÉN NAPPALI 9-12. ÉVFOLYAM (FŐ)	2015/2016-os TANÉV TANULÓLÉTSZÁM SZAKKÖZÉP-ISKOLA ESETÉN NAPPALI 9-12. ÉVFOLYAM (FŐ)	2015/2016-os TANÉV TANULÓLÉTSZÁM SZAKKÖZÉPISKOLA SZAKKÉPZŐ ÉVFOLYAMA NAPPALI 13-14. ÉVFOLYAM (FŐ)	VÉGZETTSÉG NÉLKÜLI ISKOLAELHAGYÓK SZÁMA (FŐ), ÉS ARÁNYA
SZSZC Perczel Mór Szakképző Iskolája és Kollégiuma	-	134	171	55	33 (9,16%)

Forrás: Szekszárdi Szakképzési Centrum, 2017, saját szerkesztés

A Perczel Mór tagintézmény tanulói létszáma az elmúlt években csökkent, így cél lenne a csökkenés megállítása, vagy kisebb mértékek közé szorítása. Ennek egyik eszköze lehet a csak általános iskolát végzett diákok középfokú oktatásba való becsatornázása. A problémát a nagy lemorzsolódás (4-5%) azonban fokozhatja. A diákok lemorzsolódását bizonyíthatja, hogy 2016-ban 25 diák volt kénytelen javítóvizsgát tenni, mely az összes tanuló létszám 5%-át meghaladja. Szintén figyelmet érdemel a szakmai vizsgát tevők sikertelenségének aránya is.

Az elmúlt években egyre nagyobb hangsúlyt kapott a duális képzés, melyben a szakmát tanulók a szakmájukhoz tartozó szakmai gyakorlatot az egyes vállalkozások oktatásba történő becsatlakozásával a tényleges munkaerőpiacon szerezhetik meg. A Bonyhádi Perczel Mór Szakképző Iskolája és Kollégiuma több képzési területen is így oktat diákokat a Szekszárdi Szakképzési Centrum Keretein belül. Az alábbi táblázat a Szekszárdi SZC képzésén belül elérhető összes tanulószereződéssel rendelkező tanulók számát, valamint az együttműködési megállapodással rendelkező tanulók számát mutatja be, kiemelten azokra a szakmacsoportokra, melyek képzésébe maga a Perczel Mór tagintézmény is bekapcsolódik.

13. táblázat: A duális képzés alapját biztosító együttműködési megállapodások és tanulószerveződések száma a 2016-os évben a Szekszárdi SZC-ban.

	TANULÓSZERVEZŐDÉSSEL RENDELKEZŐ TANULÓK SZÁMA A CÉGNÉL/SZERVEZETNÉL (FŐ)	EGYÜTTMŰKÖDÉSI MEGÁLLAPODÁSSAL RENDELKEZŐ TANULÓK SZÁMA CÉGNÉL/SZERVEZETNÉL (FŐ)
Asztalos	41	
Autószerelő	46	
Cukrász	33	
Egészségügyi szakmacsoport		192
Eladó	35	
Eladó szakács pincér	25	
Kereskedelem		119
Erősáramú elektrotechnikus		14
Épület- és szerkezetlakatos	58	
Fodrász	9	
Gépészet		45
Gépgyártás-technológiai technikus		25
Gépi forgácsoló	42	
Hegesztő	61	2
Szerkezetlakatos, hegesztő	36	21
Informatika		75
Informatikai rendszergazda		5
Karosszerialakatos	39	
Kozmetika, szépészet	17	19
Közlekedés	13	67
Kőműves, festő és hidegburkoló	33	8
Logisztikai ügyintéző		13
Pedagógiai és családsegítő munkatárs		9
Pincér	82	
Pincér, szakács, vendéglátásszervező	23	
Szakács, pincér, cukrász, vendéglátásszervező	30	
Szakács	34	47
Szociális gondozó és ápoló	23	18
Szociális szolgáltatások	31	
Rendészet	13	45
Turisztikai szervező és értékesítő		50
Ügyvitel		11
Villanyszerelő	58	
Vendéglátásszervező-vendéglős		33

Forrás: Szekszárdi SZC

Az SZSZC Perczel Mór Szakképző Iskolájának bonyhádi kollégiuma az 51 férőhelyre 27 diákot vett fel (52,9%) az idei nevelési évben, kapacitás tehát van további, akár járáson vagy megyén kívülről érkező diákok elszállásolására is.

14. táblázat. A Szekszárdi SZC Perczel Mór Szakképző Iskolája és Kollégiumához tartozó kollégium férőhelye és kihasználtsága a 2016/2017-es tanévben.

TAGINTÉZMÉNY NEVE (KOLLÉGIUM CÍME)	KOLLÉGIUMI FÉRŐHELYEK SZÁMA (DB)	KOLLÉGIUM- BAN ELHELYE- ZETT TANULÓK SZÁMA (FŐ)	KIHASZNÁLT- SÁG (%)	MELY TELEPÜLÉSEKRŐL ÉRKEZETT A LEGTÖBB TA- NULÓ? (FŐ)
SZSZC Perczel Mór Szak- képző Iskolája és Kollégiuma (7150 Bonyhád, Perczel Mór utca 44.)	51	27	52,9	Mágocs (4), Hidas (2)

Forrás: Szekszárdi Szakképzési Centrum, 2017, saját szerkesztés

1.3.3 Felnőttképzés, felnőttoktatás

A 2016-17-es tanévben a felnőttoktatás keretében a Perczel Mór tagintézményben csupán érettségire való felkészítőt tartottak. A korábbi 2015-16-os tanév februárjában tíz fő pénzügy- és számviteli ügyintéző, valamint nyolc fő szociális ápoló és gondozó felnőttoktatására hirdettek meg keretszámokat. További felnőttképzéshez kapcsolódó fontos eredmény, hogy a Szekszárdi Szakképzési Centrum a GINOP keretén belül újabb felnőttképzéseket hirdetett az „Alacsony képzettségűek és közfoglalkoztatottak képzése” című program részeként, melynek keretében többek között hulladékválogató és –feldolgozó képzés valósult meg.

A Bonyhádi járásban a 2015-16-os tanévben összesen 633 fő iratkozott be állam által elismert OKJ-s képzést adó csoportos képzésbe. Ez az érték a megyében kimagasló, hiszen az adott időszakban Tolna megyében beiratkozók majdnem 40%-át adja a Bonyhádi járás. A képzés formája szerint minden indított képzés csoportos, megvalósításuk alapján vannak belső, illetve vegyes külső és belső forrásból megvalósított képzések. Tolna megyében a Bonyhádi járás ebből a szempontból is egyedülálló, hiszen a járások közül egyetlenként nyújtott belső képzést. Míg 2015-ben 546-an, addig 2016-ban már 617-en tettek sikeres vizsgát.

15. táblázat: OKJ képzésre beiratkozók száma a 2015/2016-os tanévben

	NINCS MEGADVA	BELSŐ KÉPZÉS	VEGYES KÉPZÉS	ÖSSZESEN
Bonyhádi járás (fő)	506	67	60	633
Tolna megye (fő)	1 465	67	130	1 662
járas/megye arány (%)	34,54	100,00	46,15	38,09

Forrás: Szekszárdi SZC

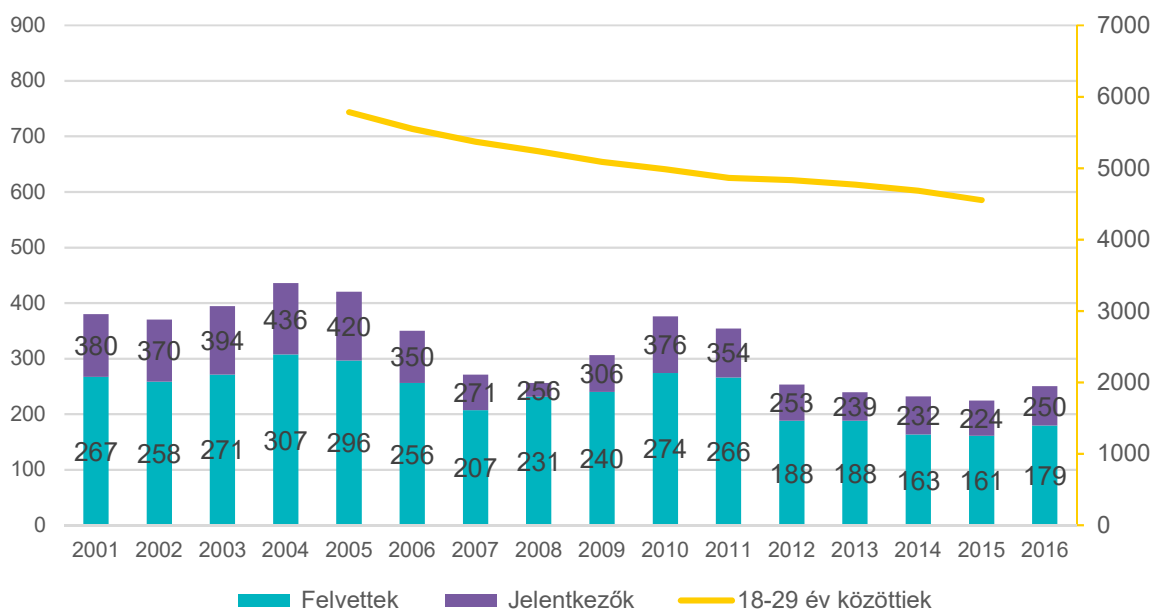
1.3.4 Felsőoktatás

A Bonyhádi járás területén nem működik felsőoktatási intézmény, Tolna megyében is mindössze egy, szekszárdi telephelyen a Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kara (PTE KPVK).

A térség felsőoktatási helyzete ugyanakkor a felvi.hu felvételi statisztikái alapján elemezhető. A felvételi adatbázisban 2001-ig visszamenőleg, járási szinten állnak rendelkezésre információk a felvételizőkről. Eszerint a Bonyhádi járás településein állandó lakhellyel rendelkező, általános felvételi eljárásban résztvevők száma 2001 és 2016 között 34,21%-kal csökkent, a legutolsó felvételi eljárásban 250-en vettek részt. Közülük 179 fő felvételt is nyert felsőoktatási intézménybe, mindez a felvételizők 71,6%-a.

A felvettek száma abszolút értékben 2001-hez képest a felvételizőkkel szemben valamelyest kisebb mértékben, 32,96%-kal csökkent. A 2016-ban felvételt nyertek száma azonban még így is magasabb, mint az azt megelőző két évben, a felvételizők száma pedig a 2013-as értéket is meghaladja.

11. ábra: Felvételi statisztikák a Bonyhádi járásban (2001-2016)

Forrás: felvi.hu adatai alapján saját szerkesztés

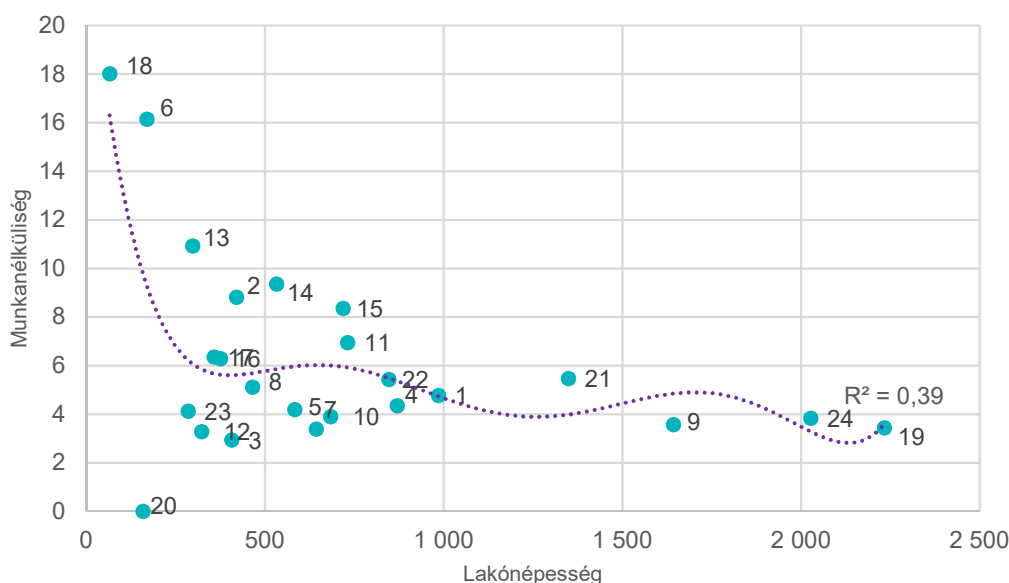
Mindemellett, bár a felvi.hu a járásszintű adatai életkor alap, a Bonyhádi járás 18-29 éves állandó népessége a rendelkezésre álló adatok alapján 2005 és 2015 között tendenciózusan, összesen 21,28%-kal szintén csökkent, vagyis az utóbbi évek emelkedése a negatív demográfiai trendek ellenére következett be. A 2007 előtti, vagy a 2010-2011-ben megfigyelhető kedvező értékekhez azonban még további növekedés szükséges, valamint kiemelt cél lehet a felsőoktatásban végzős fiatalok térségbe való visszacsábítása.

1.4 Munkanélküliség

1.4.1 Általános helyzetkép

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) által havonta közzétett, településsoros munkanélküliségi adatok⁵ alapján 2017. március 20-án a Bonyhádi járás munkanélküliség relatív mutatója⁶ 4,32%, a járásközpont Bonyhádé 3,28%. Az adatok kedvezőbbek, mint a Tolna megye egészére vonatkozó munkanélküliségi ráta (5,47%) és az országos átlag (5,15%). Az álláskeresők száma azonban így is számottevően nőtt 2016 év végéhez képest. Járási szinten vizsgálva az álláskeresők számát megállapítható, hogy számuk 2015-ről 2016-ra egy év alatt jelentősen, a megyei értékkel nagyságrendileg megegyező módon csökkent, 2017 elején viszont a megyei mértéket meghaladóan növekedett.

7. ábra: Munkanélküliség és lakónépesség a járás településein (kivéve Bonyhád, 2017)

1 - Aparhant	2 - Bátaapáti	3 - Bonyhádivarasd	4 - Cikó	5 - Felsőnána	6 - Grábóc
7 - Győre	8 - Izmény	9 - Kakasd	10 - Kéty	11 - Kisdorog	12 - Kismányok
13 - Kisvejke	14 - Lengyel	15 - Mórággy	16 - Mőcsény	17 - Mucsfa	18 - Murga
19 - Nagymányok	20 - Nagyvejke	21 - Tevel	22 - Váralja	23 - Závod	24 - Zomba

Forrás: NFSZ és KSH adatai alapján saját szerkesztés

A települési adatokat vizsgálva megállapítható, a magas munkanélküliség alapvetően a kis lakosságszámú településekre jellemző, igaz, a járás második legkisebb településén, Nagyvejken egyáltalán nincs regisztrált álláskereső. Bár az összefüggés kapcsán a magyarázóerő alacsony, a tendencia mégis megfigyelhető, amint a fenti ábrán is látható.

⁵ http://nfsz.munka.hu/resource.aspx?ResourceID=afsz_stat_telepules_adatok_2017_03

⁶ A nyilvántartott álláskeresők a munkavállalási korú népesség (a KSH népszámlálási, ill. népesség-nyilvántartási adatai 2015.01.01-i állapot szerint a 15-64 éves férfiak és 15-64 éves nők száma) %-ában.

Emellett a járásban hat olyan település – Bábaapáti, Grábóc, Kisvejke, Lengyel, Mórág, Murga – található, ahol a munkanélküliség relatív mutatója legalább másfélszerese az országos átlagnak. A hat érintett település közül négy 500 fő alatti lakónépességgel rendelkezik, a települések összlakossága pedig mindössze 2.201 fő.

1.4.2 Álláskeresők összetétele

Napjainkban a magyar munkaerőpiac sok esetben jellemezhető strukturális munkanélküliséggel, ez a folyamat a Dél-Dunántúli régióban is jellemző. A strukturális munkanélküliség akkor áll fenn, amikor vannak álláslehetőségek, illetve munkaerő is rendelkezésre áll a térségben, azonban a munkaerő képzettsége vagy tapasztalata alapján mégsem alkalmas az adott álláshelyek betöltésére.

A Bonyhádi járásban regisztrált álláskeresők képzettségüket tekintve főként szakképzetlenség, a Tolna Megyei Kormányhivatal adatai alapján a 2016 év végén nyilvántartott álláskeresők több, mint harmada (251 fő) nem rendelkezett szakképzettséggel. Azonban a járás legkeresettebb hiányszakmáira rendelkezésre áll a szakképzett munkaerő, hiszen asztalosból 21 fő keresett állást, pénzügyi ügyintézőből 11 fő, kőművesből pedig 18 fő.

16. táblázat: A Bonyhádi járás álláskeresőinek TOP 20 szakma szerinti csoportosítása

SZAKMA	ÁLLÁSKERESŐ (FŐ)	SZAKMA	ÁLLÁSKERESŐ (FŐ)
Nőiruha-készítő	26	Motorfűrész-kezelő	9
Asztalos	21	Személy- és vagyonőr / vagyonvédő	8
Kőműves	18	Mezőgazdasági gépjavító	8
Bolton eladó	17	Könnyűgépkészítő	7
Szakács	16	Szerkezetlakatos	7
Szobafestő-mázoló és tapétázó	11	Autószerelő	7
Pénzügyi ügyintéző	11	Húsipari szakmunkás	7
Géplakatos	10	Ács-állványozó	7
Pincér	10	Élelmiszer- és vegyiáru eladó	7
Varrómunkás	9	Falusi vendéglátó	7

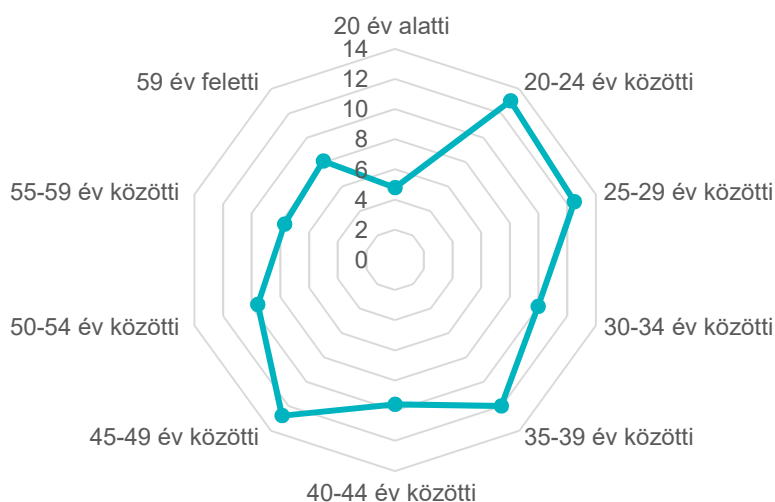
Forrás: KH

A Bonyhádi járás így nem feltétlenül strukturális munkanélküliséggel küzd, mindinkább a potenciális munkaerő (álláskereső) és a munkáltató közötti kapcsolat létrejötte nem biztosított. Ennek egyik fő oka, hogy hiányoznak azok az infokommunikációs csatornák, ahol a felek egymásra találhatnak. Mivel a Kormányhivatal nem munkaerő-közvetítői munkát lát el, inkább

foglalkoztatási szolgáltatást nyújt, így a járásban és a megyében is hiányzik a megfelelő intermedier közeg. Mindez annak ellenére adott probléma, hogy a megyében 11 munkaerő-közvetítő cég működik, igaz ebből kettő főként külföldre közvetíti a munkavállalókat, elsősorban osztrák és német piacra. Mivel több esetben a német és az osztrák hiányszakmák is a gépészethez, elektronikaéhoz és építőiparhoz kapcsolódnak, így több munkavállaló inkább külföldön keresi megélhetését, ideiglenesen vagy végleg elhagyva a térséget.

A 2017-es év márciusi álláskeresői korszerkezeti profilja alapján az egyes ötéves bontású korcsoportok közt nincsenek nagy aránybeli eltérések. Az egyes csoportok összlétszámhoz viszonyított aránya 4-14% között mozog. A fiatal 20-24 év közötti munkakeresők voltak a legtöbben, 13%-át adva az összes álláskeresőnek. Hasonlóan magas az álláskeresők részaránya a 25-29 éves korosztályban is. A 30-34 éves korosztályban némiképp csökken az arány, 10%-ra. Az 50 éves kor feletti álláskeresők száma az életkor előre haladtával folyamatosan csökken. A 20 év alatti korcsoportban van a legkevesebb álláskereső, egyrészt, mert 16 éves korig tankötelezettség van, valamint a fiatalok többsége a szakközépiskolában és a szakközgimnáziumokban 18, illetve 19 éves korukig tanulnak. Így ennek a korcsoportnak az adatai valószínűleg csak 2-3 éves időintervallum álláskeresőit öleli fel a többi csoport öt évet jelentő intervallumával szemben.

13. ábra: A Bonyhádi járás álláskeresőinek korszerkezete

Forrás: NFSZ adatai alapján saját szerkesztés

1.4.3 Foglalkoztatást helyettesítő támogatások, segélyek és járadékok

A járási hivatalok aktív korúak ellátására való jogosultságot állapítanak meg – a jogosultsági feltételek fennállása esetén – a hátrányos munkaerő-piaci helyzetű, aktív korú személyek és családjuk részére. Az aktív korúak ellátása foglalkoztatást helyettesítő támogatás vagy rendszeres szociális segély is lehet. A foglalkoztatás szempontjából kiemelten fontos, hogy az egyes foglalkozást helyettesítő juttatások számszerű értékeivel is tisztában legyünk. A munkaerőpiac szempontjából jelenleg biztos pontnak tűnő közfoglalkoztatás mindenképpen csak

időszakos megoldásként kezelhető, azonban ezzel együtt a közfoglalkoztatottak átlagos számának emelkedésével párhuzamosan jelenleg csökken a járadék és segély típusú ellátás, valamint a Bérpótló Juttatás (BPJ), Rendszeres Szociális Segély (RSZS), Rendelkezésre Állási Támogatás (RÁT) illetve a Foglalkoztatást Helyettesítő Támogatás (FHT) mértéke is.

Segély típusú ellátáson az álláskeresői segély három változatának bármelyike, továbbá a még nyugdíj előtti munkanélküli segély értendő. Járadék típusú ellátás a munkanélküli járadék, az álláskeresőt ösztönző juttatás, az álláskeresői járadék és 2006-tól a vállalkozói járadék is. A foglalkoztatást helyettesítő támogatás havi összege az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80%-a, ami jelenleg 22.800 Ft. Erre az jogosult, akinek munkanélküli-járadék, álláskeresői járadék, álláskeresői segély, vállalkozói járadék folyósítási időtartama lejárt vagy előbbieket folyósítását keresőtevékenység miatt megszüntették. Továbbá jogosult mindaz, aki a mindenkori állami foglalkoztatási szervvel két éven keresztül együttműködött álláskereső céljából, esetlegesen rehabilitációs járadék ellátására volt jogosult. Emellett egy családban egyidejűleg két személy akkor jogosult foglalkoztatást helyettesítő támogatásra, ha a másik személy az egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás feltételeinek megfelel.

14. ábra: A Bonyhádi járás településein 2017 március hó adatai alapján igénybe vett foglalkoztatáspolitikai eszközök egymáshoz viszonyított aránya

Forrás: NFSZ adatai alapján saját szerkesztés

A 2016-ban regisztrált álláskeresők ellátás szerinti megoszlása alapján a legtöbben ellátás nélküliek voltak, illetve foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesültek a járásban. A nyilvántartott álláskeresők közül 332 fő volt jogosult valamilyen típusú álláskeresői ellátásra,

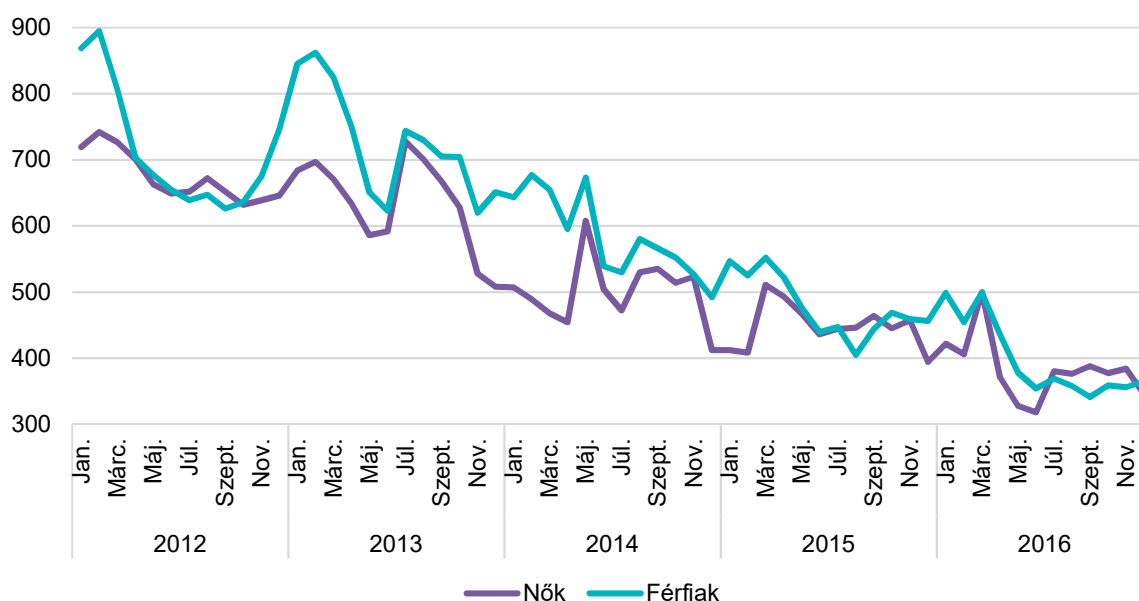
amely az álláskereső 42,51%-a. Rendszeres szociális segélyben ugyanakkor mindössze egyetlen ellátott részesült.

A Bonyhádi járásban a települések két csoportja különíthető el markánsan. Az egyik csoportba tartoznak azok a települések, ahol arányaiban a járadék típusú ellátás van túlsúlyban, ilyen például Aparhant, Grábóc, Györe, Murga, Mőcsény. A másik csoportban a foglalkoztatást helyettesítő, illetve a rendszeres szociális segélyt igénybe vevők vannak túlsúlyban. Ide tartozik például Lengyel, Mórág, Váralja vagy éppen Závod. A települések közül Nagyvejkén nem vettek igénybe semmiféle járadékot, segélyt vagy egyéb foglalkoztatást pótló segítő eszközt sem. Összességében a Bonyhádi járás településein a segély típusú ellátás a legalacsonyabb arányú a 2017-es márciusi adatok alapján. Kivételt képez ez alól Izmény, ahol nagyjából hasonló arányban oszlik meg a három foglalkoztatáspolitikai eszköz.

1.4.4 Női és férfi álláskereső közti különbségek

A nemek közti egyenlőtlenségeket vizsgálva megállapítható, hogy a Bonyhádi járásban a férfiak nagyobb számban keresnek munkát, mint a nők. Mindkét nem esetében igen erős fluktuációt figyelhetünk meg. 2012 és 2016 decembere közt csupán három alkalommal figyelhetjük meg az álláskereső közt a nőtöbbletet. Ezen időszakok 2012-ben május-augusztus, 2015-ben július-szeptember, valamint 2016-ban július-október időintervallumokra estek.

15. ábra: Női és férfi álláskereső számának alakulása a járásban (2012-2016)

Forrás: NFSZ adatai alapján saját szerkesztés

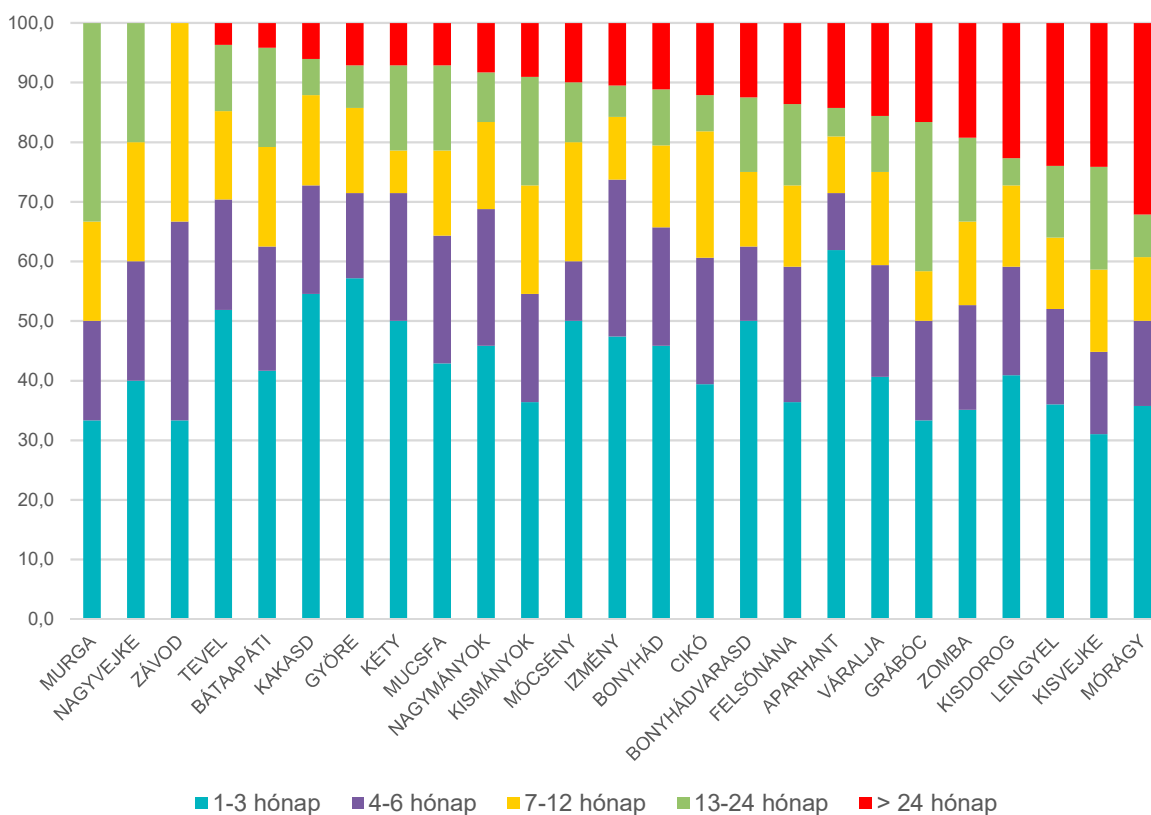
Mindemellett érdekes megvizsgálni, hogy egy éven belül hogyan alakul a nemek számbeli különbsége mellett az álláskereső időtartama, melynek kapcsán általánosan érvényes, hogy a nők nehezebben találnak állást, mint a férfiak. Bár ez Bonyhádon az álláskereső száma alapján nem igazolódik, azonban, ha az álláskereső időtartamát vizsgáljuk, a női álláskereső átlagosan sokkal hosszabb ideig regisztrált álláskereső, a férfiak esetében pedig sok az

1-3 hónap után kilépő, és feltehetőleg pár hónap múlva újonnan regisztráló száma. Ez egyébként a helyi munkaerőpiac és gazdaság erős szezonális-jellegétől is függ, hiszen a mezőgazdasági munkákra sokkal inkább alkalmasak a férfiak, mint a nők.

Az álláskeresési időtartamok különböző kategóriái esetében hol a férfiak, hol pedig a nők vannak nagyobb számban álláskeresőként regisztrálva, azonban a női munkakeresők számának trendvonala kevésbé meredek, tehát a nők száma bár alacsonyabb, viszont a csökkenés mértéke kevésbé dinamikus, mint a férfiak esetében.

1.4.5 Álláskeresés időtartama

16. ábra: A Bonyhádi járásban regisztrált álláskeresők településenkénti és az álláskeresési időtartama alapján való megoszlása (2016. decemberi zárónap)

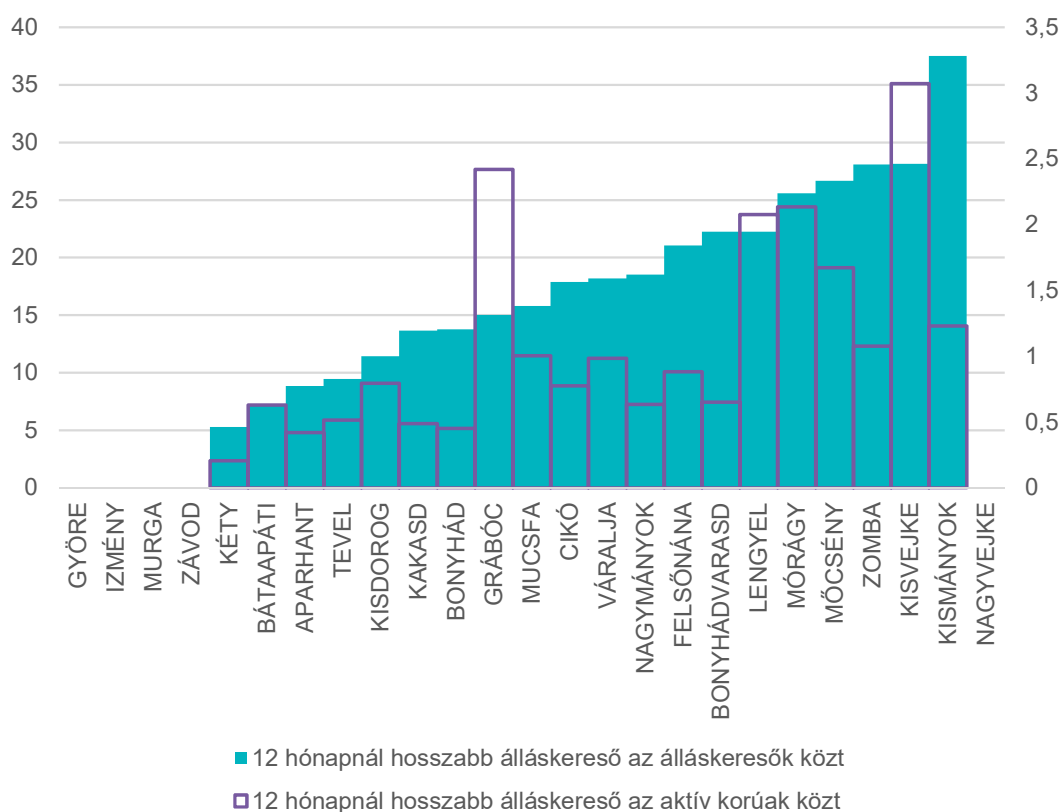
Forrás: Tolna Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Hivatal adatai alapján saját szerkesztés

Az egyes településeken álláskeresőként regisztrált idő hosszában nagy különbségek fedezhetők fel. A Bonyhád szomszédságában található Aparhanton a regisztráltak több, mint 60%-a 1-3 hónapja regisztrált, mely arra enged következtetni, hogy egyrészt az álláskeresők igen hamar találnak munkát, másrészt, hogy a munkaerő foglalkoztatottságának fluktuációja nagy. Azok a települések viszont leghátrányosabbnak tekinthetők, ahol a munkavállalók 40-50%-a 13 hónapnál vagy akár 24 hónapnál régebb óta regisztrált álláskereső. Érdekes tény, hogy míg 2016-ban Mórág és Kisvejkén kerestek állást a legtöbben 24 hónapnál hosszabb ideje, addig a Kormány által meghatározott kedvezményezett település a járásban Murga. Bár Murgán arányaiban tényleg az egyik legnagyobb a munkanélküliség, de ez az a település, ahol

2016-ban nem volt olyan álláskereső, aki 24 hónapnál régebb óta keresett volna állást. Tehát a Foglalkoztatási Paktum megvalósításakor nem csupán a 105/2015-ös Korm. rendeletet szükséges figyelembe venni, a munkanélküliség rossz helyzetét ugyanis a tartós munkanélküliség tovább súlyosbítja.

A járás települései között a már említett Aparhanton, Györén, Kakasdon és Tevel településen volt a legnagyobb az 1-3 hónapja regisztrált álláskereső aránya 2016. december zárónapján. Ezeken a településeken 20% alatt van azok aránya, akik 13-24 hónapja, illetve annál hosszabb ideje keresnek munkát. A 13-24 és 24 hónapnál régebb óta állást keresők összesített értéke alapján összesen hat településen van 30% felett (Grábóc, Kisvejke, Mórág, Lengyel, Zomba, Murga). Ezek terület elhelyezkedése igen differenciált, nincs felfedezhető területi mintázata, de a települések népességüket tekintve főként apróbb, alacsony népességű községek. Ebbe a kategóriába már Murga is bekerült, hiszen ott 33%-a az álláskeresőknek 13-24 hónapja keres állást.

17. ábra: A Bonyhádi járás 12 hónapnál hosszabb ideje álláskeresőinek települési szintű megoszlása az álláskeresők és az aktív népesség köz

Forrás: Tolna Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Hivatal adatai alapján saját szerkesztés

A legnagyobb számban Bonyhádon található meg a 12 hónapnál hosszabb ideje folyamatosan nyilvántartott álláskeresők, azonban a járásszékhely rendelkezik a legnagyobb népességszámmal is. Amennyiben a hosszútávon munkanélküliek aktív korúakra jutó fajlagos számát figyeljük meg, eltérő képet kapunk a járás foglalkoztatottságáról. Ezek alapján elmondható, hogy Nagyvejke, Kismányok, Kisvejke, Zomba, Mőcsény és Mórág esetében is több, mint az aktív korúak 2%-át a hosszútávon álláskeresőként regisztráltak adják.

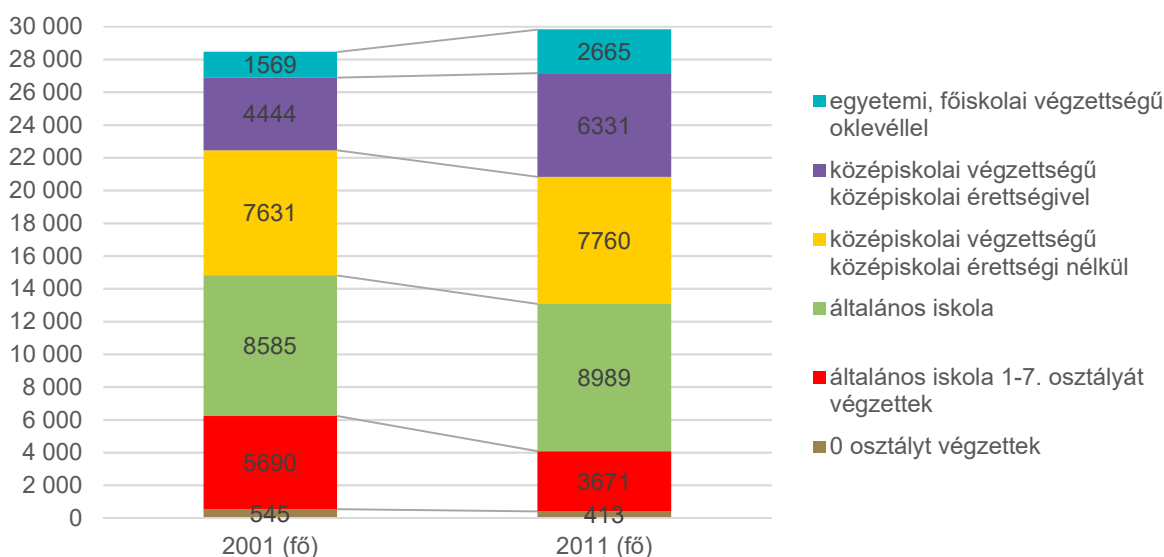
Amennyiben a regisztrált álláskeresőkhöz viszonyítunk, úgy Kisvejke, Lengyel és Grábóc települések kiugró értéke szembetűnő, ahol arányaiban is nagyobb a hosszútávon álláskereső aránya, több, mint 20%-a az álláskeresőknél egy évnél hosszabb ideje nem talált állást. Mindemellett ez utal a települések korszerkezetére is, hiszen azokon a településeken, ahol alacsony az aktív korúak száma, ott sokkal nagyobb arányú lehet a tartós munkanélküliek aránya. Ez a foglalkoztatási stratégia keretében mindenképpen figyelemmel kísérendő terület kell, hogy legyen.

1.4.6 Álláskeresők képzettségi szintje

A paktum területén a Bonyhádi járásban a KSH 7 évesnél idősebb népességre vonatkozó, iskolai végzettségi adatait tekintve a népesség 42,6%-a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik, bár arányuk a vizsgált időszakban 8,2 százalékponttal csökkent. Jellemzően nőtt viszont azoknak az aránya, akik sikeresen fejezték be az általános iskolát. A Bonyhádi járásban a középiskolát végzettek aránya 47,2% volt 2011-ben, ez az arány 2001-ben még 42,4% volt, közülük azok aránya nőtt jelentősebben, akik érettségivel is rendelkeznek (5,6 százalékponttal). 2011-ben a középiskolai végzettséggel rendelkezők aránya magasabb volt, mint a megyei átlag. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 2011-ben 8,9% volt, az arányuk 3,4 százalékponttal magasabb, mint 2001-ben volt.

Az adatok alapján megállapítható, hogy a járásban a 2001-es népszámlálás óta pozitív folyamatok zajlottak le, hiszen csökkent azok aránya, akik egyetlen egy osztályt sem végeztek el, illetve jelentékeny 7,7 százalékponttal csökkent az általános iskolát elkezdő, de a 8. osztályt be nem fejezők aránya. Mindezen tendenciák javítják a munkaerő elhelyezkedési lehetőségeit.

18. ábra: A Bonyhádi járás lakosainak végzettségi szintje

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

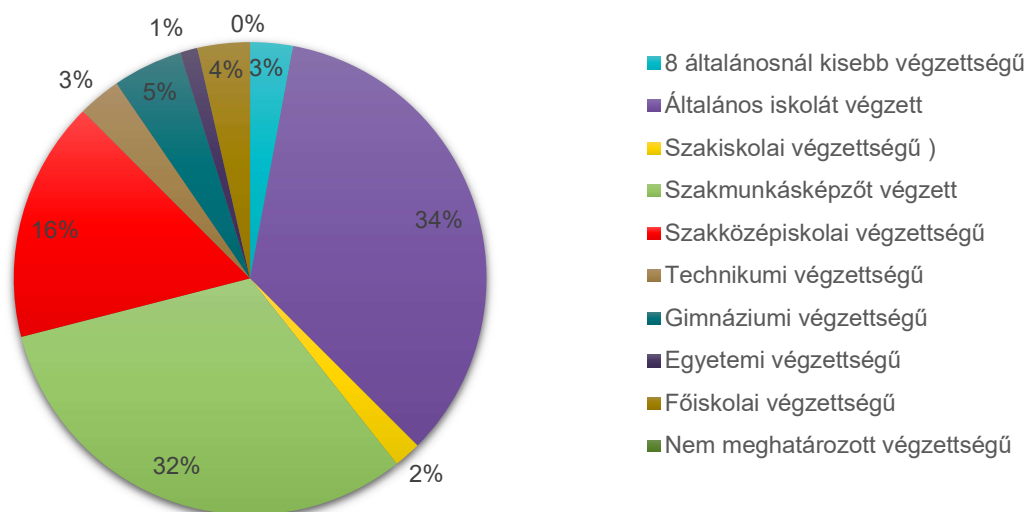
Az álláskeresőknél kiemelten fontos, hogy milyen szakmai kvalitásokkal és személyes kompetenciákkal rendelkeznek az álláskereső. Az elmúlt öt évben a Bonyhádi járás álláskeresői

többnyire általános iskolai vagy szakmunkás és szakiskola végzettséggel rendelkeztek, mindkét kategória 34%-34%-át adta az álláskeresőnek. A munkanélküliek csupán 3%-a volt 8 általánosnál alacsonyabb végzettségű, mely kifejezetten pozitív a munkaerőpiac és a foglalkoztatás szempontjából. A stratégiában ügyelni kell arra, hogy ez az alacsony arány tovább csökkenjen, vagy legalább stagnáljon a következő években.

A legalacsonyabb arányban a felsőfokú képzettséggel rendelkezők közül is az egyetemet végzettek keresnek állást a járásban, aminek több oka is van. Egyrészt, ennek a foglalkoztatási csoportnak a mobilitási hajlandósága és lehetősége is sokkal nagyobb, így amennyiben a járásban nem találnak munkát, úgy elhagyják a járást és máshol keresnek. Másrészt, alapvetően sem feltétlenül a járásban kívánnak munkát vállalni, így helyben nem is regisztrálnak be, mint álláskereső. Harmadrészt, a munkaügyi központok által kínált helyi állásokhoz túlképzettek, vagy mivel jelenleg a regisztrációval sok esetben kötelező képzést is alá kell írni, így inkább be sem regisztrálnak, hiszen a képzéseket megalázzónak és kvalitásukon alulinak érzik. A felsőfokú kategóriában a főiskolai végzettségűek aránya az összes álláskereső közt 4% körüli, azonban erre a csoportra is érvényesek az előbb leírtak.

A járás esetében alacsony a szakiskolai és a technikumot végzettek körében az álláskeresői arány (2 és 3%), mivel a technikum és a szakiskola is speciális végzettséget ad, így a technikusok keresettek a munkaerőpiacon. Ráadásul mind a szakiskolai és technikum jellegű szakképzési lehetőségek nagyon korlátozottak a megyében.

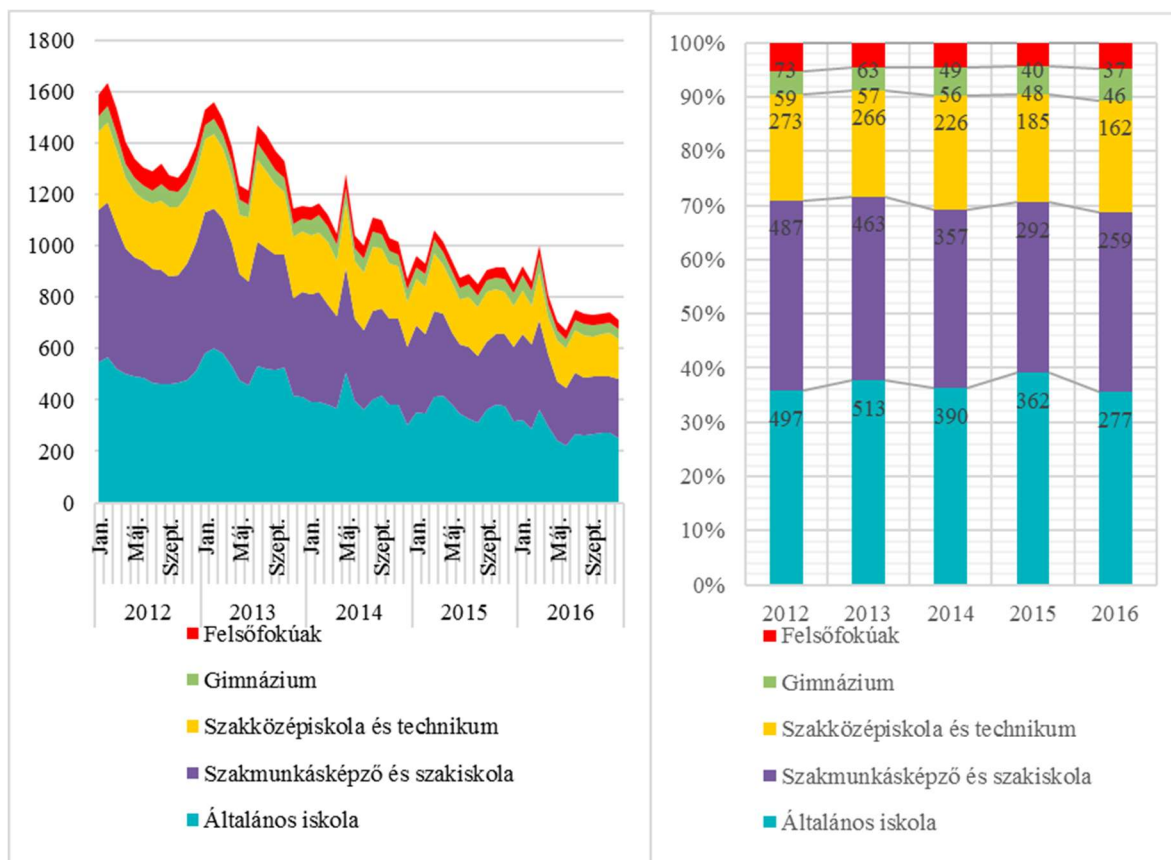
19. ábra: A Bonyhádi járás álláskeresőinek képzettségi szintje 2017 március hónap adatai alapján

Forrás: NFSZ adatai alapján saját szerkesztés

Amennyiben az egyes végzettségű csoportok álláskeresőinek számát vizsgáljuk, az elmúlt öt évben a számszerű csökkenés tendenciaként megfigyelhető. Jól kirajzolódik a havi bontásban az erős szezonális, főként a késő őszi-téli hónapokban. Ekkor nem csak az alacsony, de a középfokú képzettségűek száma is megugrik, a felsőfokú álláskeresők száma ugyanakkor viszonylag állandó az egyes hónapokban.

20. ábra: Az egyes iskolázottsági szintű csoportok számának és arányának változása 2012 és 2016 között. havi (balra) és éves (jobbra) bontásban

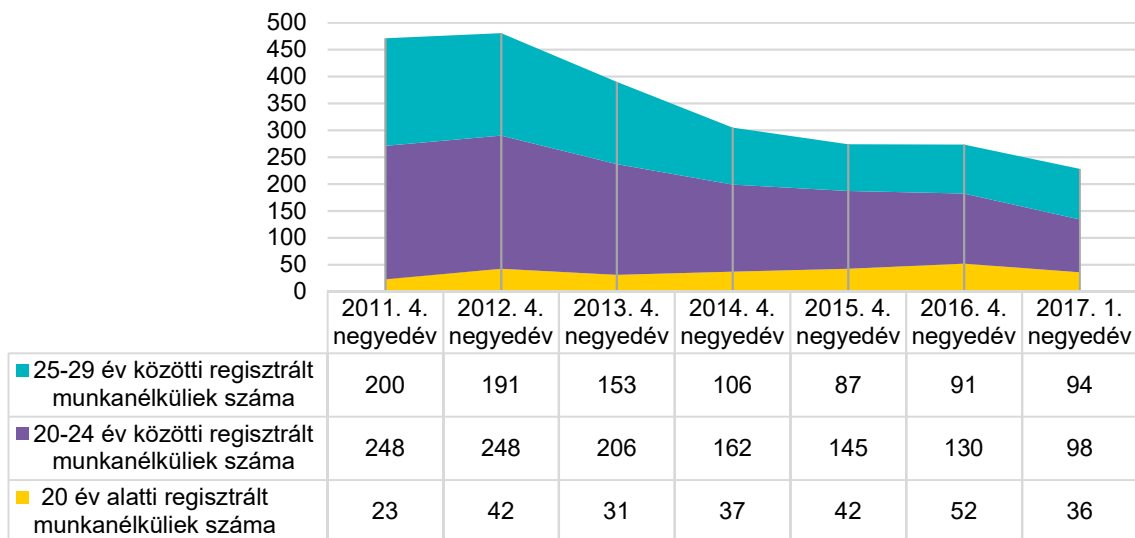

Forrás: NFSZ adatai alapján saját szerkesztés

1.4.7 Fiatal és pályakezdő álláskereső

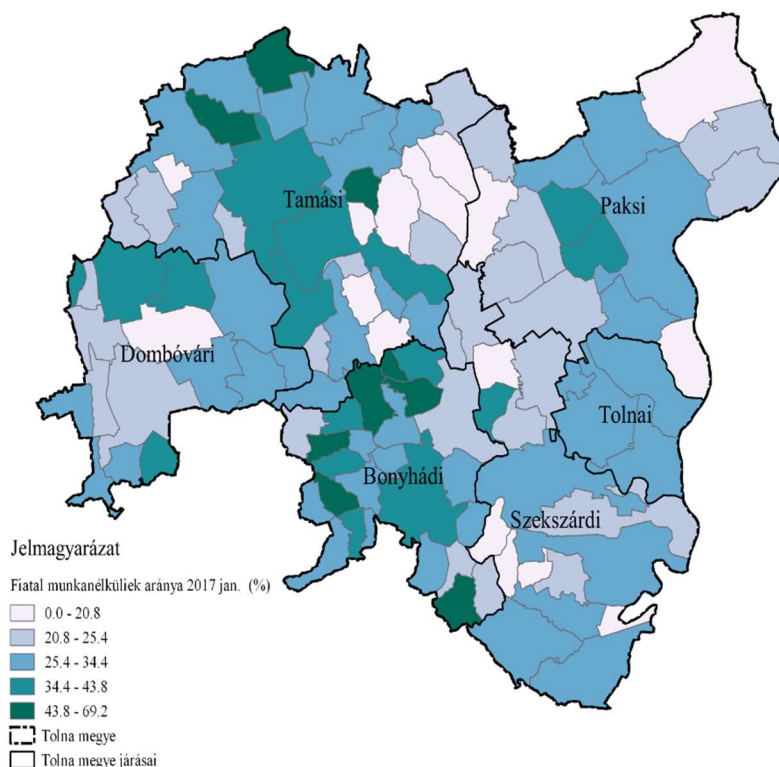
A korszerkezeti adatok alapján a 20 év alatti, illetve a fiatal, 20-29 éves álláskereső az összes álláskereső több, mint 30%-át adják, ezért a járás kiemelt figyelmet kell szenteljen a fiatal munkavállalók elhelyezkedésére és elhelyezésére. Mindez azért is fontos, mert a jelenlegi demográfiai és migrációs trendeknek mérsékléséhez pontosan ezen korosztályok helyben, a járásban, de legalább a megyében tartására lenne szükség. Mindez a jelenlegi álláskeresői statisztikák alapján nem valósul meg, hiszen az álláskeresőnek csak egyharmada fiatal. Bár az álláskereső száma folyamatosan csökken, a 20 év alatti álláskereső száma nő, vagyis az iskolából való korai kiilleszkedés veszélye ismét megjelenik. Ráadásul, bár a 20-24 éves álláskereső száma több mint 60%-kal esett vissza 2017 első negyedévére 2011-hez képest, a 25-29 éves korosztály esetében ez csak 53%, ami azt jelentheti, hogy a korábban 20-24 éves korcsoportba tartozók egy része egyik korosztályi csoportból a másikba került át, vagyis nagyjából 5-10%-a akár tartósan munkanélkülivé válhatott.

21. ábra: 30 év alatti regisztrált álláskereső száma a járásban (2011-2017)

Forrás: Tolna Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Hivatal adatai alapján saját szerkesztés

8. ábra: Fiatal munkanélküliek aránya 2017 januárjában az összes nyilvántartott álláskereső arányában Tolna megyében

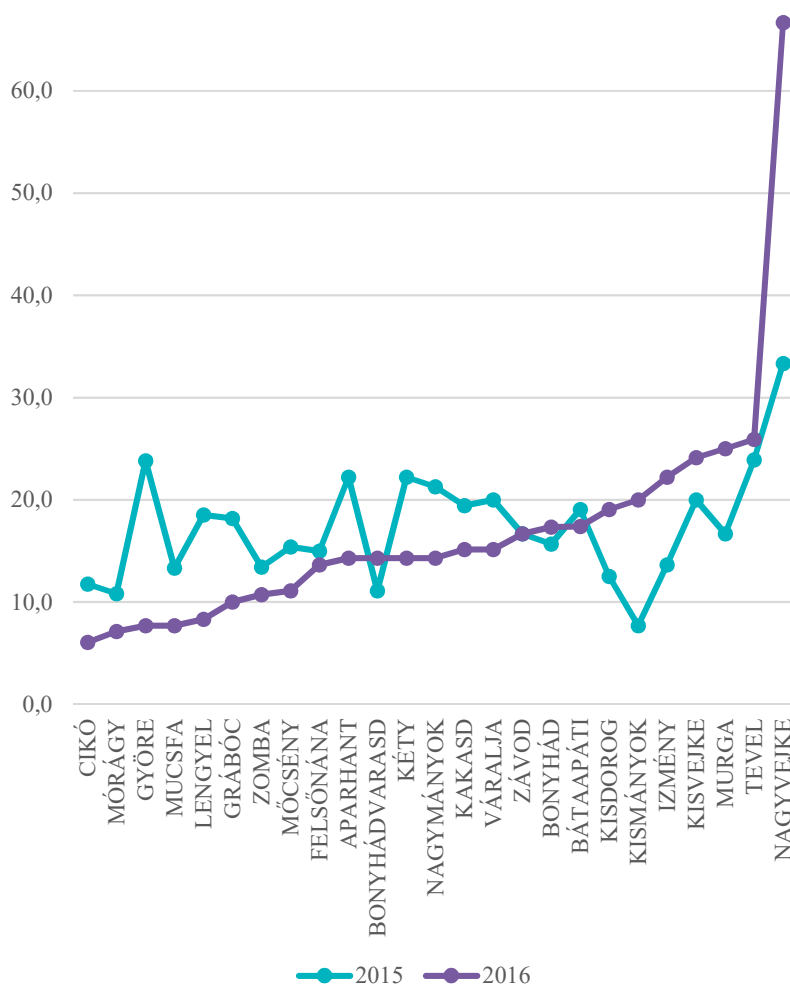

Forrás: NFSZ adatai alapján saját szerkesztés

Amennyiben a fiatal munkavállalók járási területi elhelyezkedését vizsgáljuk, megállapítható, hogy a megyében az egyik legjobban a Bonyhádi járás koncentrálja a fiatal munkavállalókat, az főként a járás nyugati határa mentén, valamint a délkeleti csücskében, Bataapáti településen a legmagasabb. Egyes esetekben a fiatal munkanélküliek aránya eléri és meghaladhatja a 60%-ot is.

A fiatal munkavállalók kiemelten fontos csoportját képezik a pályakezdők. A 2015-ös évben a pályakezdők a nem pályakezdők egyötödét (19,6%-át) jelentették, míg 2016-ban ez az arány valamivel több, mint egy százalékponttal javult (18,3%-ra). Az összes álláskeresőnek 16,4%-át adták a pályakezdők 2015-ben, 2016-ban már csak 15,5%-át, de így is fokozott figyelmet kell a csoportnak szentelni.

23. ábra: A pályakezdő álláskeresők arányának változása 2015 és 2016 között

Forrás: Tolna Megyei Kormányhivatal Munkügyi Hivatal adatai alapján saját szerkesztés

A pályakezdők és a nem pályakezdő munkavállalók képzettségében markáns eltérés tapasztalható. Átlagosan a jelenlegi pályakezdők magasabban képezettek, mint a nem pályakezdő álláskereső. Az általános iskolai végzettség nélküliek arányában nincs eltérés, nagyjából azonos számú pályakezdő és nem pályakezdő rendelkezik általános iskolai végzettségnél

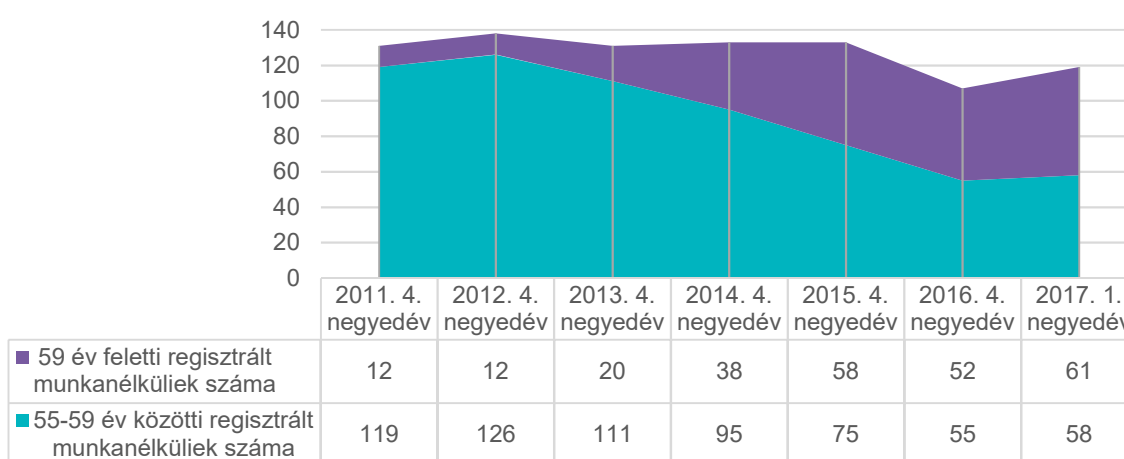
kevesebbel. A pályakezdők között jóval nagyobb (közel 12 százalékponttal) a szakközépiskolát végzettek és a gimnáziumot végzettek aránya. Mindemellett alacsonyabb a csak 8 osztályt, szakmunkásképzőt, illetve technikumot végzettek aránya. A 2015-ös és 2016-os év adatai a pályakezdő álláskeresők körében nem térnek el lényegesen. Tovább csökkent az általános iskolai végzettséggel nem rendelkezők, a szakiskolát, technikumot, illetve felsőfokú intézményt végzett álláskeresők részaránya az összes pályakezdő álláskereső közt.

A pályakezdő álláskeresők, csakúgy, mint a fiatal álláskeresők területi eloszlása igen nagy eltéréseket mutat a járásban. A települések többsége a 2015-ös évhez képest alacsonyabb számú és az összes álláskereső arányában kisebb arányú pályakezdő álláskeresővel jellemezhető, azonban akadnak kivételek. Nagyvejke, Tevel, Murga, Kisvejke vagy éppen Kismányok települések esetében nőtt a pályakezdő munkanélküliek aránya. Ezen települések esetében azonban fontos megjegyezni, hogy mind a pozitív, mind a negatív eltérés kis elemszám miatt is létrejöhet, mint például Nagyvejke estében, ahol összesen két új pályakezdő megjelenése az álláskeresők nyilvántartásában 60%-os növekedést eredményezett.

1.4.8 55 év feletti álláskeresők

A munkaerőpiac érzékeny korcsoportjának számít a nyugdíj előtt álló korosztály. A csoport védelme, illetve munkaerő-piaci megtartása kiemelten fontos, hiszen a későbbi nyugdíjjarulék értéke a munkában eltöltött évek mellett a nyugdíjazás előtti öt év átlagos jövedelme alapján határozandó meg. Ennek értelmében ennek a csoportnak igen fontos az öregkori boldogulása érdekében, hogy munkával, jól fizető munkával rendelkezzen. Az elmúlt öt évben a Bonyhádi járásban az 55 év feletti álláskeresők száma csökkent, azonban a többi korosztály számához képest kisebb mértékben. Mindez köszönhető annak, hogy ez a korcsoport önállóan már egyre kevésbé képes elhelyezkedni az elsődleges munkaerőpiacon, valamint a járásban elérhető munkahelyeken történő elhelyezkedéshez nem megfelelő, vagy elavult szaktudással rendelkeznek.

24. ábra: 55 év feletti regisztrált álláskeresők száma a járásban (2011-2017)

Forrás: Tolna Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Hivatal adatai alapján saját szerkesztés

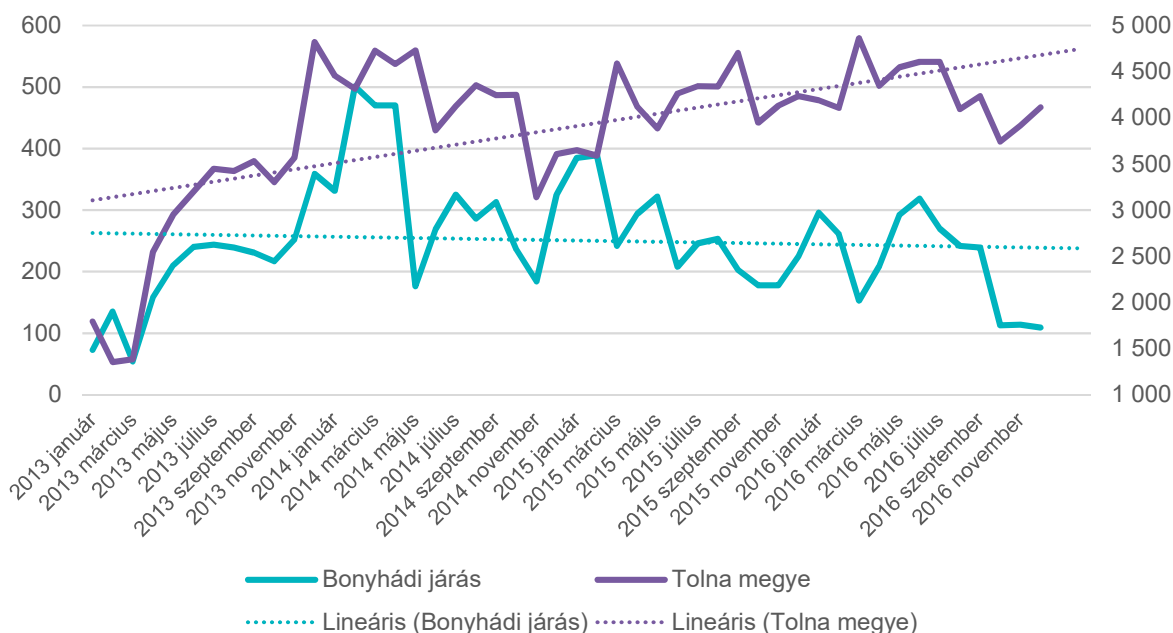
A létszámcsökkenés mellett arányváltozás is megfigyelhető, hiszen, míg az 55-59 év közöttiek száma 2011 és 2017 januárja között a felére csökkent, addig az 59 év feletti álláskeresők

száma megháromszorozódott. Mindez alapján fontos kiemelni, hogy a Bonyhádi járásban az 55-59 éves korosztály elhelyezkedési lehetőségei korlátozottan ugyan, de jelen vannak, vagyis, akinek nem sikerül pár év alatt munkát találni, az tartósan munkanélkülivé válik. Az 59 év felettek megnövekvő száma nem az újonnan belépő munkanélkülieknek köszönhető, hanem az 55 év felettek tartósan rendszerben maradásának. Így a fiatal álláskereső elhelyezkedési nehézségei mellett a járás az idősebb, nyugdíj előtt álló korosztály elhelyezésében is problematikus, vagyis a járás a munka világába belépő és kilépni kívánó korosztály esetében is nehézségekkel küzd.

1.4.9 Közfoglalkoztatottak

A kormányzati célkitűzéseknek megfelelően, a teljes foglalkoztatás elérése érdekében 2011-ben a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény megváltoztatta a foglalkoztatás szabályozási kereteit. A korábbi bérpótló juttatásokat, így például a Rendelkezésre Állási Támogatást kivezetették, a négyórás foglalkoztatás bevezetésével pedig több ember foglalkoztatottá válását kívánták ösztönözni. Ezzel párhuzamosan a szociális ellátási ágazat átalakítása is elkezdődött, többek között a rokkantnyugdíj felülvizsgálatával csökkentve az ellátottak körét. A 2011. évi CVI. törvény meghatározza többek között, ki lehet közfoglalkoztatott és rendelkezik a megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásáról is.

25. ábra: A bonyhádi járás és Tolna megye közfoglalkoztatottjainak számának alakulása 2013 január és 2016 december között

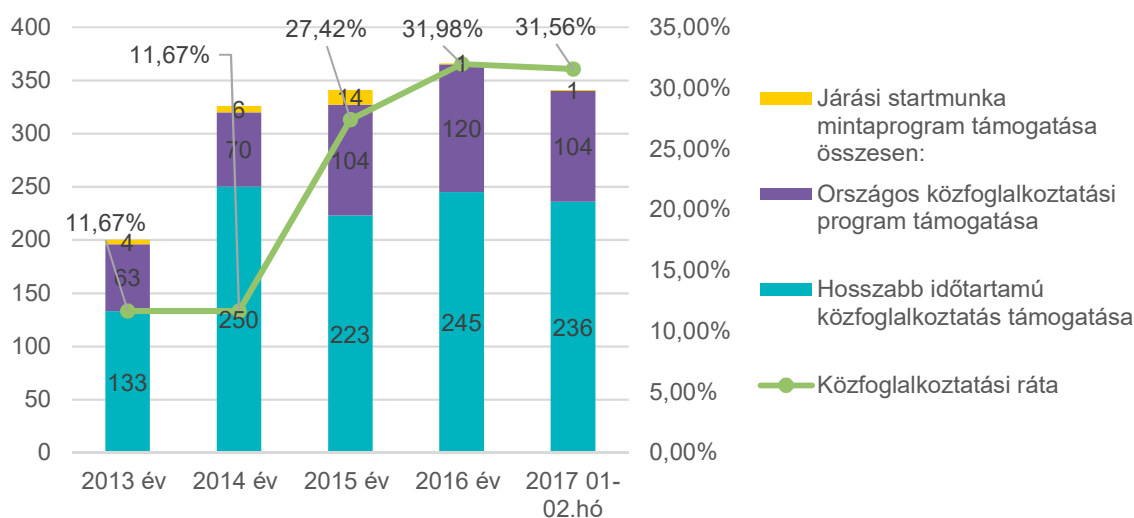
Forrás: NFSZ adatai alapján saját szerkesztés

A közfoglalkoztatottak száma 2013 óta országos szinten folyamatosan nő. Ez a trend Tolna megyében is megfigyelhető, ahol a trendvonal egyértelműen kirajzolja a közfoglalkoztatás nö-

vekvő szerepét a foglalkoztatásban. Azonban Bonyhád járás adatai nem ennyire egyértelműen jelzik a közfoglalkoztatás súlyának növekedését. Bár a járás leképezi a megyei trendeket és hasonlóan ciklikus a görbék futása, mégis markáns eltéréseket tapasztalhatunk. Ennek egyik oka, hogy 2015 március óta a közfoglalkoztatottak számának átlagos csökkenése mutatkozik meg a Bonyhádi járásban. Ez nem egyértelmű, hiszen a tavaszi és a nyári időszakokban a csúcspontok, illetve mélypontok eltérnek a megyeiektől. Az említett időponttól kezdve a közfoglalkoztatás létszámában tapasztalt mélypontok egyre alacsonyabbak. Ezt mutatja a Tolna megyei közfoglalkoztatottak és a Bonyhádi járásban dolgozó közfoglalkoztatottak számát bemutató görbék távolodása is.

A közfoglalkoztatás, mint aktív foglalkoztatás-politikai eszköz hasznos az egyén és csoportok munkaerő-piaci (re)integrációjának elősegítésében, azonban több oldalról kritikát fogalmaznak meg vele szemben. Ezzel együtt a Foglalkoztatási Paktum keretein belül a közfoglalkoztatás adta pozitív lehetőségekre kell koncentrálni. Vagyis egyrészt a munka világába való újbóli beilleszkedők elsődleges munkaerőpiacra való elhelyezkedését kell elősegíteni, illetve a fiatal, pályakezdő munkavállalók esetében a közfoglalkoztatást, mint közbenső, a munkáltató számára a munkavállaló megismerését lehetővé tevő és segítő lépcsőfokként kell értelmezni. Ehhez szükséges, hogy a közfoglalkoztatás ezen fiatalok és leendő munkavállalók számára csak tényleg ideiglenes, rövidtávú megoldás, alternatíva legyen.

26. ábra: Közfoglalkoztatás a Bonyhádi járásban

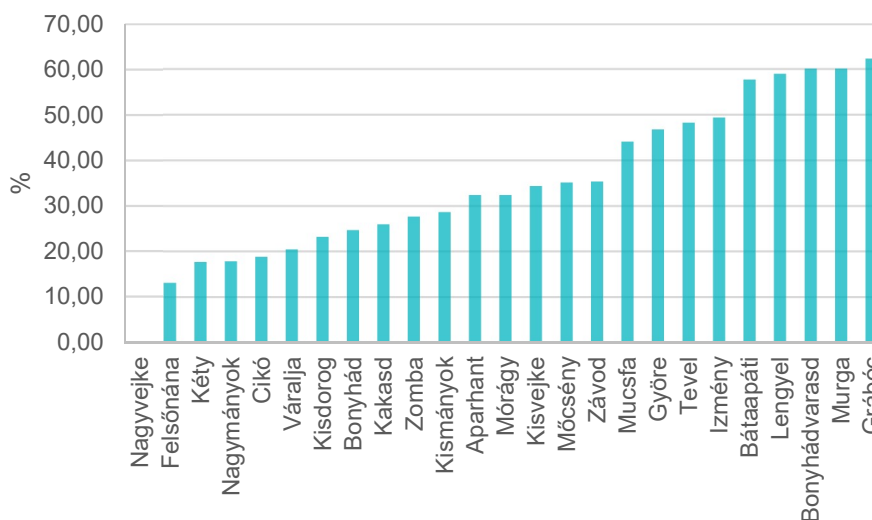
Forrás: KSH-BM közfoglalkoztatási adatai alapján saját szerkesztés

A járásban közfoglalkoztatottak három közfoglalkoztatási típusban vettek részt. A Járási (korábban Kistérségi) startmunka mintaprogram számszerűen szinte alig foglalkoztat, 2017-ben a járásban mindössze 1 főt, a mezőgazdasági földutak karbantartására. Emellett az Országos közfoglalkoztatási programban 104 fő vett részt, a legnagyobb arányban pedig, (236 fő 2017 január-februárban) a hosszabb időtartamú közfoglalkoztatási programban foglalkoztatták a közfoglalkoztatottakat. 2015 óta az országos közfoglalkoztatási programban alkalmazottak részaránya összességében nőtt.

A Bonyhádi járás közfoglalkoztatási rátája 2015-ben 11,7%-ról 27,4%-ra ugrott meg, mely a statisztikai számítási módszer változásának is köszönhető. Míg 2013-15 között a közfoglalkoztatási

kozottak zárónapi létszámát viszonyították a közfoglalkoztatottak és a nyilvántartott állás-keresők zárónapi létszámához, addig 2016-ban már az átlagos havi közfoglalkoztatottak számát viszonyítják az átlagos havi közfoglalkoztatott és a nyilvántartott állás-keresők számához. Ennek segítségével kiküszöbölhetővé vált a mutató torzítása, mely szerint, ha december 22-ére lecsökkent a közfoglalkoztatottak száma, akkor tévesen arra lehetett következtetni a mutatóból, hogy alacsony a közfoglalkoztatási ráta. Bonyhádi járás esetében ez most kifejezetten magas, 30% körüli értéket mutat, vagyis a közfoglalkoztatottak az állás-keresők mellett jelentékeny részben alakítják a helyi foglalkoztatási viszonyokat. A járásban a legnagyobb számban Bonyhádon foglalkoztatnak közfoglalkoztatottakat.

9. ábra: Közfoglalkoztatási ráta a járás településein

Forrás: KSH-BM közfoglalkoztatási adatai alapján saját szerkesztés

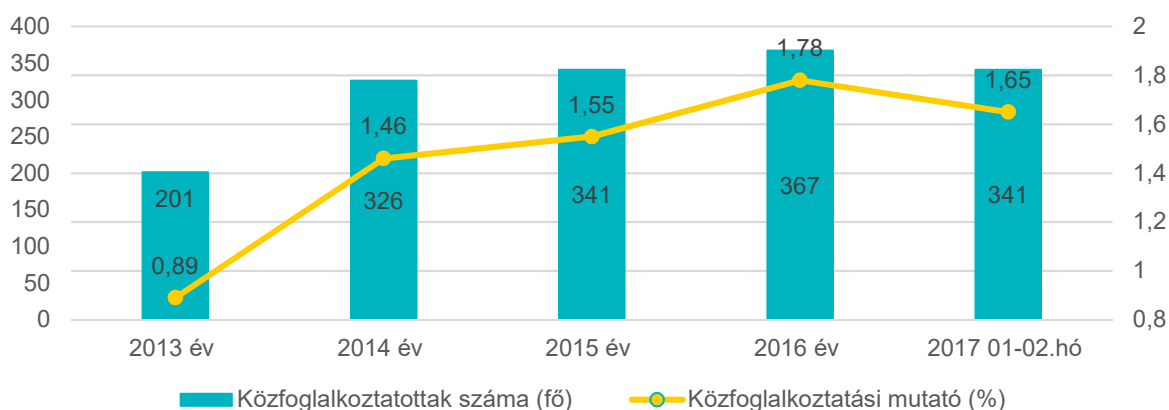
A közfoglalkoztatási mutató a közfoglalkoztatás, mint aktív munkaerő-piaci eszköz súlyát mutatja meg az adott terület egységén belül úgy, hogy a közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos létszámának arányát nézi meg a munkavállaló korú népességhez viszonyítva. Ez a közfoglalkoztatási mutató az elmúlt években ingadozó, értéke 1-2% körül alakul, vagyis, amennyiben nem lenne közmunka, az állás-keresők létszáma feltehetőleg 1-2%-kal emelkedne a járásban.

A települések között nagy különbségek mutatkoznak a közfoglalkoztatottak számadatait illetően, de ennek elemzéséhez célszerű a járás településeit két nagy csoportra bontani. Az egyik csoport, melyben csökkent a közfoglalkoztatottak száma 2016 év végére 2013 azonos időszakához képest. Érdekes, hogy annak ellenére, hogy a közfoglalkoztatottak száma csökkent, minden település számára kiugróan magas volt a közfoglalkoztatottak száma 2014-ben.

Továbbá az is megjegyzendő, hogy a csökkenő létszám összességében 1-3 fős csökkenést takar, mely arányaiban 10-50%-os csökkenést jelent településenként. Mindemelett ez a mutató nem mutatja a 2014 és 2015-ös évek magasabb értékeit, mely minden ebbe a kategóriába került település esetén megfigyelhető.

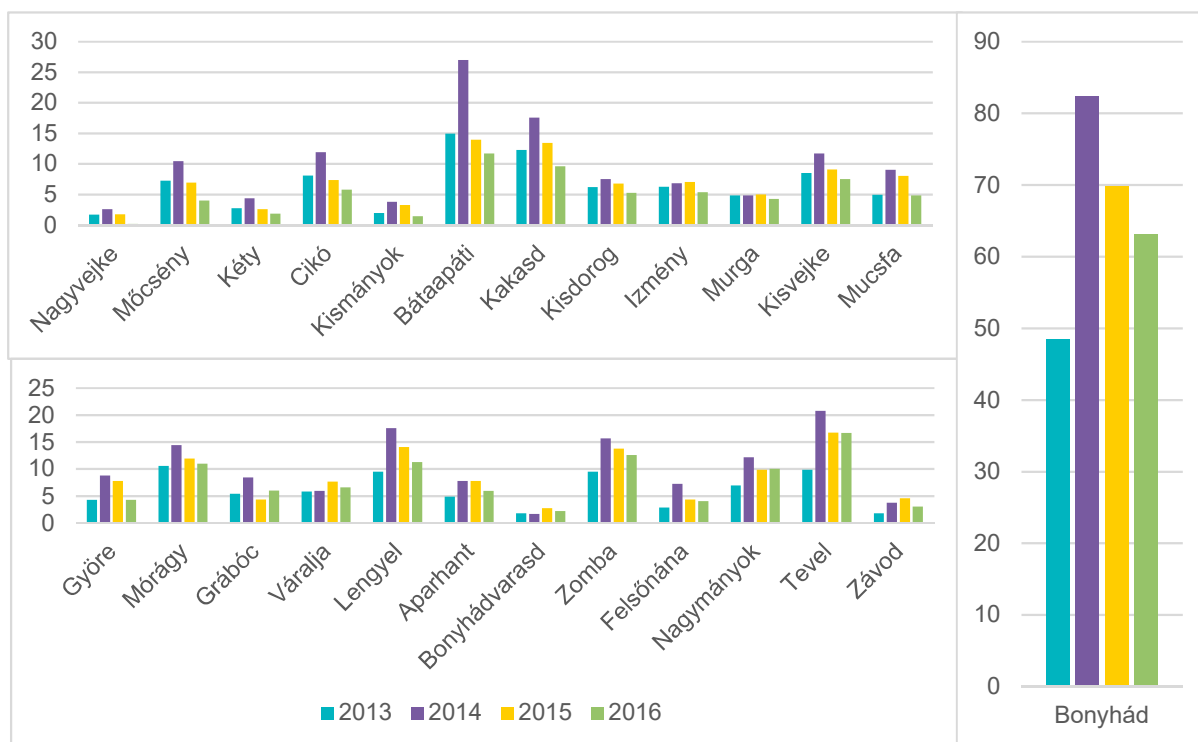
A járás települései közül Nagyvejkén nem mérhető a közfoglalkoztatási ráta, hiszen nincs közfoglalkoztatott. A legalacsonyabb értékkel Felsőnána, Kéty, Nagymányok és Cikó rendelkezik, míg a legmagasabbal Grábóc, Murga, Bonyhádvarasd, Lengyel.

28. ábra: A közfoglalkoztatottak számának és a közfoglalkoztatási mutatójának az alakulása 2013 és 2017 között

Forrás: KSH-BM közfoglalkoztatási adatai alapján saját szerkesztés

29. ábra: A közfoglalkoztatottak létszámának alakulása 2013-2016 között éves átlagban a Bonyhádi járás településeire számolva

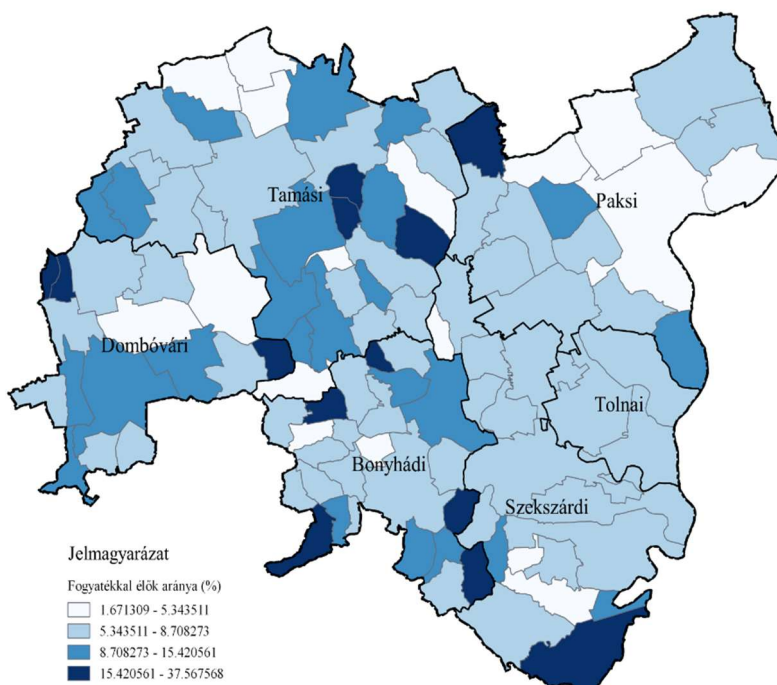
Forrás: KSH-BM közfoglalkoztatási adatai alapján saját szerkesztés

A települések másik csoportján növekedett a közfoglalkoztatásban állók száma, azonban itt is fontos megállapítani, hogy a 2014-es évben kimagasló közfoglalkoztatási számok után a jelenlegi értékek 3-5 fővel alacsonyabbak. A vártakkal ellentétben sem a regresszió, sem a korreláció-vizsgálatok nem bizonyították, csupán kis mértékű együtt mozgást és gyenge magyarázó erőt találtak a település népességszáma valamint a közfoglalkoztatási ráta között,

illetve a közfoglalkoztatottak számának változása és a közfoglalkoztatási ráta értéke közt. Az sem igazolódott, hogy a közfoglalkoztatottak számának csökkenése a nagyobb méretű településeken nagyobb lenne. Nem igazolódott tehát, hogy a közmunka a vidékies, aprófalvas települések foglalkoztatási sajátossága lenne, mellyel bújtatott munkanélküliséget hoznának létre. A járásban a közmunka egyformán jelentős szereppel bír minden településen, de természetesen az apróbb, alacsonyabb népességszámú települések esetében a közmunka akár fő foglalkoztató is lehet. Az, hogy a közmunka ebben a formában mennyire hatásos, illetve mennyire szolgálja az elsődleges munkaerőpiacra való beilleszkedést, az további empirikus kutatásokat igényel.

1.4.10 Fogyatékkal élők és megváltozott munkaképességűek

30. ábra: Fogyatékkal élők aránya Tolna megye járásaiban a 2011-es népszámlálás adatai alapján

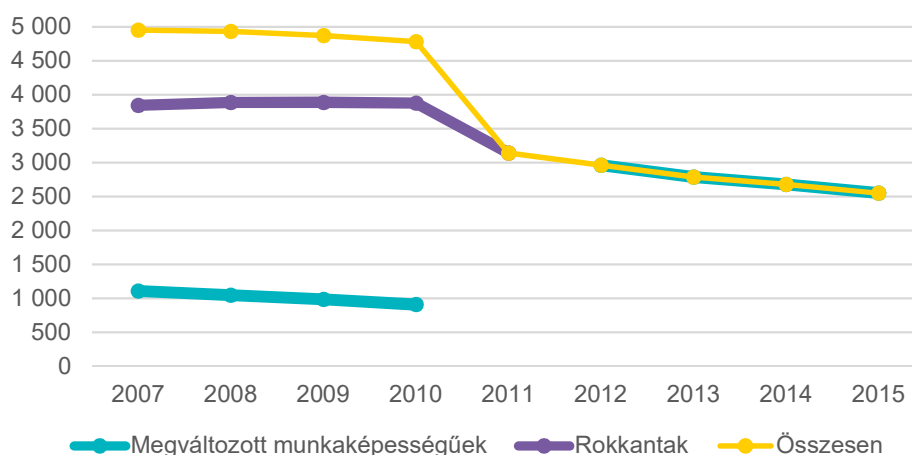
Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

A jelenleg hatályos jogszabályok alapján az 1991. évi IV. törvény két statisztikai kategóriára különíti el a fogyatékkal élőket. Az egyik a megváltozott munkaképességű személy, aki testi vagy szellemi fogyatékos, vagy akinek az orvosi rehabilitációt követően munkavállalási és munkahely-megtartási esélyei testi vagy szellemi károsodása miatt csökkennek. A másik pedig a fogyatékkal élő (munkavállaló), aki a nemzeti jog szerint fogyatékosnak elismert, vagy elismerten fizikai, elméleti vagy pszichológiai károsodásban szenved. A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény a foglalkoztatást, mint az esélyegyenlőség biztosításának célterületét jeleníti meg, mely alapján kiemelt cél, hogy a fogyatékosokkal élőknek integrált, vagy ha az nem lehetséges, védett foglalkoztatást kell biztosítani.

Tolna megyében 12.870 fő volt fogyatékkal élőként nyilvántartva a 2011-es népszámlálás alapján. A Bonyhádi járásban öt település is volt, ahol a népesség több, mint 15%-a fogyatékkal él. Az érintett települések közül négy kedvezményezett településnek minősül. A foglalkoztatási paktumon belül mindenképp érdemes lesz tehát ezekre a településekre kiemelt figyelmet szentelni. Grábóc és Mórágý a járás és a megye déli területein található, előbbi komplex mutató alapján, utóbbi átmenetileg kedvezményezett. Murga település a magas munkanélküliség miatt kedvezményezett, a település munkaerő-piaci szempontból halmozottan hátrányos helyzetű. Závod szintén átmenetileg kedvezményezett, egyedül Váralja nem tartozik a kedvezményezett települések közé.

Az 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról a különböző foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatásokról szól. A 16. §-a megállapítja, hogy a munkaadó részére, külön jogszabályban meghatározott hátrányos helyzetű személy munkaviszony keretében történő foglalkoztatásához a munkabér és járuléka legfeljebb ötven százalékának, megváltozott munkaképességű személy esetében legfeljebb hatvan százalékának megfelelő összegű támogatás nyújtható. Ehhez természetesen a jogszabályban foglalt feltételeknek is meg kell felelnie a munkaadónak.

31. ábra: A rokkantnyugdíjas és megváltozott munkaképességű lakosok számának változása a Bonyhádi járásban 2007 és 2015 között

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

A megváltozott munkaképességűek száma 2007 és 2015 között a Bonyhádi járás esetében csökkenő tendenciát mutat. Bár 2011-ben a statisztikai adatfelvétel módszerének változása miatt változás állt be az adatok legyűjtésében és aggregálásában, ennek okán 2010 és 2012 között a megváltozott munkaképességűek száma megkétszereződött a megyében, azonban összességében a tendencia csökkenő. Ennek oka, hogy átalakult a szociális ellátórendszer rokkantakra és megváltozott munkaképességűekre vonatkozó jogszabályi háttere. 2012 január elsejével a rokkantsági nyugdíj, mint támogatási forma megszűnt, a kormány rokkantellátásra, illetve rehabilitációs ellátásra bontotta az ellátási formát. Utóbbi esetben az ellátott aktív munkahelykeresést folytat, részt vesz azokon a képzéseken, melyeket számára felajánlanak, illetve elfogadja azt a munkahelyet, melyet ajánlanak neki. Amikor keresőtevékenységet kezd, akkor az ellátást fel is függesztik. A rokkantsági ellátás esetében is lehetséges a

foglalkoztatás, azonban ebben az esetben a munkavállalás korlátozott. Megváltozott munkaképességű kategóriába most már csak az a személy kerülhet, akinek az egészségi állapota 60 %-os vagy annál rosszabb, mindezt a Rehabilitációs Bizottság hivatott megállapítani.

Tolna megyében összesen 14.381 fő volt megváltozott munkaképességüként nyilvántartva, a Bonyhádi járás esetében az azonos időszakban összesen 2.549 főt regisztráltak megváltozott munkaképességüként, mely a megye összes megváltozott munkaképességű lakosának 17,7%-át adta. 2007-hez képest a járásban a megváltozott munkaképességűek száma 2,3-szeresére nőtt, mely a megyében a Szekszárdi járást követően a második legnagyobb. A megyében növekedett a megváltozott munkaképességűek koncentrációja, mely főként a járásszékhelyeken emelkedő számoknak köszönhető. A Bonyhádi járás esetében sokkal markánsabb a növekedés, mely részben a jogszabályi háttér változásának, másrészt Bonyhád és Kakasd településeken tapasztalható növekedésnek tudható be.

1.4.11 Álláskeresők kategorizálása (profiling rendszer)

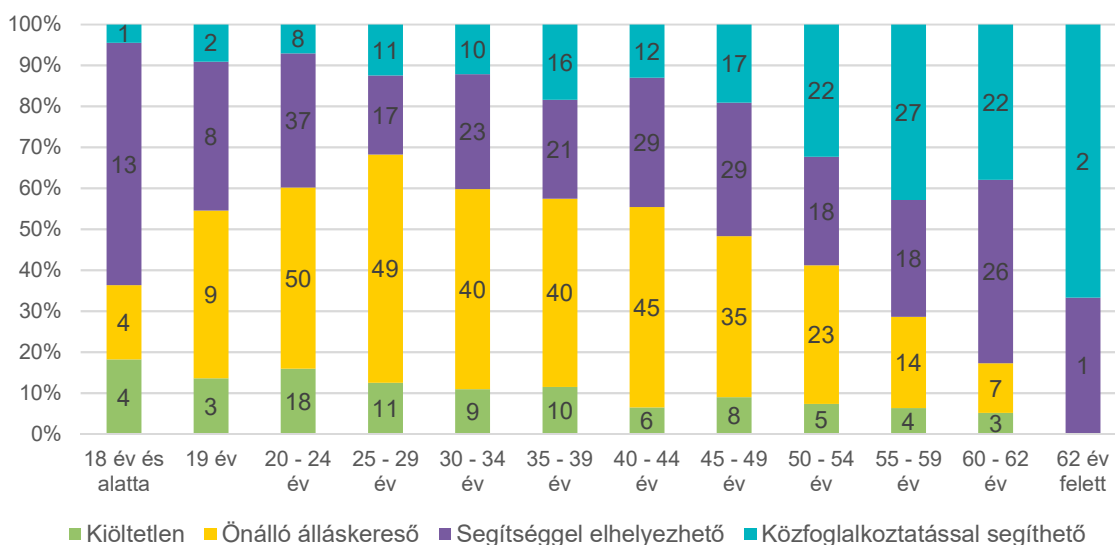
Az egyes álláskeresők különböző képzettségi szinttel, életkorral és egyéni kvalitásokkal rendelkeznek. A Magyarországon bevezetett szegmentációs eljárás vagy profiling vagy szegmentáció egy olyan döntést segítő eszköz, amely optimalizálja az adott álláskeresőre szánt erőforrás mennyiségét, elősegíti, hogy a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat a megfelelő csatornán keresztül, a megfelelő szolgáltatás mellett tartósan helyezze el az álláskeresőt. Ezek alapján négy fő kategóriát alakított ki a gyakorlat.

1. **Önálló álláskereső:** az ügyintézők minimális segítségével, önálló keresés mellett képesek megtalálni a megfelelő munkát. Önálló álláskereső 2016 év végén a Bonyhádi járásban az egyetemi végzettségűek többsége, megközelítőleg 90%-a került ebbe a kategóriába.
2. **Segítséggel elhelyezhető:** elavult szakmai ismeretekkel rendelkező, nem ismeri az álláskeresés csatornáit, elhelyezkedését szociális és családi háttere esetlegesen életkora nehezíti. Gyakran ezen csoportok értékítélete irreális (például fiatal pályakezdők esetében) így csak a foglalkoztatási szolgálat iránymutatása és segítsége mellett helyezhetők el. A járás területén legtöbbször a 20-24 éves korosztályból tartoznak ebben a kategóriában.
3. **Veszélyeztetett:** a munkaerő-piaci elhelyezés csak a foglalkoztatási szolgáltatások kiemelt igénybevétele mellett lehetséges, mert nem motivált az álláskeresésre, korábbi szakmai múltja elriaszthatja a leendő munkaadót, a szakmája, képesítése nem megfelelő, több esetben pedig közlekedési és elérhetőségi nehézségek gátolják az álláskereső munkavállalását. Ebbe a kategóriába nem került álláskereső a 2016-os év zárónapján készített kimutatás alapján.
4. **Közfoglalkoztatással segíthető:** a Kormány közfoglalkoztatásról szóló döntései értelmében a leendő, de jelenleg nem foglalkoztatott munkavállalóknak azon csoportja, akiknek családi-szociális hátterük miatt, szakképzettségük hiánya okán az elsődleges munkaerőpiacra való belépésének első lépcsőfokaként a másodlagos munkaerőpiacra történő integrációját támogatja. Állami, illetve helyi önkormányzati szinten meghatározott munkákra alkalmazható munkavállalói csoport, akiknek elsődlegesen a munkaerő-piaci (re)integrációját kell végrehajtani. Bonyhádi járás területén összesen 150 fő került ebbe a profiling kategóriába.

A profiling minősítést keresztábrában végzik el egyrészt életkorra, másrészt pedig iskolai végzettségre. Bonyhád járás esetében összesen 780 álláskereső profilingját végezték el az illetékesek. Ezek alapján 315-en önálló álláskeresők voltak (1-es kategória), 238-an segítséggel elhelyezhető (4-es kategória) és 147-en közfoglalkoztatásban elhelyezhető (5-ös kategória). A Bonyhádi járás (Tolna megye többi járásához hasonlóan) nem rendelkezett veszélyeztetett profilú álláskeresővel, mely alapvetően pozitív jelenség.

A járás sajátossága, hogy a fiatal munkavállalók aránya és száma az országos értékeknél sokkal magasabb. A profiling alapján a 20 év feletti és 30 év alatti munkavállalók 40%-a önálló álláskereső. Bár szám szerint a 20 év alatti álláskeresők elenyésző tömegben jelennek meg a járásban, közülük a 20-30 év közöttiekkel ellentétben a többség csak segítséggel elhelyezhető. Ez mutatja az alacsony képzettséggel munkaerőpiacra kerülő pályakezdő fiatalok munkaerő-piaci kiszolgáltatottságát a Bonyhádi járásban. Ezért a stratégiában kiemelt figyelmet kell szentelni a szakképzésnek, illetve az iskolai lemorzsolódás megakadályozásának. Az életkor előre haladtával egyre nő a csak segítséggel vagy közfoglalkoztatással elhelyezhető álláskeresők aránya. 60-62 év között már az álláskeresők 80%-a ebbe a két kategóriába tartozik.

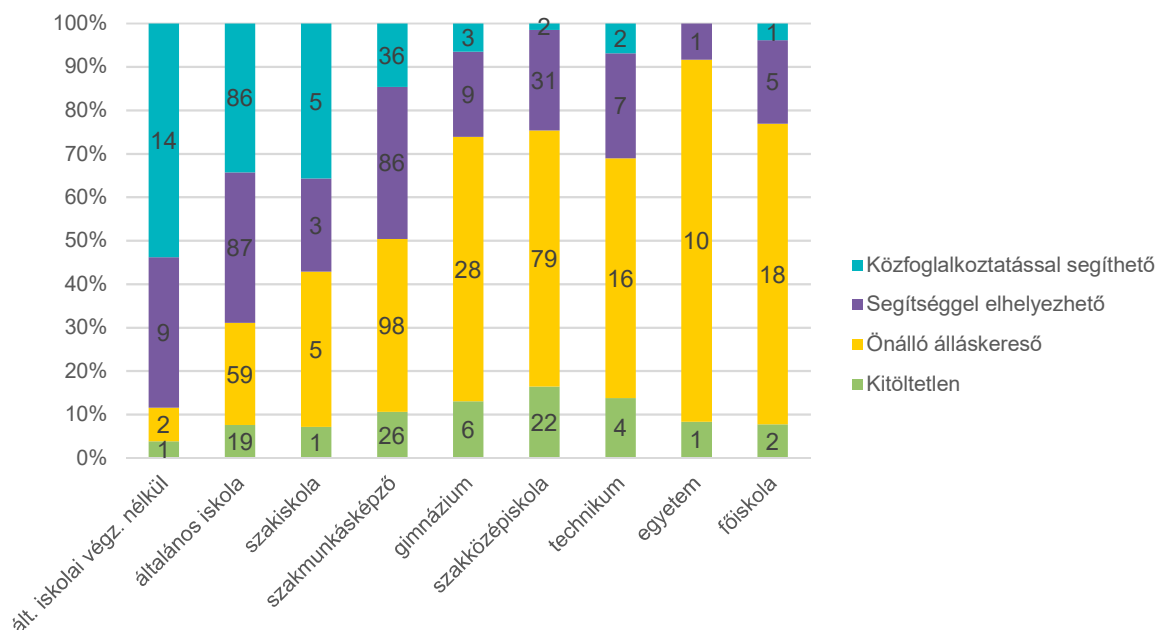
32. ábra: A Bonyhádi járás álláskeresőinek korosztály-alapú profilingja

Forrás: KH adatok alapján saját szerkesztés

Amennyiben nem csupán az életkort, de az egyes profiling csoportok oktatási jellemzőit is figyelembe vesszük, akkor azt tapasztalhatjuk, hogy minél magasabb az egyén iskolai végzettsége, annál inkább tartozik az önálló álláskeresők csoportjába. Ez nem meglepő, hiszen a magasabb képzettséggel nem csak a tapasztalat, de az életkor is nő (az eltöltött iskolaévekből adódóan), ráadásul a magasabban kvalifikáltak birtokában vannak azok az infokommunikációs csatornáknak, ahol önállóan is munkát tudnak keresni. A járásban az általános iskolai végzettségűnél alacsonyabb képzettséggel rendelkezők csak 10%-a az, aki önállóan állást talál, többségük közfoglalkoztatással segíthető munkába álláshoz. A szakmunkásképzőt végzetek esetében változik az arány, az ennél magasabban kvalifikáltak esetében billen át a mérleg a többségi önálló álláskereső csoport felé.

33. ábra: A Bonyhádi járás nyilvántartott álláskeresőinek végzettség szerinti profilinja 2016 december zárónapi adatok alapján

Forrás: KH adatok alapján saját szerkesztés

1.4.12 Inaktívak

A gazdaságilag inaktívak rétegek – azok, akik a munkaerőpiacon sem foglalkoztatottként, sem munkanélküliként nincsenek jelen – a munkaerőpiac tágan értelmezett potenciális tartaléka. A gazdasági válság előidézte romló foglalkoztatási kilátások, valamint a társadalombiztosítási ellátások körének korlátozása az inaktívak csoportjait aktívabb munkaerő-piaci szerepvállalásra ösztönözték. A gazdaságilag inaktívak száma és népességben belüli aránya az elmúlt években folyamatosan mérséklődött. Az inaktív keresők – a kereső tevékenységet nem végző, de jövedelemmel rendelkező személyek – döntő többsége a nyugdíjasokból és járadékosokból állt, közel háromnegyedük életkora alapján, 23 százalékuk rokkantság vagy balesetből eredő egészségkárosodás miatt, 4 százalékuk pedig hozzátartozója, házastársa révén részesült nyugellátásban a megyében. Az inaktív keresők egyre kisebb csoportját alkotják a gyermekgondozási ellátásban részesülők.

A paktum területen a népszámlálási adatok alapján a foglalkoztatottak száma 2001 és 2011 között 981 fővel emelkedett. Népességben belüli arányuk a megyei átlagnak megfelelő, 2001-ben 35,0% volt, mely 2011-re 37,0%-ra emelkedett, (a megyében ezek az arány 35,2% és 37,9% volt). A vizsgált időszakban abszolút számban nőtt az inaktív keresők (401 fő) száma, míg az eltartottak száma 666 fővel csökkent. A népességhez viszonyított arányát tekintve kis mértékben nőtt az inaktív keresők aránya (0,2 százalékponttal), ugyanakkor az eltartottak aránya 3,1 százalékponttal csökkent. A paktum területen tehát az inaktívak között lehetne törekedni munkaerő tartalékok mozgósítására.

17. táblázat: A hátrányos helyzetű, gazdaságilag inaktív csoportok és létszámai a Bonyhádi járásban 2016-ban

CÉLCSOPORTOK	FŐ
Foglalkoztatás helyettesítő támogatásban részesülők	176
Általános iskolai végzettséggel rendelkezők és ált. iskolai végzettség nélküliek	278
Megváltozott munkaképességű állás keresők	28
Pályakezdő állás keresők	119
50 év feletti	189
Tartós munkanélküliséggel veszélyeztetettek	436
Közfoglalkoztatottak	372
Ellátásban nem részesülők	449

Forrás: KH adatok alapján saját szerkesztés

1.5 Munkaerő-piaci kereslet a Bonyhádi járásban

1.5.1 Álláshirdetések

A kutatás során megvizsgáltuk az interneten fellelhető⁷ azon álláshirdetéseket, amelyeket a Bonyhádi járás területén adtak fel vagy ottani munkavégzési hellyel adtak meg. Vizsgáltuk továbbá a legnagyobb foglalkoztatók honlapjain, közösségi felületein meghirdetett munkaköröket is. Tapasztalatunk szerint több munkaadó is inkább saját online felületein hirdeti meg – feltételezhetően egyéb offline csatornák mellett – az elérhető pozíciókat, nem használ erre a célra rendelkezésre álló internetes oldalakat.

Jelenleg is aktuális álláshirdetésből végül 36-ot vizsgáltunk, amelyek közül mindössze kettő kapcsolódik közigazgatási munkakörhöz.

- könyvtáros-igazgató, Bonyhád
- német nemzetiségi óvodapedagógus, Tevel

A fennmaradó 34 munkakör helyi vállalkozások által került meghirdetésre, többségük a járás-székhelyen, Bonyhádon történő munkavégzéssel. További négy pozíció Nagymányokon, egy-egy pedig Aparhanton és Kismányokon került meghirdetésre.

- építésvezető, Aparhant
- fuvarszervező, Bonyhád
- termelésvezető/gyárvezető, Bonyhád
- gyártósori operátor, Bonyhád
- tervező/technikus, Bonyhád
- pék kemencés, Bonyhád
- raktáros, árufeltöltő, Bonyhád
- villanyszerelő, Bonyhád

⁷ a kutatás során vizsgált oldalak: profession.hu, kozigallas.hu, allasod.hu, bonyhadallas.hu

- gépészmérnök, Bonyhád
- villamosmérnök/technikus, Bonyhád
- gépjárművezető, Bonyhád
- teherautósofőr, Bonyhád
- minőségellenőr, Bonyhád
- recepciós, Bonyhád
- takarítónő, Bonyhád
- adminisztrációs ügyintéző, Bonyhád
- számítógépes adminisztrátor, Bonyhád
- bolti eladó, Bonyhád
- betanított munkás, Bonyhád
- pincérnő, Bonyhád
- egyszerű ipari foglalkozású, Bonyhád
- felszolgáló, Bonyhád
- kozmetikus, Bonyhád
- gépjármű- és motorkarbantartó, Bonyhád
- fémipari betanított munkás, Bonyhád
- rakodómunkás, Bonyhád
- összeszerelő, Bonyhád
- kasírozó, Bonyhád
- pék, Bonyhád
- próbavásárló, Kismányok

Az álláshirdetések tartalmát az elvárt és előnyt jelentő szempontok szerint is vizsgáltuk, ki-
térve a végzettségre, informatikai ismeretekre, jogosítvány és idegen nyelvtudás meglétére,
valamint a meglévő szakmai tapasztalatra.

Végzettséggel kapcsolatos információt húsz hirdetés tartalmazott, ami alapján tizenkettő ese-
tében szakmai középfokú, hat esetében alpfokú, kettő esetben pedig felsőfokú végzettség
volt a minimum elvárás. Utóbbi kettő a közigazgatási állásokhoz kapcsolódik, a felsőfokú vég-
zettség megléte ugyanakkor további három munkakör – tervező/technikus, villamosmér-
nök/technikus, számítógépes adminisztrátor – betöltése kapcsán előnynek számít.

Informatikai ismereteket tíz hirdetésben jelöltek meg, mint minimum elvárás. A munkaadók a
felhasználói szintű számítógépezésen túl jellemzően az MS Office programcsomag szoft-
vereinek (Word, Excel), valamint tervező programoknak (CAD, EPLAN) ismeretét várják el.

Jogosítvány megléte hat hirdetés kapcsán szükséges, négy esetben B kategóriás, egy eset-
ben C kategóriás, további egy esetben pedig B, C és E kategóriás.

A nyelvismeret szintén fontos a meghirdetett munkakörök esetében, tizenhárom állás betölté-
séhez minimálisan egy nyelvtudás megléte szükséges. Leggyakrabban a német nyelv ismer-
etét várják el (legalább középfokú, tárgyalási szinten, de akár felsőfokon), de több helyen az
angolt is elfogadják, illetve egy-egy esetben az olasz és francia nyelv ismerete is megfelelő a
munkakör betöltéséhez.

Az elérhető álláshirdetések alapján a járásban folyamatos a munkaerőigény mind a betanított,
mind a szakmunka iránt. Fenti forráselemzés azonban csak egy kis szeletét mutatja be járás
munkaerőkeresletének, amelyről teljesebb képet adnak a betöltetlen üres álláshelyekre vo-
natkozó statisztikák. A hatályos jogszabályok szerint a munkaadók kötelesek bejelenteni üres

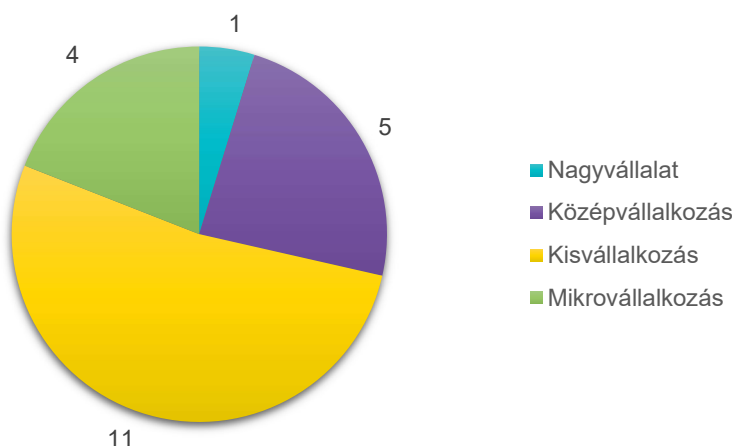
álláshelyeiket a kormányhivatalnál, a munkaerő-piaci igények nyomon követhetősége céljából. Így az illetékes járási hivatali foglalkoztatási osztály átfogóbban rendelkezik ilyen jellegű információkkal

1.5.2 Helyi vállalkozói igények

A Foglalkoztatási Paktum területén működő vállalkozások jobb megismerése érdekében online kérdőíves felmérést végeztünk. A helyzetelemzés elkészítése idejéig összesen 21 vállalati kérdőív készült el, mely tartalmában kitér a vállalkozás alapvető tulajdonságaira, a foglalkoztatásra, tevékenységi körére, illetve jövőbeli terveire is.

A kitöltő vállalatok döntő többsége (11) kisvállalat, emellett egy nagyvállalat, öt közép vállalat és négy mikrovállalkozás töltötte ki a kérdőívet. A vállalkozások számos tevékenységi körben tevékenykednek, legtöbbször az építőiparban, illetve a mezőgazdaságban. Ezen válaszok azért kifejezetten értékesek, mert a mezőgazdaságban a szezonális okán, illetve az építőiparban valamint a gépiparban jelentős munkaerőhiány tapasztalható a járásban. A vállalkozások átlagosan 51 főt foglalkoztatnak, azonban az átlag nagy eltéréseket takar, hiszen a módusz 9, a medián pedig 35. Mindez alátámasztja, hogy a legtöbb vállalkozás kisvállalkozás. A kérdőívre választ adó vállalkozások összesen 1.075 főt foglalkoztattak, közülük 875 fő él a járás területén.

34. ábra: Kérdőívet kitöltő vállalkozások cégméret alapján

Forrás: kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

A vállalkozások létszáma az elmúlt három évben többségében bővült vagy jelentősen bővült, 38%-ban stagnált és csak 19%-ban csökkent. A munkaerő fluktuáció a szezonális jelensége mellett kifejezetten hátrányosan érinti a járás vállalkozásait, az átlagos fluktuáció 14 fő volt, mely az átlagos létszám majdnem negyede. A vállalkozásokat az alapján csoportosítva, hogy milyen irányú volt a létszám-változás a legnagyobb átlagos fluktuáció a csökkenő létszámú vállalkozásokat érinti, itt átlagosan 28 fővel változott az alkalmazottak létszáma. Ez a magas érték az egyetlen fémipari nagyvállalat kiugró értéke miatt alakul így, amennyiben ezen kiugró

probléma. A munkavállalókat csak rövidtávra lehet megtartani, sok esetben a külföldön, hasonló munkakörben betölthető állásokat vállalják el, miután minimális szakmai tapasztalatot szereznek a járás munkaadóinál.

36. ábra: A jelenlegi munkaerőpiaci-helyzet előidéző okok a vállalati kérdőívek eredményei alapján

Forrás: kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

A leginkább keresett munkavállalók a betanított és szakmunkások, azonban jelentős hiány mutatkozik a szakképzettséget igénylő informatikai és elektronika-hoz kapcsolódó munkakörökben is. Az Iparkamara által megfogalmazott hiányszakmákat tehát alátámasztják a vállalati kérdőív válaszai, hiszen a lakatos, autószerelő vagy villanyszerelő mind megjelenik a válasszokban.

37. ábra: A legkeresettebb szakmák a Bonyhádi járásban a vállalati kérdőív alapján

Forrás: kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

A jövőbeli tervek mindettől függetlenül pozitívak, hiszen a vállalkozások fele tervez telephelybővítést, technológiai fejlesztést. Mindemellett fontosnak tartják a termékfejlesztést és új üzletág bevezetését is. A kapacitások bővítése hangsúlyos szerepet kap a vállalkozások jövőképeiben. Mindez azért is kiemelkedően fontos a Bonyhádi járás számára, mert az elkövetkezendő időben számolni lehet fokozódó munkaerőigénnyel, illetve a vállalati együttműködések keretében rugalmasan a valós igényekhez alkalmazkodó foglalkoztatási stratégia mentén kialakított szakképzési irányvonalakat lehet lefeketetni.

A kérdőíves felmérés eredményeit az öt meghatározó járási munkáltatóval lefolytatott mélyinterjúk tapasztalatai is megerősítik. Általános probléma a munkaerőkínálat szűkössége, valamint az elérhető munkaerő minőségi problémái. Ahol alacsony a bérszint, ott alulképzett, motiválatlan jelentkezőkből szükséges válogatni, a bérszint emelésére ugyanakkor nincs lehetősége ezen vállalkozásoknak. A szakmunkások körében komoly kihívást jelent továbbá az elöregedő szakembergárda pótlása, a jobb képességekkel rendelkező álláskeresők ugyanis külföldön, vagy magasabb bérszínvonalú térségekben vállalnak munkát. Egyes szektorokban – például fuvarozás – igen magas fluktuációról tettek említést a cégek, amelyet az országon belüli, meglévő munkavállalók felszívásáért zajló, fokozott verseny okoz. Más ágazatban ugyanakkor nincs komoly verseny országon belül, a munkavállalók megtartása mégis komoly kihívás elé állítja a cégeket.

Jellemző hiányszakmák az interjúalanyok és vállalkozások körében: teherautósofőr, fuvarszervező, lakatos, villanyszerelő, csőszerelő, termelésvezető. A cégek a munkaerő keresés során elsősorban a helyi médiát használja, a Kormányhivatal bevonására ugyanakkor nem minden cég esetében kerül sor. A meghirdetett álláshelyek betöltése sok esetben azonnal szükséges, a kiválasztási folyamatok, főleg a betanított munka esetében nem hosszadalmasak, az alkalmasság és a hozzáállás inkább a munkavégzés során derül ki a munkavállalóról. Sokszor előfordul azonban, hogy az alkalmazott rövid munkavégzés után a megszerzett tapasztalattal külföldre megy dolgozni. Az itthon maradók körében általános probléma a nyelvismeret hiánya, pedig sok pozíció betöltéséhez szükség lenne rá.

Egyes cégek a helyi közlekedési hiányosságokat is foglalkoztatási kihívásként említették, ez elsősorban a nem Bonyhádon működő vállalkozásokat érinti problémaként. Voltak ugyan kísérletek céges buszjáratok üzemeltetésére, de ezek hosszú távon nem fenntarthatók, mindenképpen a közösségi közlekedés fejlesztésére lenne szükség. Ehhez kapcsolódó, a paktum szempontjából is említésre érdemes körülmény, hogy a megkérdezett öt helyi nagy foglalkoztatotti létszámmal működő vállalkozás állományának csak egy része él a járásban, a munkavállalók közel 10%-a a megye más járaisaiból, további 20%-a Tolna megyén kívülről ingázik a munkahelyekre.

A vállalkozások ezzel együtt pozitív várakozásokkal tekintenek a Foglalkoztatási Paktum elé. Elsősorban a keresletorientált képzési programok elindulásában érdekeltek, ezen kívül a kiválasztásban, közvetítésben, információáramlásban látnak hozzáadott értéket az együttműködéstől.

1.5.3 Bejelentett üres álláshelyek

A foglalkoztatók a Bonyhádi járásban az elmúlt két évben több, mint 2.000 új munkaerőigényt jelentettek be a járási foglalkoztatási osztály felé, 2016-ban ugyanakkor közel 15%-kal csök-

kent a bejelentett üres álláshelyek száma. Az álláshelyek zöme a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódóan a közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítási nemzetgazdasági ágban került meghirdetésre. Igaz, 2015-ről 2016-ra a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó álláshelyek száma közel egyharmadával csökkent. Jelentős még a feldolgozóipar súlya, valamint figyelemreméltó az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység kapcsán az adat több mint húszszoros növekedése.

18. táblázat: Bejelentett üres álláshelyek száma a Bonyhádi járásban, 2015-2016

FOGLALKOZTATÓ GAZDASÁGI FŐTEVÉKENYSÉGE	2015	2016
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	11	18
Bányászat, kőfejtés	0	0
Feldolgozóipar	153	152
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	0	0
Vízellátás; szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés	1	5
Építőipar	27	41
Kereskedelem, gépjárműjavítás	50	42
Szállítás, raktározás	7	4
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	20	17
Információ, kommunikáció	2	1
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	0	3
Ingtalanügyletek	14	12
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	37	15
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	5	104
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	773	516
Oktatás	26	37
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	9	6
Művészet, szórakoztatás, szabad idő	5	0
Egyéb szolgáltatás	13	12
Összesen	1 153	986

Forrás: Tolna Megyei Kormányhivatal, 2017, saját szerkesztés

Állománycsoportok szerinti besorolása alapján 2016-ban az igények közel 95%-a fizikai munkaerőre irányul, a fennmaradó 5% pedig szellemi és vezetői foglalkozásúak alkalmazására. Az arány 2015-ben még inkább a fizikai munkaerőigények felé tolódott, akkor a 96%-ot is meghaladta.

Az álláshelyek betöltése kapcsán elvárt végzettség leggyakrabban az általános iskola (45,84%), valamint az általános iskolai végzettség nélküli kategória (22,11%), vagyis a betöltetlen üres álláshelyek több mint kétharmada nem igényel szakmai végzettséget. A fennmaradó egyharmad lényegében középfokú végzettséget vár el, míg a felsőfokú végzettségi igény nem éri el az 1%-ot. 2015-höz képest egyébként az alapfok nélküli és alapfokú végzettségre vonatkozó igény csökkent és a középfokú elvárás aránya növekedett.

Emellett az adatszolgáltatás szerint a betöltetlen álláshelyek 11,46%-a igényel szakképzettséget, de azon belül is közel 70%-ban alapfokú iskola végzettséghez kötött középfokú szakképesítést. A szakképzettségre vonatkozó elvárás aránya mintegy másfél százalékkal alacsonyabb, mint 2015-ben, vagyis a kevesebb meghirdetett álláshelyen belül még kevesebb volt a szakképzettséget igénylő munkakör.

2016-ban a Bonyhádi járásban bejelentett üres álláshelyek fele közfoglalkoztatáshoz kapcsolódott, ami jóval alacsonyabb, mint a 2015-ös 63,66%-os arány. Emellett a Foglalkozások Egységes Osztályozási Rendszere szerinti besorolásban a meghirdetett álláshelyek 73,23%-a szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozás, 9,33%-a pedig ipari és építőipari foglalkozás. A harmadik leggyakoribb foglalkozási főcsoport a kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozások 6,09%-kal. A FEOR osztályozás szerinti tíz legkeresettebb foglalkozás az alábbiak szerint alakult a vizsgált két évben.

19. táblázat: Betöltetlen foglalkozások a Bonyhádi járásban (2015-2016)

TOP10 FOGLALKOZÁS (2015)	FŐ	%	TOP10 FOGLALKOZÁS (2016)	FŐ	%
Egyéb, máshova nem sorolható egyszerű szolgáltatási és szállítási foglalkozású	339	29,40	Egyéb, máshova nem sorolható egyszerű szolgáltatási és szállítási foglalkozású	229	23,23
Egyéb takarító és kisegítő	274	23,76	Egyéb takarító és kisegítő	193	19,57
Egyszerű ipari foglalkozású	75	6,50	Egyszerű ipari foglalkozású	182	18,46
Intézményi takarító és kisegítő	62	5,38	Intézményi takarító és kisegítő	65	6,59
Adatrögzítő, kódoló	32	2,78	Gyermekfelügyelő, dajka	25	2,54
Általános irodai adminisztrátor	26	2,25	Hivatalsegéd, kézbesítő	20	2,03
Bolti eladó	24	2,08	Bolti eladó	16	1,62
Ruházati gép kezelője és gyártósor mellett dolgozó	24	2,08	Lakatos	16	1,62
Hivatalsegéd, kézbesítő	19	1,65	Általános irodai adminisztrátor	14	1,42
Lakatos	18	1,56	Adatrögzítő, kódoló	13	1,32
ÖSSZESEN (n = 1 153)	893	77,45	ÖSSZESEN	773	2 157

Forrás: KH adatok alapján saját szerkesztés

Fenti álláshelyek mellett a legszélsőségesebb változások a két év során az alábbi táblázatban látható munkakörök kapcsán mentek végbe. Jelentősen nőtt az ipari – fa-, fém-, építőipar – munkaerőigény, miközben a egyszerű foglalkozású, kisegítő álláshelyek száma érdemben csökkent.

20. táblázat: Legnagyobb mértékű változás a betöltetlen álláshelyekben foglalkozások szerint 2015 és 2016 között

TOP5 POZITÍV ELTÉRÉS (2015-2016)	+/-	TOP10 NEGATÍV ELTÉRÉS (2015-2016)	+/-
Egyszerű ipari foglalkozású	+107	Egyéb, máshova nem sorolható egyszerű szolgáltatási és szállítási foglalkozású	-110
Kőműves	+10	Egyéb takarító és kisegítő	-81
Fafeldolgozó gép kezelője és gyártósor mellett dolgozó	+10	Adatrögzítő, kódoló	-19
Hegesztő, lángvágó	+8	Ruházati gép kezelője és gyártósor mellett dolgozó	-18
Gyermekfelügyelő, dajka	+8	Fémmegmunkáló, felületkezelő gép kezelője	-14
ÖSSZESEN	+143	ÖSSZESEN	-242

Forrás: KH adatok alapján saját szerkesztés

1.5.4 Hiányszakmák

Az elmúlt két év munkaerő-piaci barométer felmérése alapján a Dél-Dunántúli régió, ezen belül Tolna megye és a Bonyhádi járás legkeresettebb foglalkozásai 2017-ben várhatóan egyszerű, alacsony szakképzettséget igénylő foglalkozások lesznek.

A régió TOP 30 hiányszakmája között csupán egyetlen egy felsőfokú képzettséget igénylő szerepel, ez a gépészmérnök, melyből az egész Dél-Dunántúli régióban összesen 20-50 főt kerestek 2015-ben, 2016-ban és 2017-ben viszont már nem is került be a 30 legkeresettebb szakma közé.

A régióban a legkeresettebb foglalkozások egyszerű ipari foglalkozások, szakképzettséget nem igénylő munkák, főként fizikai természetű tevékenységek, mint például kézi anyagmozgatás, rakodás, egyszerűbb feladatok, utasítások végrehajtása, valamint egyszerű szolgáltatási foglalkozások.

Tolna megye és így Bonyhád is ebből a szempontból eltér, hiszen a TOP 5 legkeresettebb szakma főként szakképzettséget és középfokú végzettséget igénylő volt. Ráadásul a hiányszakmák száma az elmúlt négy évben megduplázódott, mely példázza a kialakuló munkaerő-hiányt.

Míg 2013-14-ben a Tolna Megyei Kereskedelmi- és Iparkamara (TMKIK) kimutatása szerint tíz hiányszakma volt, a 2015-16-os évben már 12, míg 2016-17-ben már 20 olyan szakmát azonosítottak be, mely potenciálisan hiányzik majd Tolna megyéből. Ebből a szempontból érdemes megjegyezni, hogy Bonyhád esetében is elérhető olyan szakképzés, mely ezen hiányszakmákat pótolná.

A TMKIK adatai alapján az elmúlt évek legjobban keresett szakmái a villanyszerelő, hegesztő és a gépi forgácsoló voltak. Általános jellemző, országos probléma az ácsok és az épületszerkezettel kapcsolatos szakemberek hiánya, mely Tolna megyében is jelentkezik.

A regionális adatokhoz csupán annyiban illeszkedik a Tolna megyei hiányszakmák sora, hogy mind a megyei, mind a régiós keresett szakmák rangsorában előkelő helyen szerepel a hegesztő szakma.

21. táblázat: Hiányszakmák 2013-2017

SAKMA	2016 / 2017	2015 / 2016	2014 / 2015	2013 / 2014	ÖSSZE- TETT
Villanyszerelő	igen	igen	igen	igen	4
Hegesztő	igen	igen	igen	igen	4
Gépi forgácsoló	igen	igen	igen	igen	4
Szociális gondozó és ápoló	igen	igen		igen	3
Szerszámkészítő	igen		igen	igen	3
Kőműves és hidegburkoló		igen	igen	igen	3
Gazda	igen	igen		igen	3
Épület – és szerkezetlakatos	igen	igen		igen	3
Asztalos	igen	igen	igen		3
Ács	igen	igen	igen		3
Mezőgazdasági gépész	igen			igen	2
Központi fűtés és gáz – hálózat rendszerszerelő		igen	igen		2
Karosszérialakatos	igen		igen		2
Ipari gépész	igen			igen	2
Pék	igen				1
Mezőgazdasági gazdaasszony falusi vendéglátó			igen		1
Laboratóriumi technikus	igen				1
Kisgyermekgondozó, -nevelő	igen				1
Kertész	igen				1
Gyakorló ápoló	igen				1
Festő, mázoló, tapétázó	igen				1
Erősáramú elektrotechnikus	igen				1
Épületgépész technikus	igen				1
Útépítő		igen			1
Női szabó		igen			1

Forrás: KH

2 A Bonyhádi járás munkaerőpiacát érintő folyamatok

2.1 Munkaerő-piaci kihívások

Munkaerő-piaci kutatási eredmények alapján a foglalkoztatás terén jelentkező, hátrányos helyzetet okozó tényezők egymásra szinergikus hatást gyakorolnak. A foglalkoztatást, illetve a munkaerő-piaci beilleszkedést, valamint reintegrációt alapvetően és elsődlegesen a kedvezőtlen családi állapot is gátolja. Ez fokozottan érvényes azokra a leendő munkavállalókra, akik több szempontból, halmozottan hátrányos helyzetűek. Ezt követően, második helyen az alacsony iskolai végzettség nehezíti a munkába állást. Főként szocializációs és beilleszkedési problémákról, valamint a megfelelő képzettség hiányáról beszélhetünk akár az elsődleges, akár a másodlagos munkaerő-piaci elhelyezkedést gátló tényezők tekintetében. Az alacsony képzettségi szint alapvetően a munkahelyekért folytatott versenyben tapasztalható lemaradást eredményezi, ezáltal gátolja a célcsoport elhelyezkedését. Az említett kutatás alapján az álláskereső és családjának rossz anyagi helyzete, valamint az 55 év feletti, nyugdíj előtti, úgynevezett veszélyeztetett kor tovább súlyosbítja a térségek inaktívjainak elhelyezkedését. Az életkor emelkedésével a megszerzett szaktudás elavulása, illetve ezzel egyidőben a fiatal munkavállalók piaci megjelenése jelenti a legnagyobb veszélyt. A tartós munkanélküliség az országos kutatás eredményei alapján tovább nehezíti az ismételt elhelyezkedést, mindamellett a pályakezdő státusz szerepe a halmozott hátrányos helyzet kialakulását nem feltétlenül eredményezi foglalkoztatás szempontjából. Bonyhád járás foglalkoztatási adatai a fenti jellemzőket alátámasztják, így az említett országos foglalkoztatási trendek, illetve a helyi sajátosságokat bemutató legfrissebb foglalkoztatási adatok figyelembevételével Bonyhádi járás Foglalkoztatási Stratégiája kiemelt figyelmet kell, hogy fordítson az említett célcsoportokra. Bár a járás az országos trendeket figyelembe véve összességében az átlagosnál jobb helyzetben van, a munkanélküliség aránya alacsonyabb, a munkanélküliek száma csökken, azonban a települések közötti különbségek nagyon mondhatók.

A Bonyhádi járás nyilvántartott álláskereső számának folyamatos csökkenésére számos tényező egyidejűleg hat.

- A megye nagyobb városainak közelsége, elérhetősége, azon belül is Paks jövőbeli és országos szempontból kedvező munkaerő-piaci helyzete a specifikus képzettséget igénylő, főként építőipari szakmunkások és mérnökök elvonását eredményezheti.
- A megye középvárosai, ha nem is a nagy ipari beruházások vonzását, de kisebb beszállítók megtelepedését lehetővé teszik.
- Az aprófalvas településszerkezet a lakosság ingázási hajlandóságát kényszerűen növeli, hiszen, ha az aprófalvakban élők munkát kívánnak vállalni azt csak nagyobb, környékbeli vagy a megye központi településein tehetik meg. A Duna-mente könnyebb elérhetősége miatt a megye ezen területein a munkavállalók távolabbi munkalehetőségeket is hajlamosabbak elvállalni, mely a Bonyhádi járásban kevésbé jellemző.
- A foglalkoztatást elősegítő jogszabályi változások, a közfoglalkoztatás bevezetése, a járulékok, segélyek, támogatások rendszerének átalakítása közvetlenül ugyan nem, de közvetetten kedvezően hat a járás munkaerőpiacára. Ennek oka, hogy a közfoglalkoztatás segítségével a korábban inaktív munkavállalókat bevezetik a munkaerőpiacra, könnyebben vállalhat az elsődleges munkaerőpiac részesévé. A szociális rendszer átszabása pedig lehetővé tette a rendszerrel visszaélők kiszűrését és visszavezetését a munkaerőpiacra.

- Kedvezőtlenek ugyanakkor a negatív demográfiai folyamatok, az elöregedő társadalom, az átstrukturálódó korösszetétel, és a nagymértékű elvándorlással párhuzamos kismértékű bevándorlás.
- A Bonyhád környéki kistelepülések gazdasági tevékenysége korlátozott, ezek a települések nagyban kötődnek a városi központokhoz, nem csak Bonyhádhoz, de Dombóvárhoz vagy Szekszárdhoz is.
- A 2007-13-as EU költségvetési időszak GOP, TÁMOP, TIOP illetve DDOP forrásból megvalósuló beruházásainak munkahelyteremtő eredményei.

Az elmúlt években országosan is folyamatosan javuló munkanélküliségi ráta ellenére még mindig számos olyan térség van hazánkban, ahol a munkanélküliség az országos átlag többszörösét is elérheti. Tolna megye egyes térségei is ilyenek, ami alapvetően foglalkoztatási potenciált jelent a megye számára, munkaerőhiányának csökkentése szempontjából. A Bonyhádi járás munkanélküliségi adatai ezzel együtt többnyire kedvezőnek tekinthetők országos viszonylatban.

2.2 Munkaerő-piaci folyamatok

2017 márciusában országos szinten 350,8 ezer fő volt álláskeresőként nyilvántartva, ami az előző év azonos időszakához viszonyítva több, mint 70 ezer fő, megközelítőleg 16,6%-os csökkenést jelent. Márciusban a nyilvántartott álláskeresők aránya a gazdaságilag aktív népességhez viszonyítva 7,6% volt, a munkavállalási korú népességhez mért relatív ráta pedig 5,1%-os értéket mutatott. A Dél-Dunántúli régió az országos értékekhez viszonyítva rosszabbul teljesített, hiszen mind az álláskeresők esetében, mind azok számának változásában alulmaradt az országos értékekhez képest. Ezen értékek körében azonban a régiót alkotó megyék közt és a megyék területein belül a járások között is nagy eltéréseket tapasztalhatunk. A régió kedvezőtlen foglalkoztatási értékei több esetben a Somogy megyei rosszabb foglalkoztatási adatok átlagmódosító hatásához köthetők. Mindezt alátámasztja, hogy míg Somogyban az előző évhez képest csak 6%-kal, addig Baranyában és Tolnában is 12% feletti értékkel csökkent a nyilvántartott álláskeresők száma. Az álláskeresők számának abszolút értéke is nagy eltéréseket mutat, mely alapvetően a megyék népességének aránytalan eloszlásából fakad, így a tényleges összehasonlításra ez az egyszerű mutató nem elégséges. Általánosan megfigyelhető trend, hogy az előző hónaphoz képest mind regionálisan, mind a megyéket tekintve, mind pedig országosan nőtt az álláskeresők száma, közel 20%-os értékkel. Ez részben az ebben az időszakban szünetelő vagy éppen újrainduló közfoglalkoztatási programok elszívó hatásának kiesésével magyarázható. Baranya megye esetében ez az érték majdnem fele, mely Pécs regionális központ kiegyenlítő hatásának tudható be.

22. táblázat: Álláskeresők száma és változása a régióban

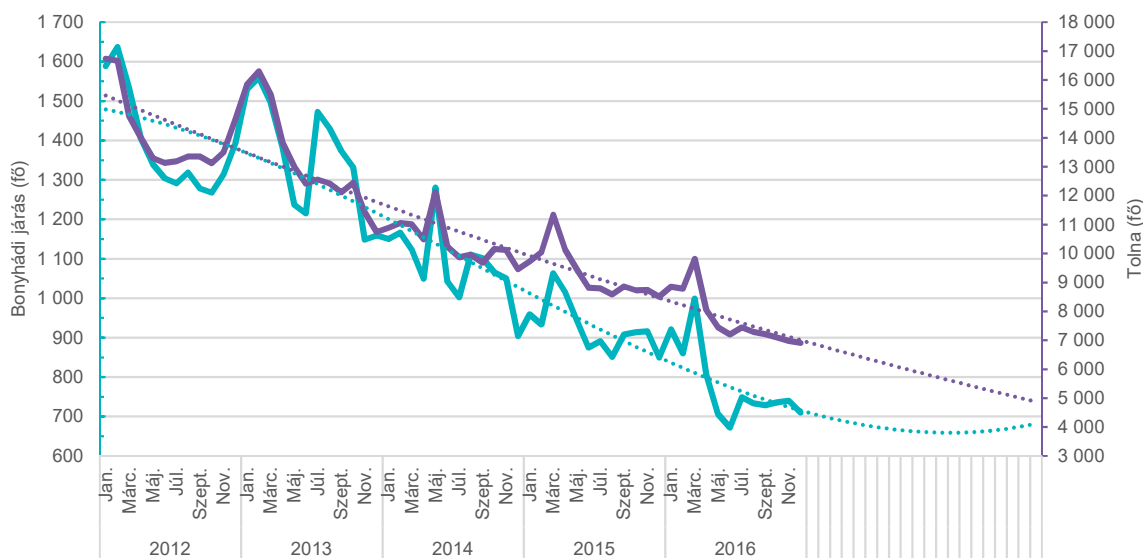
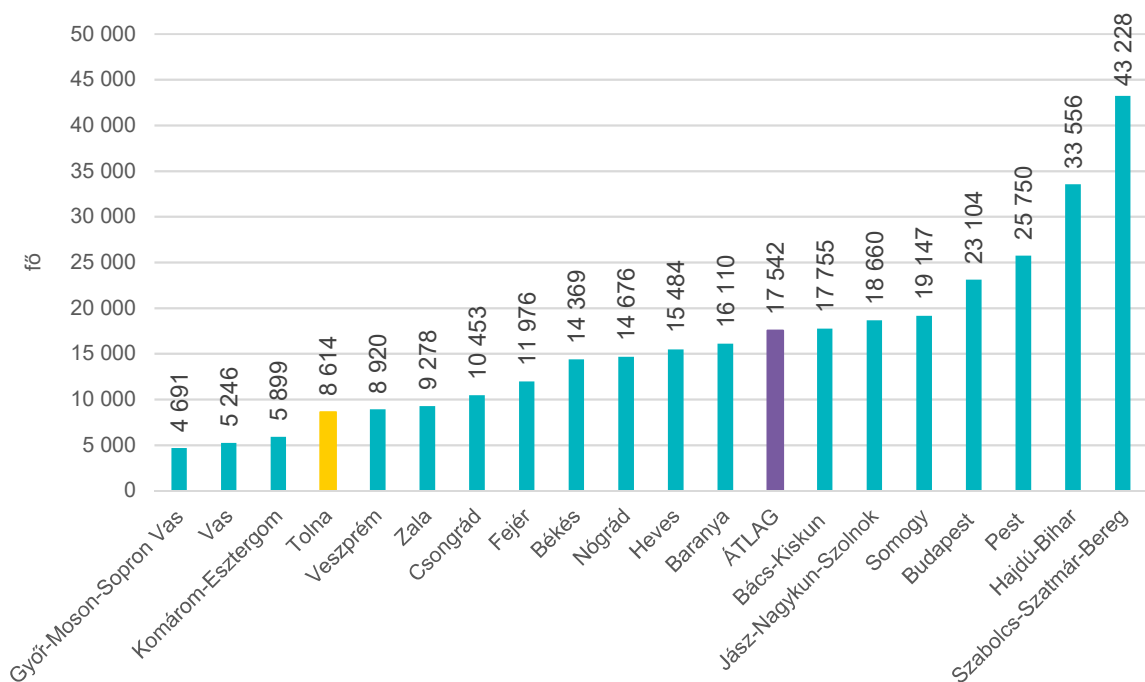
TERÜLETEGYSÉG	NYILVÁNTARTOTT ÁLLÁSKERESŐK SZÁMA	VÁLTOZÁS AZ ELŐZŐ HÓNAPHOZ KÉPEST (FŐ)	VÁLTOZÁS AZ ELŐZŐ HÓNAPHOZ KÉPEST (%)	VÁLTOZÁS AZ ELŐZŐ ÉVHEZ KÉPEST (FŐ)	VÁLTOZÁS AZ ELŐZŐ ÉVHEZ KÉPEST (%)
Baranya	16 110	1 556	10,7	-2 354	-12,7
Somogy	19 147	3 092	19,3	-1 224	-6
Tolna	8 614	1 336	18,4	-1 229	-12,5
Dél-Dunántúl	43 871	5 984	15,8	-4 807	-9,9

Magyarország	350 831	54 315	18,3	-69 839	-16,6
---------------------	---------	--------	------	---------	-------

Forrás: KSH

A Bonyhádi járást magába foglaló Tolna megye az ország összes álláskeresőjének csupán 2,45%-át adta 2017 márciusában, mely a megyék között szinte az egyik legkevesebb, az értéket csak Győr-Moson-Sopron, Vas, illetve Komárom-Esztergom megye előzi meg. Azonban az országos szinten is kedvező adatok alapvetően a megye alacsony lakosságszámából eredeztethetők és nem a megye általánosan jó foglalkoztatási helyzetének.

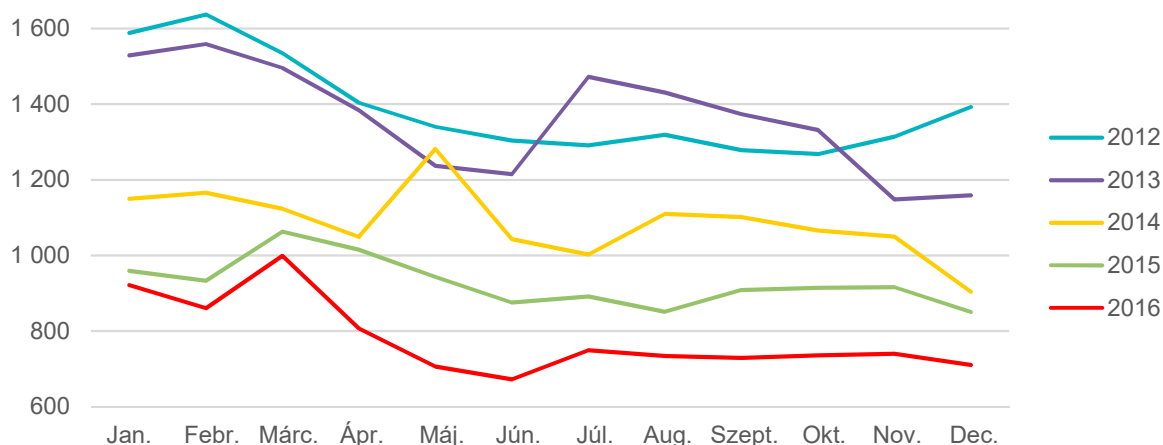
38. ábra: A megyei nyilvántartott álláskeresők száma 2017 március állapot szerint és a Tolna megyei és Bonyhádi járási tendenciák 2012-2016 között

Forrás: NFSZ részletes havi adatok alapján saját szerkesztés

A megye és a Bonyhádi járás nyilvántartott álláskeresőinek számát megfigyelve megállapítható, hogy a járás leképezi a megyei trendeket. Ez részben annak köszönhető, hogy a megye erősen városhiányos, főbb gazdasági (ipari-termelési) központot csak a megyeszékhely, Szekszárd, valamint Paks, Dombóvár és Bonyhád jelent, melyek önmagukban meghatározzák a megyei értékek futását. Az elkövetkező években azonban nem számolhatunk az elmúlt években megfigyelt csökkenési dinamikával, a csökkenés mértéke várhatóan le fog lassulni, előrejelzés alapján a Bonyhádi járás tekintetében 650-700 fő körül, míg Tolna megye esetében, főként a Paksi atomenergetikai beruházás megvalósulásakor 4000 fő körül állandósulhat az álláskeresők száma.

39. ábra: A Bonyhádi járásban álláskeresők számának havi alakulása 2012 január és 2016 december között

Forrás: NFSZ részletes települési adatok alapján saját szerkesztés

Az álláskeresők számának alakulását a megyében és a járásban is befolyásolja a szezonális, illetve az egyes foglalkoztatáspolitikai eszközök átformálása. Az álláskeresők létszámában alapvetően az elmúlt években csökkenő trendet figyelhetünk meg, hiszen mind a megye, mind a járás esetében az egyes évek között mind alacsonyabb az álláskeresők éves, átlagos száma. Azonban az egy éven belüli fluktuáció kapcsán általában az első és második negyedévben az álláskeresők számának növekedését, míg a második és harmadik negyedév az álláskeresők számának – az előző időszakokban mért növekedést abszolút értékben meghaladó – csökkenését lehet megfigyelni. Hullámvölgy figyelhető még meg a nyári időszakban, melyet egy szeptemberi-októberi kisebb mértékű hullámhegy követ. A fluktuáció ezen mintája egyértelműen az idénymunkához köthető. A Bonyhádi járás esetében az álláskeresők adataiban 2013 júliusához egy drasztikus növekedés kapcsolódik, mely megközelítőleg 200 fő új álláskereső megjelenését jelenti. Ez a korábbi kistérségi-járási rendszer átalakulásához és a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat átalakításához kapcsolható statisztikai törés. A 44/2012. (XII. 22.) NGM rendelet 2013. július 1-ei hatálybalépésének eredményeképpen egyes kirendeltségek területi illetékessége megváltozott, így az idősor megtört, a Bonyhádi járás munkaügyi illetékességébe több település is bekerült (Felsőnána, Kéty, Murga, Zomba) a Szekszárdi kistérségből, mely az álláskeresők számának statisztikai növekedését eredményezte. A másik töréspont a 2014-es év tavaszához köthető, amikor az országgyűlési választásokat követően, részben a közfoglalkoztatás stratégiai átszervezésének köszönhetően ugrik meg hirtelen az

álláskeresőik száma. Így a Foglalkoztatási Paktum megvalósítási időszakában esedékes országgyűlési választásokat követően is lehet számolni ismételt növekedéssel. A 2014-es évben egy másik tényező is okot az adatok változékonyságára. 2014. január 1-jével Tolna megye területén egy új kirendeltség (Tolna) jött létre a 44/2012. (XII. 22.) NGM rendelet alapján, így egyes kirendeltségek illetékessége megváltozott.

A Bonyhádi járás 2017 márciusában a megyei és régiós összehasonlításban is kifejezetten alacsony álláskeresői aránnyal jellemezhető, a relatív mutatója, vagyis az álláskeresőik az aktív korúak (15-65 év) egymáshoz viszonyított aránya 4,44%. Ez a megyei értéknél 1 százalékponttal, a régió más megyéihez képest 1,5 illetve 4,3 százalékponttal alacsonyabb. Ez alapján a Bonyhádi járás a Somogy megyei álláskeresői arányszám értéknek csupán feléhez közelít. A járás országos viszonylatban az országos relatív mutató átlaghoz viszonyítva is kedvező, 0,86-os értéket mutat. Ennek hátterében húzódik, hogy Tolna megye kis területe ellenére igen összetett természetföldrajzi-domborzati adottságokkal rendelkezik, mely alapvetően befolyásolja a megye településhálózatát, mely befolyásolja a megjelenő szolgáltatásokat és munkalehetőségeket is. A megyében összességében 6 járás és (Szekszárddal együtt) 109 település található, melyből 11 város. Ezek közül 6 közigazgatási határa részben megyehatár is, illetve 5 város a Duna-völgyében helyezkedik el, mely jó infrastruktúrával és közlekedési adottságokkal rendelkezik. Tolna megye belső részeken viszont jelentős gazdasági, közlekedési, szolgáltatási elmaradás tapasztalható. A Bonyhádi járás a megye teljes álláskeresői számának 11,6%-át adja, miközben a teljes népesség 13,73%-át és az aktív korúak 13,95%-át adja. Vagyis a járás népességkoncentrációjánál kisebb mértékben koncentrálna a megye álláskeresőit.

23. táblázat: A nyilvántartott álláskeresőik mutatói a munkaképes korú népesség és az országos értékeke viszonylatában a Bonyhádi járás szűkebb és tágabb környezetében

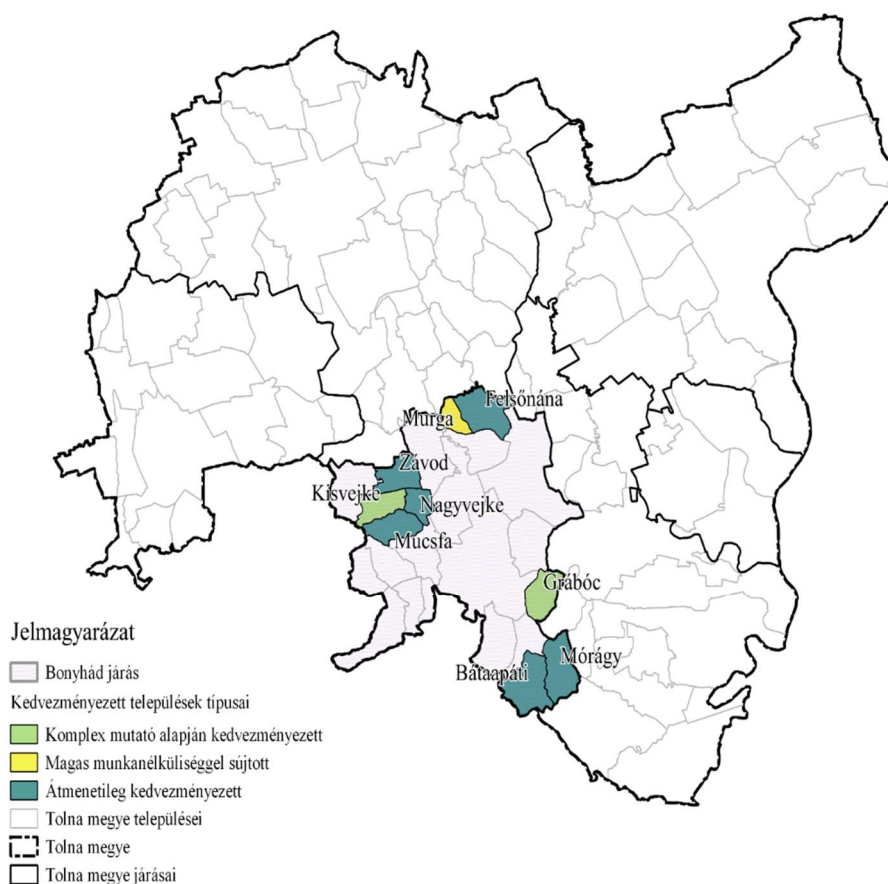
	NYILVÁNTARTOTT ÖSSZES (FŐ)	MUNKAKÉPES KORÚ NÉPESSÉG (FŐ)	RELATÍV MUTATÓ %	ARÁNSZÁM
Bonyhádi járás	977	21 990	4,44	0,86
Tolna megye	8 616	157 631	5,47	1,06
Somogy megye	19 152	217 834	8,79	1,71
Baranya megye	16 065	266 019	6,04	1,17
Dél-dunántúli régió	350 831	6 813 485	5,15	1

Forrás: NFSZ részletes települési adatok

A Bonyhádi járás azonban az alacsony álláskeresői érték ellenére nagy területi különbségeket mutat. A járás 25 településéből 14-en az országos értékeknél jobb, míg a maradék 11 településen annál rosszabb álláskeresői értékek vannak. A települések földrajzi elhelyezkedése, zsákutcás jellegük, valamint alacsony népességszámuk is hozzájárulnak a magas munkanélküliségi rátához. A Magyar Kormány az egyes települések területi fejlettség alapján történő besorolását végezte el a társadalmi és demográfiai, lakás és életkörülmények, helyi gazdaság és munkaerő-piaci, valamint infrastruktúra és környezeti mutatókból (négy mutatócsoport) képzett komplex mutató segítségével. Ezek alapján határozta meg az ország kedvezményezett településeinek körét, mely egyrészt lehet társadalmi-gazdasági és infrastrukturális

szempontból kedvezményezett település, mely az említett komplex mutató alapján rangsorolt települések legkedvezőtlenebb harmada. Emellett lehet jelentős munkanélküliséggel sújtott település, melynek körébe tartoznak azok a települések, amelyekben a munkanélküliségi ráta meghaladja az országos átlag 1,75-szeresét, illetve olyan települések, mely mind a komplex mutató, mind a munkanélküliségi ráta szempontjából támogatandó. Tolna megyében összesen 41 település támogatásra jogosult kedvezményezett település. Ebből a Foglalkoztatási Paktum illetékességi területén összesen három település kedvezményezett besorolású a 105/2015. Korm. Rendelet értelmében. A jogszabály rendelkezik átmenetileg kedvezményezett települések listájáról is, mellyel a megye további 22 települése minősül kedvezményezettnek, így összesen 10 település minősül kedvezményezettnek a Bonyhádi járásban. A hátrányos helyzetű települések a járás határain, perifériáin helyezkednek el.

40. ábra: A 105/2015-ös Kormány Rendelet alapján kedvezményezett besorolású települések listája a Bonyhádi járásban

Forrás: 105/2015-ös Korm. rendelet alapján saját szerkesztés

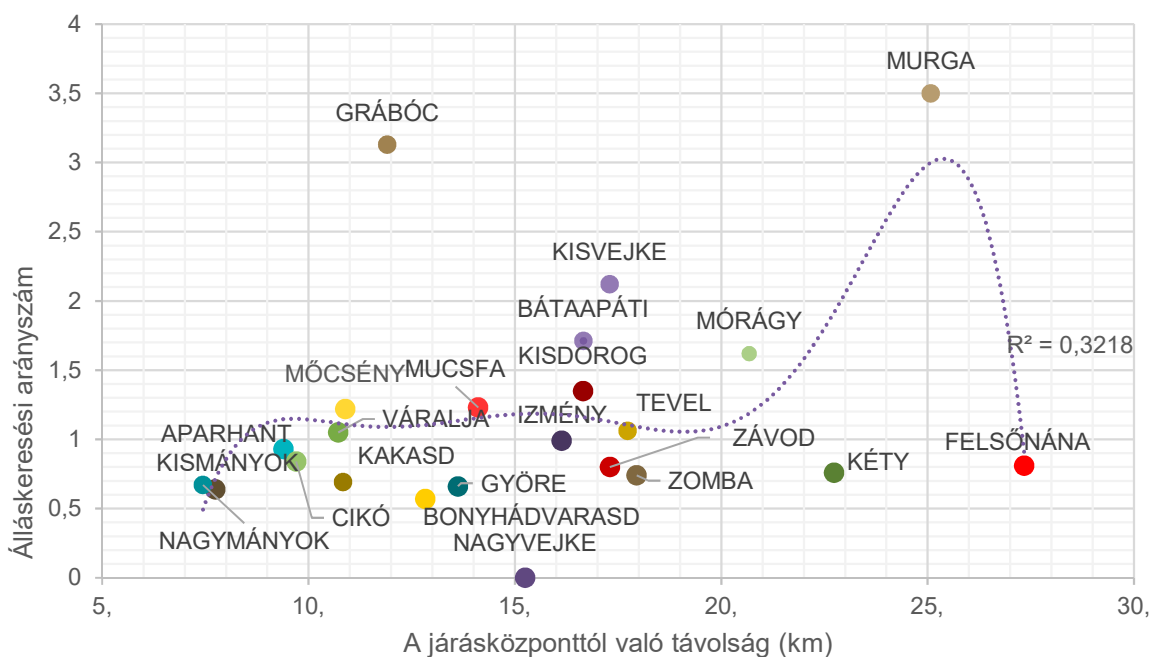
A 106/2015-ös Korm. rendelet a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet módosításáról című jogszabály értelmében Tolna megyében egyetlen járás, a Tamási járás minősül kedvezményezett, komplex programmal fejlesztendő járásnak, komplex mutatója alapján 37. Legrosszabb helyzetű járás. Ezt követi a Dombóvári (90.) járás,

mely kedvezményezett, a Tolnai (110.), Bonyhádi (121.), Paksi (128.), és a Szekszárdi (138.) járás, utóbbiak egyik sem minősül kedvezményezettnek.

A járásban a települések népességszáma és munkaképes korú lakosság száma fordítottan arányosan változik az álláskeresők számával, vagyis minél magasabb a népességszám, annál alacsonyabb a munkanélküliek száma. A Bonyhádi járás esetében a népességszám alakulása kiemelten fontos, mert a járás településeinek közel fele (11 település) 500 fő alatti kis-település, további 8 település lakosság száma nem éri el az ezer főt sem. További három település lakosság száma ezer és kétezer fő közé esik. Bonyhádon kívül két darab kétezer fő feletti település található a járásban Nagymányok (2.289 fő) és Zomba (2.069 fő). Ezért a járás alacsony népességszámú településeinek foglalkoztató-képességét mindenképpen növelni szükséges a Foglalkoztatási Paktum keretein belül.

A települések népességszáma azonban nem az egyetlen olyan tényező, mely parciálisan meghatározhatja az álláskeresők számát. A járás- és megyeközponttól való távolság a szakirodalom szerint is gyakran befolyásolhatja a települések lakóinak munkaszerzési lehetőségeit. A Bonyhádi járás településeinek Bonyhádtól és Szekszárdtól való távolságát megvizsgálva előbbivel gyenge korreláció fedezhető fel, vagyis minél távolabb található a település Bonyhádtól, annál magasabb az álláskeresők aránya. Azonban ez az összefüggés nem áll fenn a megyeszékhelytől való távolság esetében. A járásközponttól való távolság értékeit az álláskeresők arányszámához viszonyítva gyenge magyarázóerőt találunk, mely magyarázza a kapcsolatot a távolság és az álláskeresők száma közt. Bár a járásközponttól való távolság részlegesen befolyásolhatja az álláskeresés sikerességét, azonban a bonyhádi járás szempontjából ez nem tűnik szignifikánsnak. A járásközpont megközelíthetőségének javítása azonban segíthet a munkakeresők elhelyezkedésében. A Foglalkoztatási Paktum keretein belül a települések közti elérhetőség javítása ezért meghatározott cél lehet.

41. ábra: A járásközponttól való távolság és az álláskeresési arányszám összefüggése

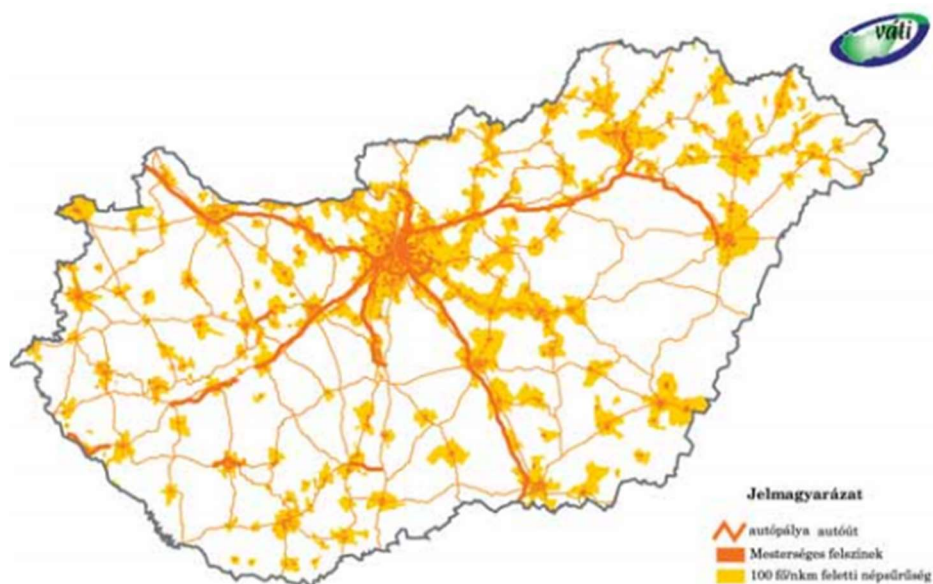

Forrás: NFSZ részletes települési adatai és TeIR adatok alapján saját szerkesztés

2.3 A Bonyhádi járás munkaerő-piaci vonzáskörzete

Bonyhád járás munkaerőpiaci adottságainak vizsgálata során szükséges kitérni a település munkaerő-piaci vonzáskörzetének bemutatására is. A Központi Statisztikai Hivatal besorolása alapján a Bonyhádi járás települései és két városa nem képez agglomerálódó térséget, a megyében csupán Szekszárd alakít laza településeggyüttest. A megyében megtalálható településeggyüttes Bonyhádi járás településeire gyakorolt hatása vizsgálandó, hiszen a járás több települése korábban a Szekszárdi járás részét képezte. A járás településszerkezetét, térbeli fejlődését alapvetően a természetföldrajzi adottságok, az infrastruktúrahálózat elemeinek elhelyezkedése és struktúrája, valamint a központi településsel kialakult funkcionális kapcsolatok jellege határozza meg, nem tekinthetők intenzívnek az agglomerációs folyamatok a térszerkezet formálódásában. A térségben a szuburbanizációs folyamatok a várost övező településeken mennek végbe, melynek folyamán a központokból a népesség kitelepül, illetve más területekről a bevándorlás is ide irányul. Ennek köszönhető az intenzív területhasználat, sűrű beépítés és a beépítési magasság növekedése, azonban ez a Bonyhádi térségben nem annyira meghatározó, főként Szekszárd esetében, és a Szekszárdi településeggyüttes tagja, Kakasd estében érhető tetten, ennek léptéke azonban országos viszonylatban jelentéktelen. Mindez ellenére a járásban nagymértékű Bonyhád központi szerepköre, mely azonban Szekszárd vagy akár Kaposvár földrajzi közelsége és elérhetősége révén mérséklődik. A településhálózat-fejlődését feldolgozó szakirodalmak alapján egy térség fejlődésének egyik kulcsa, hogy a központi település és a környező települések között sokrétű funkcionális kapcsolat alakuljon ki. Ez a kapcsolati háló Bonyhád és környező települései esetében nem sokoldalú, főként az alapvető adminisztrációs és közszolgáltatási funkciók igénybevétele érdekében történik a településre ingázás. Ennek hátterében áll, hogy a megye kis területű, és a főbb városi központok, más megyeközpontok például Kaposvár és Pécs is könnyebben elérhetők

42. ábra: Városias jellegű, magas népsűrűségű települések elhelyezkedése Magyarországon

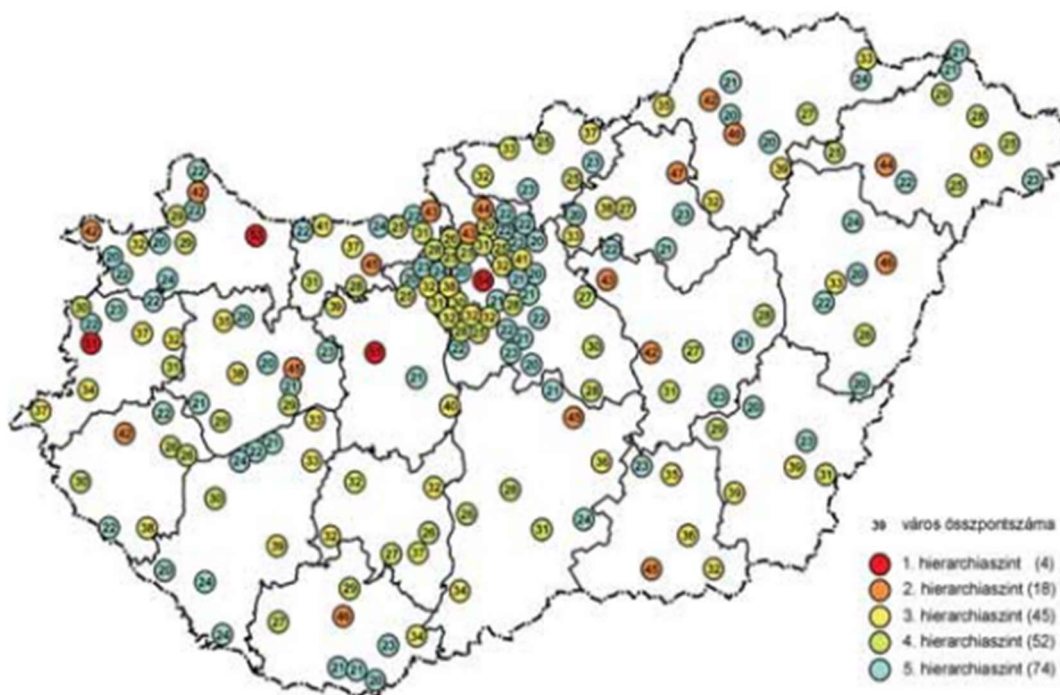

Forrás: VÁTI - települések népsűrűsége és beépített területek

Annak ellenére, hogy a KSH statisztikai szempontból Bonyhád és térségét nem tartja településeggyüttesnek a népsűrűség alapján Bonyhád és szűkebb környezete magas népsűrűséggel rendelkezik, urbanizálódó, központosuló jellegű. A jövőben akár egy Pécs-Komló-Bonyhád-Szekszárd útvonalon, vonalas jellegű, településeggyüttes kialakulása is lehetséges, mely nagyban javíthatná a térség kooperációs versenyképességét. Bár Bonyhád központtal eddig nem alakult ki hivatalos várostérség és településeggyüttes a KSH lehatárolása alapján a korábban Szekszárdi járásba tartozó település, Kakasd, Szekszárd településeggyütteséhez tartozik, így azzal funkcionálisan is erősebb kapcsolatban áll, mint a járásközpontjával, Bonyháddal.

A járás központi települése Bonyhád jelenleg szolgáltatásait és városi funkcióit tekintve hiányos városi funkciójú, negyedik szintű, alközponti jellegű település. Azonban ez az érték a megyében található összes városban hasonló. A legmagasabb értéket a szomszédos Dombóvári járás és a Paksi járás központjai adják, mely a járás foglalkoztatási szempontjából kedvezőtlen, hiszen megyei körben, járási léptékben versenytársai lehetnek a bonyhádi térségnek egy esetleges beruházás (külföldi vagy hazai) megvalósítása esetén.

43. ábra: Magyarország városainak hierarchia-rendszere a biztosított szolgáltatások száma alapján

Forrás: Nagy E. – Nagy G. (FVR 2008/3)

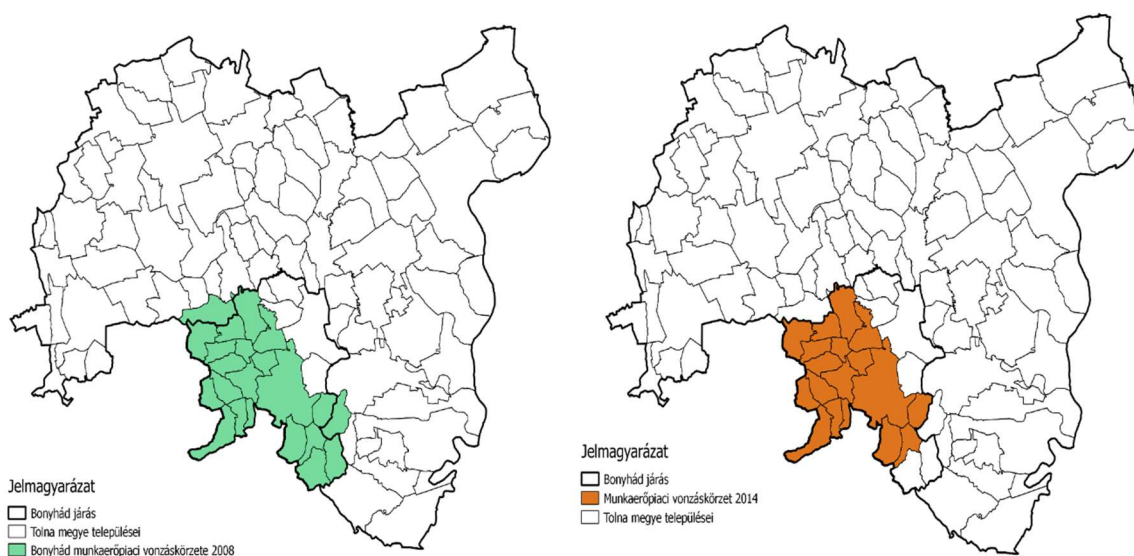
A Bonyhádi járás munkaerő-piaci vonzástudatások eredményei alapján munkaerőpiaci tekintetben önálló térségnek tekinthető. Párhuzamot vonhatunk az alföldi területek nagyhatalú városainak korlátozott munkaerőpiaci vonzástkörzetével, ahol a vonzástkörzet a település nagy népességszáma és területi kiterjedése miatt nem terjed ki más, a járáson túli településekre. A Bonyhádi járás esetében egyrészt a térség viszonylag kevés, alacsony népességű, több esetben előregedő településének jelenléte, másrészt pedig Bonyhád, mint központi település funkcióhiányossága és korlátozott munkahely-kínálata alapján nem alakít ki kiterjedtebb vonzástkörzetet. A térség vonzástviszonyai alapvetően a Dunántúl hagyományos kis-középvárosi

rendszeréhez és az azok körül kialakuló, gyengén összekapcsolódó, funkcionális városrészek megjelenéséhez köthető, történelmileg kialakult helyzet. Azaz a térség saját lakossága számára igen, azon kívül azonban nagyon korlátozottan biztosít munkalehetőséget, így markáns ingázási áramlási irányok nem alakulnak ki a környező térségek tekintetében.

Bonyhád a 2008-as RePUS Európai Unió munkaeerőpiaci kutatás jelentése alapján saját térségét minimálisan meghaladó térség. Vonzáskörzetébe tartozik a járás déli részén Mórág, Grábóc, Bátaapáti, Cikó, valamint a Szekszárdi járás települése Szálka, nyugaton Váralja, Nagymányok, Izmény és Aparhant. Északon található a vonzáskörzet legkiterjedtebb része, itt található a legtöbb település. Mucsfa, Lengyel, Kisvejke, Závod, Kisdorog és Tevel, valamint a Dombóvári járás települése Mucsi. A RePUS vizsgálat óta eltelt hat év számos változást hozott, mely részben kapcsolódik a begyűrűzött gazdasági válsághoz és a már említett demográfiai tendenciákhoz, valamint a közigazgatási változásokhoz.

Egyrészt, a vonzási viszonyokhoz részben alkalmazkodóan kialakították a Tolnai járást, mely nagyvonalakban ténylegesen tükrözi a foglalkoztatási egységet – némi kisebb eltérést leszámítva. A 2014-es évben Pénzes J. és szerzőtársai a korábbi módszertan megismétlésével, friss adatokkal, ismételten elvégezte a munkaeerőpiaci vonzáskörzet-vizsgálatot, mely során megállapították, hogy Bonyhád vonzáskörzete lecsökkent, a szekszárdi és dombóvári LLS javára. Az elmúlt nyolc év alapvetően a Bonyhádi LLS kompaktálódásához, kismértékű csökkenéséhez vezetett. Elvesztette délen Bátaapáti, Mórág, Szálka, északon pedig Mucsi vonzódását. Fontos megjegyezni, hogy a jelenlegi Bonyhádi járás a Szekszárdi kistérség településeivel kiegészülve, nagyobb területen és több települése egységeként jött létre a közigazgatási rendszer reformjakor, így a RePUS jelentés, illetve a megismételt kutatás eredményei is a korábbi kistérségi határok közt értelmezendők. A Bonyhádi járás jelenlegi területének munkaeerőpiaci központi szerepét csak részlegesen látja el, hiszen a korábbi Szekszárdi kistérséghez tartozó települések továbbra is Szekszárd központhoz vonzódnak, annak ellenére, hogy számos közigazgatási funkciót már Bonyhádon kénytelenek igénybe venni. A Bonyhádi járás LLS-e azonban nem áll meg Tolna megye határában, Baranya megyéből jelenleg is átvonz néhány települést.

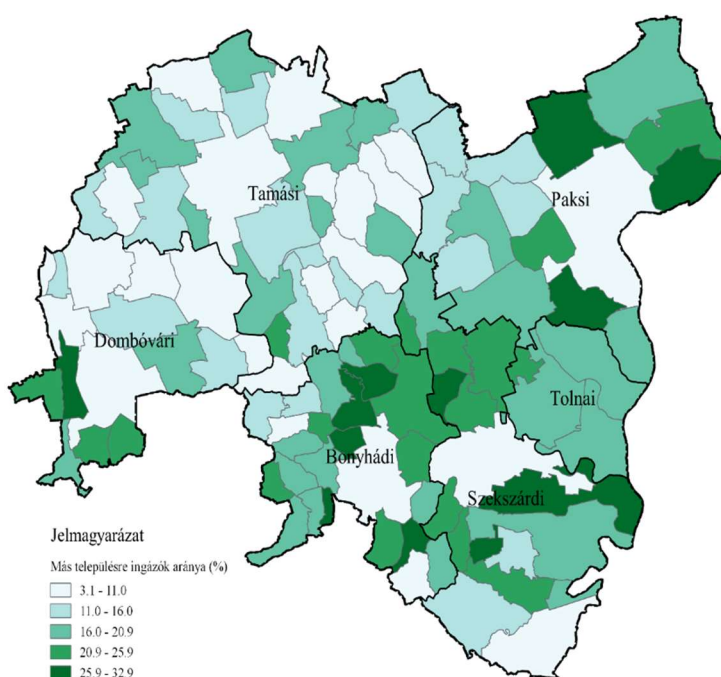
44. ábra: A Bonyhádi járás munkaeerőpiaci vonzáskörzetének változása (2008-2014)

Forrás: RePUS jelentés és Pénzes J. és szerzőtársai (2014) kutatása alapján saját szerkesztés

A népszámlálás adatait felhasználva megvizsgálhatjuk a Bonyhádi járás központi települése irányába történő ingázási potenciálját. A megyében Szekszárd és Bonyhád település földrajzi közelsége megmutatkozik az ingázási viszonyokban, míg a megye Bonyhádi és Szekszárdi járásában a népesség átlagosan 20-25%-a ingázik, addig a Dombóvári illetve Tamási járásban ez az arány 15% alatti. A nemrégiben létrehozott Tolnai járás alapvetően a Paksi és főként a Szekszárdi járás vonzáskörzetét adja. A Bonyhádi járásba a Baranya megyei Hidas, Mecseknádasd és vidékéről történő beingázás lehet potenciális. Bonyhád környékén Bonyhádvarasd 22,3%-os, Kismányok 27,7%-os, 28%-os, Kisdorog 28,7%-os 32,9%-os értékkel jelentik a járás legnagyobb arányú elingázó településeit. Ezek közül azonban Bonyhádvarasd az egyetlen, ahol 15% feletti a Bonyhádra történő beingázás, a többi település nagy arányban vonzódik a megyeszékhelyhez.

45. ábra: A más településre ingázók aránya a 2011-es népszámlálás adatai alapján

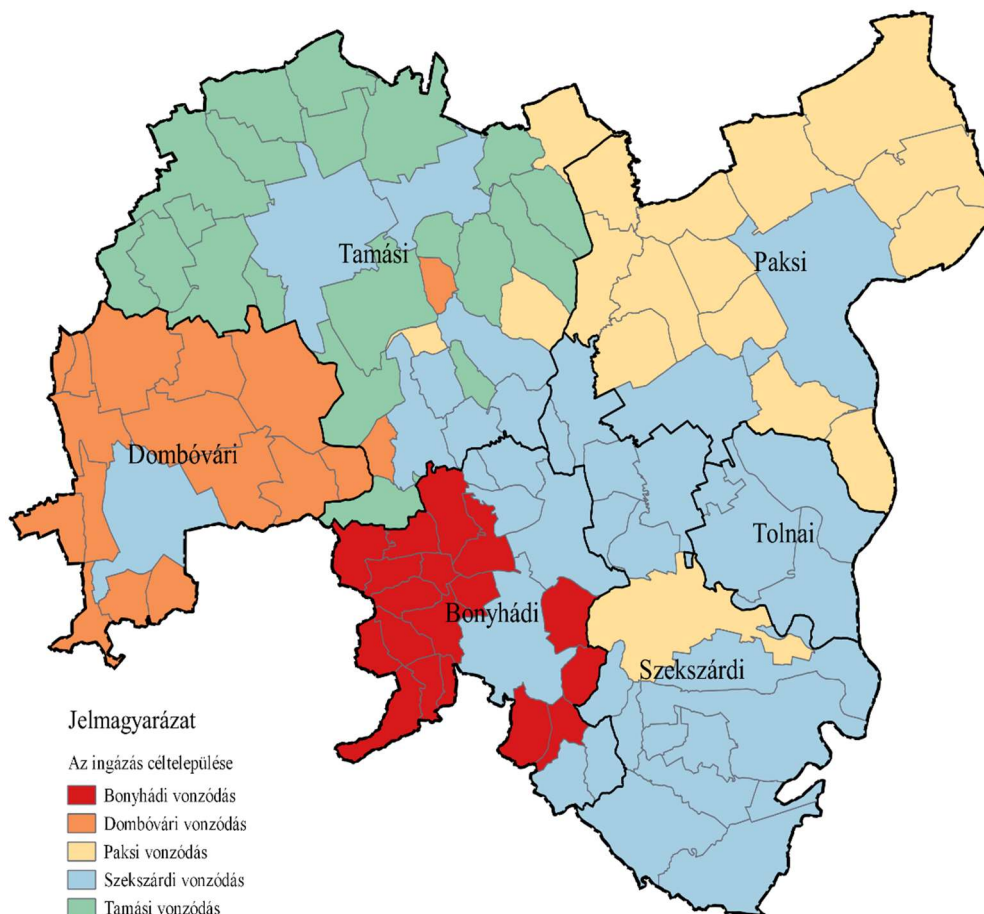

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

Megvizsgálva a domináns vonzásközpontot, vagyis, hogy mely településekről melyik az a központi település az, ahova a legtöbben ingáznak, akkor a megyében egyértelmű ingázási központként definiálhatjuk Szekszárdot. Érdekes, hogy az LLS-hez hasonlóan Bonyhád nem a teljes járás ingázási központja. A járás északkeleti és délkeleti települései inkább a megyeszékhelyhez vonzódnak. Ez többek közt a 65-ös út elhelyezkedéséből adódik, mely „elszívja” a Bonyhádi járás munkavállalóit Szekszárd felé. Bár úgy tűnik, hogy Bonyhád ezek alapján a legjelentéktelenebb vonzásközpont, a járásközpont körüli elingázók aránya tízszer vagy akár húszszor magasabb, mint az a Tolnai járásban vagy a Tamási járásban mérhető. A megye járásközpontjai a térkép szerint Szekszárdhoz, Szekszárd pedig Pakshoz vonzódik leginkább. Ez annak tudható be, hogy a térkép alapjául az el, illetve beingázókat tekintettük, melyek az adott településen élő, helyben alkalmazott munkavállalókat nem veszi figyelembe. Így szükségszerűen, hiszen egy település önmagához nem vonzódhat, egy másik település domináns

vonzásövéhez fog tartozni. A vizsgálat azonban nem terjed ki a megye határain túl nyúló ingázási folyamatokra, így mind Dombóvár, mind Bonyhád esetében torzulhat a munkaerőpiaci körzethatár és a vonzódás mértéke, főként Kaposvár földrajzi közelsége és foglalkoztatási potenciálja miatt. Így a Foglalkoztatási Paktum stratégiájában mindenképp érdemes a más megye központjaiba, a Balaton térségbe, illetve a régióközpontba való elingázással is számolni.

46. ábra: Ingázási céltelepülések Tolna megyén belül

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

2.4 Szociális gazdaság

A szociális gazdaság átmenetet képez a piaci és az állami szektor között, hiszen ilyen jellegű szervezetek alapításakor gazdasági és szociális motívumok is felmerülnek, azok közcélt szolgálnak, tevékenységük közösségi hasznot hoz, azonban nem a profit növelésére és elosztására jönnek létre. A szektor erősen szegmentált, civil szervezetek (alapítványok, egyesületek), az önkéntesek és szervezeteik, a kölcsönös segélyegyesületek és a különböző közösségi vállalkozásokat összefogó szövetkezetek, így például a szociális szövetkezetek is részét képezik. A szociális gazdaság alapja a részvételen alapuló együttműködés, a demokratikusan meghozott döntések és a tagok igényeinek középpontba helyezése.

A foglalkoztatási paktum deklarálta célja a helyi szociális gazdaság megerősítése, a non-profit foglalkoztatási programok ösztönzése, mindezek során pedig több eredményes helyi kezdeményezésre lehet építeni. 2017-ben tíz szociális szövetkezet működik a Bonyhádi járásban, közülük négy Bonyhádban, három Lengyelben, egy-egy pedig Mucsfán, Tevelen és Nagymányokban. A szövetkezetek mezőgazdasági, élelmiszeripari, építőipari, adminisztratív és egyéb szolgáltató tevékenységeket végeznek.

2011-ben három esettanulmány készült Tolna megyei helyi gazdaságfejlesztési programokról, ezek egyike a Bonyhádi járás egyik szociális szövetkezetének gyakorlatát mutatja be. A térségben a gyümölcsstermesztésnek komoly hagyományai vannak, mindez a terület foglalkoztatási helyzetére is kedvezően hat. Az érintett települések a tágabb környezetük hasonló nagyságú településeinél lényegesen jobb helyzetben vannak, hiszen az ágazatban működő vállalkozások sokak számára tudnak – még ha ideányjelleggel is – munkát kínálni.

Az ágazat előrelépése, a magasabb hozzáadott értékből eredő nagyobb jövedelmezőség elérése érdekében a gyümölcsök feldolgozásával is érdemes foglalkozni. Ehhez a helybeliek a szociális szövetkezeti formát látták a legalkalmasabbnak. Így alakult a Völgység Kincse Szociális Szövetkezet, melynek célja a munkanélküli, szociálisan hátrányos helyzetben lévő tagjai számára munkafeltételek teremtése, valamint szociális helyzetük javításának egyéb módon történő elősegítése. A gyümölcslé-feldolgozó üzem 2012-ben készült el, a beruházás megvalósításához és a munkavállalók képzéséhez LEADER és TÁMOP forrásokat is igénybe vettek. 2014-ben egy lekvárfőző üzemet is beindítottak a profilbővítés jegyében. Termékeik⁸ árusítására 2015 őszén Kisvejkén nyitottak boltot.

A gyümölcsstermesztésre alapozott helyi gazdaságfejlesztés eredményeinek hozadéka az lett, hogy a településen egyre nagyobb hangsúlyt fektettek a közösségfejlesztésre is: a hátrányos helyzetű tanulók számára a másnapi iskolai foglalkozásokra felkészítő tanodát szerveztek meg, s a fiatalok számára is egyre több szabadidős program áll rendelkezésre.

A szövetkezetet tehát az hívta életre, hogy a helyben élő gazdák rájöttek arra, összefogással erősíthetik pozícióikat terményeik eladásakor. Mivel ezzel a lépéssel sikeres növekedési pályára álltak, egyre több és több helybelinek voltak képesek állandó vagy szezonális munkát biztosítani.

A járásban tehát komoly hagyománya van a szociális gazdaság fejlesztésének, a nonprofit foglalkoztatási programok felfuttatásának. Ezen tapasztalatokat felhasználva érdemes további hangsúlyt helyezni a szektor fejlesztésére, erősítésére.

2.5 Térségi és gazdasági fejlesztések hatása a munkaerőpiacra

A munkaerő-piaci helyzetelemzés során a Bonyhádi járásban megvalósuló GINOP projektek vizsgálatára is sor került. Az alábbi összesítő tábla mutatja a Fejlesztéspolitikai Adatbázis és Információs Rendszer Európai Unió Programok Rendszere (FAIR - EUPR) felületén elérhető, 2017. április 28-ig pozitív támogatói döntésben részesült, járás területén megvalósuló projekteket.

⁸ <http://www.volgysegkincse.hu/index.php/termekeink>

24. táblázat: A 2017. április 28-ig pozitív támogatói döntésben részesült projektek a paktum területén (db)

FELHÍVÁS KÓD	ELNEVEZÉS	BONYHÁDI JÁRÁS	MEGVALÓSULÁS HELYSZÍNE
GINOP-1.2.1-14	Mikro-, kis- és középvállalkozások termelési kapacitásainak bővítése	4	Bonyhád (4)
GINOP-1.2.1-15	Mikro-, kis- és középvállalkozások termelési kapacitásainak bővítése	5	Cikó (2), Bonyhád (3)
GINOP-1.2.2-15	Mikro-kis és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása	6	Mórág, Tevel, Bonyhád (2), Nagymányok (2)
GINOP-2.1.1-15	Vállalatok K+F+I tevékenységének támogatása	2	Bonyhád, Cikó
GINOP-2.1.5-15	Innovációs ökoszisztéma (start-up és spin-off)	1	Bonyhád
GINOP-2.1.7-15	Prototípus, termék-, technológia- és szolgáltatásfejlesztés	1	Nagymányok
GINOP-5.2.4-16	Gyakornoki program pályakezdők támogatására	1	Kakasd

Forrás: Fejlesztéspolitikai Adatbázis és Információs Rendszer Európai Unió Programok Rendszere (FAIR - EUPR), 2017., saját szerkesztés

A járásban leginkább mikro-, kis- és középvállalkozások nyertek támogatást termelési kapacitásaik bővítésére, a fejlesztések illeszkednek a paktum célkitűzésekhez is. A bonyhádi járás továbbá az egyetlen a megyében, ahol GINOP-2.1.5-15 projekt is támogatást nyert. A nyertes projekt feladata a helyi innovatív vállalkozási ötletek, startup-ok finanszírozása, az adminisztráció lebonyolítása, valamint általános információgyűjtés a startup-ok részére.

A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program keretében jelenleg még nincs támogató döntéssel bíró fejlesztési projekt a járásban, ugyanakkor a Bonyhádi járás területén több TOP projekt megvalósítása is tervben van.

A Helyi gazdaságfejlesztés 1.1.3 támogatási konstrukció keretén belül a helyi gazdaság üzleti infrastrukturális hátterének támogatására nyílik lehetőség, így a települési önkormányzatok saját közétkeztetési feladataik helyi alapanyagokra alapozott ellátásához szükséges infrastruktúra- és eszközfejlesztések valósulhatnak meg az alábbiak szerint.

25. táblázat: Tervezett helyi gazdaságfejlesztési (TOP-1.1.3) projektek a megyei paktum területén

Település	Fejlesztési cél	millió Ft
Bonyhád	agrárlogisztikai központ	531
Nagymányok	piactér	100
Kisvejte	agrárlogisztikai központ	566
Mőcsény	piactér	66,54
Nagydorog	piactér	214

Forrás: Tolna Megyei Önkormányzati Hivatal, 2017, saját szerkesztés

A TOP 1.1.1 konstrukció a vállalkozói környezet és az üzleti infrastruktúra fejlesztése érdekében az önkormányzati tulajdonú iparterületek, ipari parkok, tudományos és technológiai parkok fejlesztésére, iparterületek kialakítására, alpinfrastruktúra kiépítésére, bővítésére, az iparterületek elérhetőségét és feltárását segítő vonalas infrastruktúrák fejlesztésére fókuszál. Ipari parkok esetében az Ipari Park cím hatálya alá eső területnek önkormányzati, vagy az önkormányzati gazdasági társaság többségi tulajdonában kell lennie. A konstrukcióval szemben támasztott alapvető elvárás új munkalehetőségek megteremtése, a foglalkoztatás növekedése a kevésbé versenyképes térségekben működő, betelepült vállalkozások működési helyszínének infrastruktúra fejlesztésén, a működési feltételeik kedvezőbbé tételén keresztül. A járás területén az alábbi projektek megvalósítását tervezik, a tőkevonzó és munkahelyteremtő potenciált illetően nagy várakozásokkal.

26. táblázat: Tervezett ipari parkok, iparterületek fejlesztése (TOP 1.1.1) a megyei paktum területén

Település	Fejlesztési cél	millió Ft
Bonyhád (önkormányzati cég)	iparterület	499
Bonyhád	ipari park	499
Nagymányok	iparterület	355

Forrás: Tolna Megyei Önkormányzati Hivatal, 2017, saját szerkesztés

2.6 A Paktum terület közösségi közlekedési helyzete

A munkahelyek elérhetőség szempontjából a járás közlekedési helyzetének vizsgálatára is sor került. A Bonyhádi járás közösségi közlekedését elsősorban a Dél-dunántúli Közlekedési Központ és a Volánbusz biztosítja. Vasúti megállóhellyel a járás négy települése rendelkezik mindössze, közigazgatásilag Bonyhád állomása is a szomszédos – Somogy megyei – Hidason fekszik. A járatok száma a járásszékhelyre napi 2-5 pár, a megyeszékhely vasúton pedig csak átszállással érhető el.

Bonyhád és térségének közúti közlekedését elsősorban a 6. sz. főút befolyásolja, amely gyors eljutást tesz lehetővé északnyugat–délkelet irányban. A Volán-járatok is elsősorban ezen a vonalon, illetve a Bonyhádról Dombóvár felé vezető összekötő úton közlekednek. Ezen utak mentén azonban mindössze a járás négy települése – Kakasd, Kismányok, Nagymányok és Váralja – fekszik, így bonyhádi viszonylatban a napi több mint 40 járatpárral ezen településeken nyújt jó közlekedési feltételeket.

A Bonyhádról északnyugati irányban levő, közvetlenül megközelíthető települések (Aparhant, Bonyhádvarasd, Kisdorog, Mucsfa, Tevel, Zomba) elérhetősége még szintén jónak minősíthető, a közel 20 napi járatpár kb. 15-30 perces menetidővel közlekedik. Kifejezetten kedvezőtlen ugyanakkor a közlekedési lehetőség Bátaapáti, Grábóc, Mórág, Nagyvejke, Závod és Felsőnána irányába a 10 vagy kevesebb napi járatpár miatt. Sőt, Felsőnánáról Bonyhádra közvetlen buszjárat nem is indul, a járásszékhelyre több mint 60 perc a menetidő. A megyeszékhely, Szekszárd Felsőnána mellett még Mórágyról is több járatral és rövidebb menetidő-

vel közelíthető meg, mint Bonyhád. A járásszékhelyről és a vele jó tömegközlekedési kapcsolattal rendelkező településekről távolsági busszal gyors és kedvező elérhetősége van Szekszárdnak, valamint a régióközpont Pécsnek is.

27. táblázat: Bonyhád járásszékhely elérhetősége helyközi buszjáratokkal

A JÁRÁS TELEPÜLÉSEI ÉS A JÁRÁSSZÉKHELY KÖZÖTTI BUSZJÁRATOK FŐBB ADATAI			
TELEPÜLÉS	TÁVOLSÁG (KM)	ÁTLAGOS UTAZÁSI IDŐ (PERC)	ÁTLAGOS NAPI JÁRATPÁROK SZÁMA
Aparhant	10,8	16	21
Bátaapáti	13,7	35	7
Bonyhádvarasd	9,8	14	19
Cikó	6,6	13	11
Felsőnána	24,4	60	10
Grábóc	9	15	8
Györe	14,7	30	13
Izmény	17,3	35	13
Kakasd	7,8	11	38
Kéty	19,7	50	21
Kisdorog	13,7	21	19
Kismányok	6,4	10	46
Kisvejte	18,1	30	15
Lengyel	22,4	40	14
Mórág	17,6	50	9
Mócsény	7,8	24	11
Mucsfa	14,8	23	18
Murga	24,9	50	18
Nagymányok	7,5	11	48
Nagyvejte	16,2	27	10
Tevel	16,2	30	20
Váralja	9,8	20	41
Závod	20	32	4
Zomba	14,8	32	25

Forrás: közösségi közlekedési menetrendek, 2017, saját szerkesztés

28. táblázat: Nagyobb városok elérhetősége közösségi közlekedéssel Bonyhádról

TÉRSÉGI KÖZPONTOK ELÉRHETŐSÉGE A JÁRÁSSZÉKHELYRŐL TÁVOLSÁGI BUSZJÁRATTAL			
TELEPÜLÉS	TÁVOLSÁG (KM)	ÁTLAGOS UTAZÁSI IDŐ (PERC)	ÁTLAGOS NAPI JÁRATPÁROK ⁹ SZÁMA
Szekszárd	22,2	30	57
Pécs	41,5	55	44
Kaposvár	90	155	23

TÉRSÉGI KÖZPONTOK ELÉRHETŐSÉGE A JÁRÁSSZÉKHELYRŐL VASÚTTAL			
TELEPÜLÉS	TÁVOLSÁG (KM)	ÁTLAGOS UTAZÁSI IDŐ (PERC)	ÁTLAGOS NAPI JÁRATPÁROK ⁹ SZÁMA
Szekszárd	37	57	4
Pécs	106	120	9
Kaposvár	73	115	6

Forrás: közösségi közlekedési menetrendek, 2017, saját szerkesztés

⁹ A járásszékhely és a település között oda-vissza közlekedő járatok száma

2.7 Gyermekellátási szolgáltatások elérhetősége a térségben

A nők munkavállalási esélyeit nagymértékben meghatározza a gyermekvállalás, gyermeknevelés. Fontos, hogy rendelkezésre álljanak olyan szolgáltatások, amelyek – elsősorban a nők részére – biztosítják a gyermekvállalás utáni minél korábbi visszatérést a munkaerő-piacra.

A Bonyhádi járásban 2017-ben összesen 25 óvoda működött. A táblázat az egyes települések óvodai intézményeinek, férőhelyeinek és a beíratott gyermekeknek a számát mutatja be (1. táblázat). A legtöbb óvoda a járásszékhelyen, Bonyhádon működik, ebből következik, hogy itt a legmagasabb az óvodába beíratott gyermekek száma is. A járásban hat településen az alacsony gyermeklétszám miatt nem működik óvoda: Bonyhádvarasdon, Grábócon, Kismányokon, Mőcsényben, Murgán és Nagyvejkén. A járásban az óvodai férőhelyek kihasználtsága 82%-os. Ugyanakkor több olyan település is található, amelynek óvodájában a férőhelyek száma magas a beíratott gyermekek számához képest.

29. táblázat: Óvodai feladatellátási és férőhelyek (2017), valamint a beíratott gyermekek száma (2015)

TELEPÜLÉS	ÓVODAI FELADATELLÁTÁSI HELYEK SZÁMA	ÓVODAI FÉRŐHELYEK SZÁMA	ÓVODÁBA BEÍRT GYERMEKEK SZÁMA	KIHASZNÁLTÁG (%)
Aparhant	1	75	29	38,67
Bátaapáti	1	24	27	112,50
Bonyhád	6	445	405	91,01
Cikó	1	40	32	80,00
Felsőnána	1	25	15	60,00
Györe	1	35	17	48,57
Izmény	1	22	19	86,36
Kakasd	1	60	60	100,00
Kéty	1	27	19	70,37
Kisdorog	1	27	19	70,37
Kisvejke	1	25	17	68,00
Lengyel	1	33	22	66,67
Mórággy	1	45	26	57,78
Mucsfa	1	25	6	24,00
Nagymányok	1	80	59	73,75
Tevel	1	50	36	72,00
Váralja	1	25	21	84,00
Závod	1	25	10	40,00
Zomba	1	70	50	71,43
ÖSSZESEN	24	1 178	889	75,47

Forrás: KSH és KIR adatai alapján saját szerkesztés

A járásban összesen öt bölcsődei intézményegység található, ebből kettő Bonyhádon működik. Az önkormányzati fenntartású bölcsődében a férőhelyek száma 24, 2015-ben 20, 2016-ban 18 volt a beíratottak száma. Az önkormányzat 2020-ig 12 férőhellyel kívánja bővíteni az intézményegységet, a kapacitásbővítés eredményeként várhatóan 2 fő kisgyermeknevelő felvételére lesz szükség.

A másik városi bölcsődét a tolnai székhelyű Csodavár Egyesület működteti, az intézmény 2015 januárjától működik, országos beíratási körzettel. A férőhelyek száma 7, a férőhely-kihasználtság 100%. A nyitva tartás alkalmazkodik az általános munkaidőhöz, de egyéni gyermekfelügyeletre is van lehetőség az intézményben. Az intézmény által nyújtott szolgáltatás magas színvonalú, az infrastrukturális körülmények kielégítőek.

A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program keretében több pályázati konstrukció került kiírásra az elmúlt évben (TOP-6.2.1- 15, TOP-1.4.1- 15), illetve több pályázati felhívás társadalmi egyeztetés alatt áll. Ezen források segítik a bölcsődék létrehozását, fejlesztését. A Bonyhádi járásban várhatóan Bonyhádon és Kakasdon kerül majd sor a TOP I. prioritási tengelyén található, „A foglalkoztatás segítése és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztésével” című pályázati konstrukció keretei között gyermekellátási intézmények bővítésére, felújítására.

2016-ban a gyermekgondozás, gyermekfelügyelet-ellátás területén meghirdetett állások száma alapján gyermekfelügyelő, dajka területen kirívóan magas számban (25) vannak betöltetlen álláshelyek a Bonyhádi járásban, miközben az elmúlt évben a Tolna megyei felsőoktatási képzőhelyen csecsemő- és kisgyermeknevelő-gondozó szakon 1 fő, csecsemő- és gyermeknevelő-gondozó szakon 34 fő, csecsemő- és kisgyermeknevelő szakon 8 fő végzett. Ezen szakok nagyobb arányú feltöltését igényli az a tény is, hogy a jövőben nagyszámú bölcsődei férőhelybővülése várható, amely természetesen a munkaerő számának emelkedését is eredményezi.

3 SWOT analízis

Az alábbi táblázatban a korábban áttekintett fejezetek alapján foglaljuk össze a Bonyhádi járás munkaerő-piaci helyzetét.

30. táblázat: a Bonyhádi járás gazdasági-foglalkoztatási SWOT analízise

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none">• Hagyományos iparágak (mezőgazdaság, borászat, cipőgyár, zománcgyár) évszázados jelenléte• Modern iparágak betelepülése (gépgyártás, autóiipari beszállítók)• Német tulajdonú cégek jelenléte• Ipari parkok jelenleg is működnek, valamint TOP forrásból három beruházás megvalósítása is a tervek között szerepel• Alacsony munkanélküliség járási szinten• Kedvező megközelíthetőség közúton (6-os főút, M6-os autópálya)• Bonyhád járásközponti, koncentráló szerepének kedvező hatásai a járás településeire• Érettségit szerzők magas aránya• Szociális gazdaság erős hagyományai és jelenléte a térségben	<ul style="list-style-type: none">• Egyéni vállalkozások, mikrovállalkozások dominanciája• Húzóágazatok, vállalatok jelenlétének hiánya• Kedvezőtlen demográfiai helyzet, elöregedés, fiatalok elvándorlása• Aprófalvak kedvezőtlen gazdasági, munkaerő-piaci adottságai• Egyes kistelepüléseken magas munkanélküliség• Szakképzésben résztvevők alacsony száma• Felsőoktatási intézmény hiánya• Járáson belüli kedvezőtlen közlekedési adottságok közúton, tömegközlekedéssel• Tartósan álláskeresők magas aránya a kistelepüléseken• Mennyiségileg és minőségileg is elégtelen munkaerőkínálat
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none">• GINOP és TOP forrásból munkahelyteremtő vagy azt ösztönző beruházások megvalósítása• Létesülő Ipari Parkok benépesítése, befektetésösztönzés, nagy foglalkoztatási potenciállal rendelkező munkaadók járásba csábítása	<ul style="list-style-type: none">• Tovább romló demográfiai folyamatok, elvándorlás folytatódása• Bérversenyben alulmaradó járási munkaadók• Tartós munkaerőhiány miatt ellehetetlenülő helyi cégek• Szociális hálón növekvő feszültségek

• Szociális gazdaság további erősítése, idősök, megváltozott munkaképességűek és fogyatékkal élők munkaerő-piaci integrációja• Paks II. beruházás várható kedvező munkaerő-piaci hatásai• M9-es autópálya megépülése esetén logisztikai funkciók javulása, ami a szállítmányozás iparágat tovább erősítheti• Munkaadók igényeihez igazodó képzési programok hirdetésével a betöltetlen álláshelyek feltöltése• Információáramlás biztosítása a Paktum keretében• Hálózatosodás, további munkaerő-piaci programok, pályázatok közös kezdeményezése	• Pályázati források hiányában a gazdaságélénkítő, munkahelyteremtő beruházások elmaradása• Közlekedési viszonyok fejlődésének hiányában marginalizálódó települések

Forrás: Saját szerkesztés